

Kamarás Klára

Utak és évek

HÉTHATÁR

Kamarás Klára

Utak és évek

Kamarás Klára

Utak és évek

HETED HÉTHATÁR

Pécs, 2011.

Kamarás Klára

Utak és évek
Regény

A könyvborító Erőss Zsolt munkája

© Kamarás Klára

ISBN 978-963-88300-7-4

1. könyv

Anica

(Javított kiadás)

1. fejezet

Hosszú és kanyargós lesz ez a történet, mint az a városszéli utca, ahol Herr Franz, a sváb vásározó, sokévi vándorlás és takarékoskodás után házat vett. A ház olyan volt, mint a többi a soron, míg ajtót nem vágtak rajta közvetlenül az utcára. Az ajtó fölé szépen mázolt tábla került a hivalkodó felirattal: Restaurant. Valójában itt egy kocsmá és egy kifőzde keverékére bukkant a belépő. Az utcáról azonnal az ivóba jutott a szomszagos emberfia, ahol a pulton kívül csak két, durván megmunkált hosszú asztal volt támla nélküli fapadokkal. Innen nyílt a nagyképűen étteremnek nevezett szoba, ahol 6 kis négyszemélyes asztal állt kockás vászonnal leterítve és ahonnan be lehetett látni a konyhába, ahol Anka asszony, Herr Franz felesége sürgölődött a tűzhely körül. Anica, a lánya, fodros fityulával a fején, fehér köténykés kiszolgálónak öltözve vitte át a muszakát, meg a birkapörköltet az „étterembe”. Ma mindezt családi vállalkozásnak mondanánk, de akkoriban minden Herr Franz tulajdona volt és a két nő csak hasznos hajtó és éppen csak megtűrt tagja volt a családnak.

A szép szőke Anka korán ment hozzá első férjéhez. Sietve tartották meg az esküvőt, mert a férfi sorköteles volt, és pár nappal az esküvő után már mennie kellett. Szegény Anka férjes asszonynak csak addig mondhatta magát, míg ki nem tört a háború, melyben talán éppen az első golyót szánta a férjének a sors, és ő ott maradt magára az egyetlen forró éjszaka gyümölcsét várva.

Napszámba járt, a gyerekre a szomszédok vigyáztak, amíg bírtak vele. Később csak nevették, mennyi bajt okoz az anyjának.

– Meszelhetek én is? – kérdezte a csöppség a meszesvödör mellett, amit anyja készített elő a hétfégi munkához.

– Meszelj csak kincsem! Segítesz anyádnak – mondta a szomszéd – Addig legalább nyugtom van végre téled...

Anica végigmázolt mindent körben, falat, bútort, ajtót, amilyen magasan csak elérte. Mikor este Anka fáradtan hazaért, alig ismert rá az otthonukra. Azt se tudta hirtelen, hova kapjon rémületében. Neki kellett látni, takaríthatta az egész lakást, a szomszédok meg hasukat fogták a nevetéstől, még egy hónap múlva is ezt emlegették.

Szinte hetente érték az özvegyet hasonló, kisebb-nagyobb meglepetések. Hol egy törött ablak, hol egy kitaposott virágágy miatt reklamáltak nála.

Szegény asszony soha nem tudhatta, mi várja otthon. Anica hol kavicsokat gyűjtött, hol bogarakat és új szerzeményét a tejeskannába tette, vagy a leveses fazékba rejtette. Előfordult, hogy egy bokor alján talált döglött macskát hozott, mert másnap díszes temetést akart neki rendezni a veteményeskertben.

Sok főzőkanalat tört el Anka kétségbeesésében a lánya fenekén, de se szép szó, se verés nem használt. Később már megkötni se lehetett volna a kislányt, kiszökött az utcára, megdobálta a járókelőket.

Becsengetett a házakba, ahol felérte a csengőt. Aztán szaladt, ahogy a csöppnyi lába bírta.

Egy alkalommal, éppen mikor Anica kiválasztotta a csínytevéshez megfelelő kaput, egy csendőr jött arra, és észrevette a felfelé nyújtózó kislányt.

– Nem éred el? Na, majd én segítek! – és hosszan, katonásan megnyomta a gombot.

– Bácsi! Fussunk innen gyorsan, mert mindjárt kijönnek!

Félő volt, hogy valaki egyszer alaposan összeveri, jobban, mint Anka a főzőkanállal – ami mégiscsak anyai fenytetés volt és csontja nem tört tőle a picinek. Ennél nagyobb baja is eshetett volna az utcai kószálás közben.

– Árvaházba kellene küldeni, vagy örökbe adni valakinek, amíg nem késő – tanácsolták Ankának, de ő ragaszkodott a lányához.

– Apára volna szüksége, aki végre szigorúan megfegyelmezi!

– Ha férfi lenne a háznál, aki megkeresi a család kenyerét, otthon maradhatnál, és mindjárt megszeliődne verés nélkül is ez a kis vadóc.

Bizony, betelt a pohár, mikor egy verőfényes vasárnap délelőtt azzal rontott be Ankához egy dühödt asszony, hogy nézze csak meg, mi történt az ünneplő ruhájával! Hamar kiderült a disznóság. Anica felmászott egy útszéli eperfára és a sűrű lomb takarásából köpködte a színes lét a járókelőkre.

Be kellett látni, hogy nem mehet így tovább.

Anka özvegyen, gyerekekkel, ennyi sok gond és baj után örült, mikor Franz úrra, az idegenből jött vásárlóra bízhatta végre további életét. A kölcsönös vonzalonban az is szerepet játszott, hogy Anka maga is német nagyanyjától örökölte szókeségét, meg az is, hogy

nem csak szerbül tudott. Jól értette a férfi sváb szavait, udvarlását. Számot vetett mindennel és rászánta magát a második házasságra.

Nehéz élet volt ez a vásározó mellett is, de tartozott valakihez és Anicát se kellett intézetbe adni. Kár is lett volna, mert mihamarabb iskolába került teljesen megváltozott. Eddigi csintalanságait valószínűleg az váltotta ki, hogy nem volt semmi, ami tudás- és mozgásigényét lekösse. A maga módján próbálta kitapasztalni a világot. Most végre látott maga előtt valami célt, követelményt. Örömmel járt iskolába. Minden érdekelte, mindent tudni akart, mindenben ő akart lenni az első. Nem győzte dicsérni a tanítója. Mindenben sikeres volt, amihez csak fogott. Tízévesen már ügyesen festett, igaz, hogy csak a levelezőlapok tájképeit nagyította fel dobozokról levágott kemény kartonra, havas tájat templommal, feldíszített csillogó fenyőket madarakkal. Az igazgató biztatta a házaspárt, taníttassák tovább a tehetséges kislányt. Megérdemli.

Franz úr vett neki egy doboz olajfestéket, aztán a képeket kivitte magával a vásárba és ünnepek előtt mind el tudta adni. Ennek volt valami haszna, de minek egy lánynak több tanulás? Elég, ha kijárja a szokásos hat osztályt. Egy lánynak kevesebb is elég lenne!

Éppen akkoriban telepedtek le abban a kanyargós városszéli utcában, mikor befejezte a kislány az iskolát. Ezzel aztán vége lett a festegetésnek is. Anica nem gondolt többet vele, mindig azt csinálta, amit kellett, de azt jó kedvvel, frissen. Már tizenkét évesen beállt a konyhába, eleinte csak kuktáskodni, takarítani. Hamar beletanult, és egyre többet tudott segíteni anyjának a

háztartásban és ez teljesen kitöltötte a napját. Kicsit felcseperedve már a kocsmában is felszolgált.

Csinos volt, lenhajú, mint amilyen az anyja volt fiatal korában, jól mutatott az asztalok között sürgölődve, és ha az esti vendégek közül az ivóban valaki belecsípett a fenekébe, vagy éppen átölelte, azt csak Franz úr látta, ő meg nem törődött vele, hiszen végül is nem az ő lánya volt. Eleinte Anica önbizalmát az ilyen, kisebb-nagyobb bizalmaskodások igencsak táplálták. Kíváncsúnak, világszépének képzelte magát és sokáig nem jött rá, hogy mindez csak a bortól elszemtelenedett emberek játéka. Aztán ráunt erre a szerepre, és megmutatta, hogy tud ő erélyes és visszautasító is lenni a spicces vendégekhez. Rácsapott a tilosban nyúláló férfiak kezére, a bizalmaskodó megjegyzésekre csípősen megfelelt, vagy leszidta, kifigurázta a többiek előtt az alkalmatlankodót. Megválogatta, kire mosolyoghat anélkül, hogy az illető biztatásnak vehetné. Különösen attól kezdve vigyázott magára, mikor elérte az első szerelem egy sorkatonai idejét töltő fiatalember, mondhatjuk, baka személyében.

Mindketten úgy érezték, hogy a sors keze terelte őket össze, vagy a csillagokban volt megírva találkozásuk... de hát melyik fiatal gondolja másképp? Az biztos, hogy véletlenül ismerkedtek meg.

Tavasza... napfényes vasárnap délelőtt volt... Anica a templomból igyekezett hazafelé, kicsit elgondolkodva, lesütött szemmel, ahogyan azt elvárták a korabeli leányoktól. Ezt a szende pipiskedést maga is az alkalomhoz illőnek tartotta és nem nézett se jobbra, se balra, nem csoda hát, hogy egy sarkon összeütkö-

zött egy szemből sietve beforduló fiatal katonával. A fiú zavarában csak ennyit tudott kinyögni:

– Naaa! – és az ijedten felpillantó lány két csillogó szeme még jobban zavarba hozta.

Természetesen a szagos-szappan felé áradó illata is maradandó emléket hagyott a fiúban. Következő vásárnap már kereste a találkozást – az utólagos bocsánatkérés ürügyével.

Anica boldogan megbocsátott, bár fogalma sem volt róla, mi megbocsátanivalója lehetne, de nagyon tetszett neki a fiú szabadkozása. Ettől kezdve rendszeren találkoztak.

Mire közeledett a leszerelés ideje, már a házasságról beszélgettek, jövőendő életüket tervezgették.

A búcsúzkodás hevében a fiatalok úgy érezték, itt az ideje, hogy végre már ők is emlékezetessé tegyék, megpecsételjék összetartozásukat.

Másnap a fiú hazautazott a nagy ígérettel, hogy mindörökké és soha mást... valamint, hogy be fog számolni a családjának az elhatározásról: hamarosan megnősül.

Jött tőle pár képeslap rózsákkal, nefelejccsel, aztán egy levél, ami csak néhány rövid sorból állt. Szülei megtiltották a tervezett házasságot. Nem veheti feleségül Anicát, mert katolikus és így nem illik egy muzulmán családba.

Franz úr, aki addigra már tudott a dologról, megkönnyebbült ettől a hírtől, mert eddig sem volt ínyére, hogy Anicának komoly udvarlója akadt, akivel esetleg kirepül a házból. Örült, hogy a házassági terv fuccsba ment, és így minden marad a régiben, nem veszíti el az ingyen munkaerőt.

Anica pár éjszakai sírás után kénytelen volt az anyjához fordulni, aki két pofonnal helyrerázta a lányát, majd elkísérte az utca végén lakó bábához, hogy még akkor éjjel zárja le a szomorúan végződő, szép szerelmi történetet.

2. fejezet

Búslakodni nem volt idő, meg hát mit is ért volna? Sok volt a munka, mert Anka, bár nem volt még öregasszony, betegeskedni kezdett, egyre több maradt a lányára a felszolgáláson kívül a konyhában is, a ház körül is. Mosás, mángorlás, a konyha, a kocsmá takarítása és még ezer más tennivaló, amit neki kellett számon tartani, időben elvégezni. Anica pedig bírta a munkát. Az ismerősök, és a kocsmá vendégei csak csodálták, mennyi élet van ebben a kicsi, vékonycsontú lányban. A sokféle kötelesség mellett ritkán volt ideje a férfiakra, pedig az anyja már szinte biztatta:

– Kell az, lányom, mint a virág bibéjének a virágpör! Ne hervadozz itt nekem!– idézte, amit valamikor régen egy olcsó, szerelmes regényben olvasott. Magában azért inkább így fogalmazott: Kell az, mint bolhás kutyának a vakaródzás, de úgy gondolta, ilyet mégse mondhat egy anya a lányának.

– Ne féltsen engem, kijártam én már az iskolát! – nyugtatta Anica az anyját. – Majd meglátja, egyszer csak férjhez megyek, gyerekeim lesznek – álmodozott.

Kérő akadt, nem is egy, de hol Anicának nem tetszett, hol az anyja talált valami kifogást, a kocsmáros meg egyáltalán nem akarta elengedni a háztól a lányt.

Egy vasutas – finom, úriember – egyenesen a szülőknél kezdte.

– Ez jó lenne – nyilatkozott este Franzi bácsi a feleségének –, talán el tudná intézni, hogy a vasutasok

ide járjanak vacsorázni, vagy búcsúkor az udvaron vasutas-bált lehetne rendezni – dörzsölte a kezét.

– Nyugdíjas állása van! Ha megnősül, a Vasút lakást is ad neki...– biztatta Anka a lányát, de az csak vonogatta a vállát:

– Alig ismerem.

A vasutas csinos is volt, fiatal is, így Anica párszor elment vele vasárnap délután sétálni a közeli parkba, hogy jobban megismerjék egymást. Kicsit elfogódottan lépegetett mellette, alig szólt egy-két szót, de nem is kellett, mert a férfiből áradt a mondanivaló. Minden tudományát a lány elé akarta ömleszteni. A harmadik alkalommal már a házassággal kapcsolatos elképzeléseit ecsetelte:

– Az én feleségemnek nem kell agyondolgozni magát. Cselédet tartunk, és ha előléptetnek, szakácsnőre, vagy talán még szobalányra is futja majd a fizetésemből. Elegáns ruhában jár majd az asszonyom, divatos frizurát hord. Gyereket nem akarok, mert szülés után a legtöbb nő megcsúnyul. Egyébként is idegesít a gyerekzsivaj. Egy sem kell. Ma már ez egyszerűen megoldható. Állatok esetében évszázadok óta csinálják, hiszen biztosan tudja maga is kedves Anica, hogyan gondolom... Esküvő előtt pár napra befekszik a kórházba, egy apró kis műtét az egész, és még érzéstenítik is. A kocák anélkül is kibírják, de ilyent én nem kívánnék magácskától. Fő, hogy egy életre meg legyen oldva a sterilitás. Semmi az egész. Mellettem szabad lehet, mint a madár, nekem pedig nem kell félnem, hogy a más kölykét tartom el, mikor még a magamét se tudnám elviselni a házban. Meglátja, micsoda dá-mát faragok magából!

– *Faragsz ám az öreganyádból!* – gondolta Anica, és mivel pont hazaértek, otthagytta a férfit, és becsapta az orra előtt az ajtót.

A konyhában lehuppant az anyja mellé, a vállába fúrta a fejét és úgy sírt fel.

– Örült! Ez az ember teljesen megőrült. Ha a felesége lennék pulardot csinálna belőlem, vagy úgy bánna velem, mint egy kocával! – nyöszörögte, aztán részletesen beszámolt a hallottakról. Végül már nevetett, annyira nevetett, hogy a kocsmáros is bejött. Aztán mind a hárman nevettek, alig bírták abbahagyni.

Az öreg kicsit sajnálta, hogy a vasutasokkal kapcsolatos tervei kútba estek, de bízott abban, hogy lesz még más lehetőség is az üzlet felvirágoztatására. Bizony, szükség is lett volna rá.

Az „étterem” nem sokat hozott, az ivó csak-csak. Franz úr törte a fejét, hogyan lehetne kevés anyagi áldozattal fellendíteni. Végül akadt három éhenkórász zenész, aki hajlandó volt alkalmanként vacsoráért és innivalóért játszani, ha a többit kimuzsikálhatják a vendégek zsebéből. Ettől kezdve egyre több lett az esti bevétel. Hamarosan pár lány is előkerült. Na, nem a javából. Sokat-próbált, középkorú nők, akiken messziről látszott, mivel keresik a mindennapi innivalóra a pénzt. A kocsmáros nem bánta, igyanak rogyásig, aztán, hogy odakinn, a bokrok alján kivel-mivel folytatják, az mindenkinek a maga dolga. Neki időnként inkább Anicán akadt meg a szeme. Miért is ne? Kárt már nem tehetek benne – gondolta –, és egy szép napon, mikor Anka elment a hajnali misére, a lány is korán kelt, mert kenyérsütéshez készült, és éppen lisztet

akart elővenni a kamrában, bement utána és leszorította a lisztesládára.

– Ha anyádnak szólsz, kitekerem a nyakad!

Anica kicsit hüppögött, de mikor vagy két hét múlva, Anka megint hajnalban ment a templomba, már nem is csodálkozott, mikor az öreg becsusszant mellé az ágyba.

– Ne félj te lány, vigyázok. Sok menyecskét megszorongattam én a szekér hátuljában vásárcor annak idején, de egynek se csináltam gyereket...

Anica utálkozva tűrte...

A kocsmáros kivörösödve, izzadtan kelt föl – *Még itt üti meg a guta, és akkor mindenki megtudja* – gondolta a lány kétségbeesve.

– Ugye, hogy jó vót? – fordult vissza az öreg komótosan az ajtóból.

– Jaj, nem – sírt fel Anica és a párnába rejtette holtsápadt arcát.

– Rohadt ribanc! – mordult rá a kocsmáros – Akkor legalább a vendégekhez lehetnél kedvesebb! – és bevágta az ajtót, hogy csak úgy döngött.

– Hát erre akar befogni – tört ki a lányból a kétségbeesés – vendégcsalogató szajha legyen neki a kocsmában? Azt már nem! Én családot akarok. Igazi családot, nem ilyent, mint ez. És gyerekeket a saját férjemtől...

Ettől kezdve Anica gondosan bezárta a hálófülke ajtaját, de nem is volt szükség ilyen óvintézkedésre, mert az öreg megsértődött és egyelőre békén hagyta.

3. fejezet

Jó hírek érkeztek Kotor felől. Az útépítés nagy erővel haladt, s úgy mondták, hogy az út éppen itt fog elmenni a közelben. Ennek hallatán Franzi bácsi felvett egy kisegítőt a konyhára. Amúgy is ideje volt, mert mióta Anka betegeskedett, egyre több időt töltött a templomban s Anica bármilyen szorgalmas volt, már alig győzte a munkát.

Kerekképű, bögyös asszony volt az új munkaerő. A padláson alakítottak ki neki egy kis sufnit, ahol el-lakhatott. Boja krumplit, zöldséget hámozott, meg takarított, behordta a fát, kihamuzta a tűzhelyet, de a hajnali zajokból Anica úgy vélte, hogy a kocsmáros rendszeres dögönyözését is elfogadja.

Anka már nem törődött semmivel az égvilágon, Anica meg örült, hogy nem őt abajgatja a mostohaapja. Igyekezett elfelejteni a rajta esett erőszakot. Félelmei lassan-lassan elmúltak.

* * *

Ahogy elérte az útépítés a városka határát a kocsmá forgalma valóban megnőtt. Már hajnalban nyitottak, mert a meleg miatt korán kezdődött a munka.

A konyhán nagy fazékban főtt a török kávé, de az illúzió kedvéért kis négyszemélyes dzsezvában hordta ki Anica. Kedvesen, szerényen mosolyogva, ott az asztalnál töltötte szét a csészékbe, és mindenki meg volt győződve róla, hogy direkt az ő kedvére főzték frissen a kávé.

Délben az udvari kútnál mosták le a beszállingózó munkások a port, izzadságot, aztán az ivóban gyülekeztek, ahol a hosszú asztaloknál terítettek nekik. Ét-

lap nem volt, csak egy fekete táblára írták ki, mi a menü, de azt se mindenki tudta elolvasni. Minek is? Választék nem volt, csak egy levesféle, meg egy kiadós második fogás. Ki melyiket kérte, vagy mindkettőt, pénze szerint. Amikor babgulyás volt, vagy valami hasonló, azzal magában is jól lehetett lakni, mert tálakban hordta ki a lány, mindenki mert, amennyit akart, a hozzá elfogyasztott kenyeret meg nem számították fel.

Ilyenkor, délidőben nagyobb szünetet tartottak az úton, ebéd után megint jöhetett a dzsezva, előkerültek a dóznik, és egyre másra sodorták a cigarettát, mire kinn kicsit csillapodott a hőség, már szinte vágni lehetett a füstöt.

Az étterem hat asztalkájánál most is mindig volt szabad hely. Csak a munkavezetők ültek be oda, meg ha ellenőrzés jött, azok. A főgépész rendszerint a sarokasztalt foglalta el.

Hogy valóban főgépész volt-e az a jóképű, magas férfi, ki tudja, Anica mindenesetre így nevezte magában. Zeig nadrágban járt, mint a többi munkás, de a nadrágja élére volt vasalva és a cipője kifogástalanul ragyogott.

Tulajdonképpen a gondosan kibokszolt cipő volt az első, ami feltűnt a lánynak. A sötét haj, napbarnított arcbőr, mint a többié, vagy egy árnyalattal még sötétebb is – mérte fel később Anica a vendéget, mikor a dzsezvából a csészébe töltött neki. Még várt egy kicsit, hogy a férfi hátha mond az első korty után egy elismerő bókot. Ráért, a többiek odakinn már szedelődzködtek, a pénz beszédését meg úgyis magának tartotta fenn Franz.

A férfi kortyolt egyet és felemelte a fejét a csészéről.

– Ezt nem most főzted. Hozz frisset! Mire vársz... vagy én főzzem le? – szólt a dermedten álló lányhoz, aki valójában azon csodálkozott, hogy egy ilyen sötétbőrű alaknak, hogyan lehet ilyen hideg, világoskék szeme.

– Elnézést – és már fordult is a konyha felé. A férfi még utána szólt, kicsit enyhítve az előző gúnyos szavakat:

– Két csészt hozz!

Szó nélkül itták a kávé. Anica időnként kicsit kényszeredetten mosolygott, zavarta ez a csönd, de a férfi jóformán rá se nézett, ahogy végzett a feketével, az asztalra dobta a pénzt és máris ment.

Menni kellett. Kinn késő éjszakáig jártak a gépek, hogy behozzák a hosszú déli pihenő miatti lemaradást.

Mint az étlapot helyettesítő fekete tábla mutatta, vacsorára siskebabot, meg pljeskavicát sütöttek, de ilyenkor már senki nem jött vissza a munkások közül, mert másnap újra korán kellett kezdeni.

A kocsma sötétedés után így is megtelt, mert az éjszakának megvolt a maga törzsközönsége. Fogyott a sült hús a frissen vágott vöröshagymával, házi kenyérral, amire aztán remekül csúszott a bor, és a kurvák viháncolva nevettek a férfiak egyértelmű viccein.

4. fejezet

– Még valamit? – kérdezte a lány, és szemét az apró asztal alól kilátszó fényes cipőkön járatta.

– Ha frissen főzöd, hozhatod a kávé – mondta a férfi s közben ezt gondolta: – *Ez egy buta liba. Lesüti a szemét. Talán megbántódott tegnap. Még hetekig ide kell járnom. Ugyan mi a francot mondhatnék neki, hogy kiengeszteljem?*

– Tudod, hogyan kell jó törökkávé főzni? – próbalkozott egy kérdéssel.

– Igenis! – biccentett rá Anica, felnézett és már sorolta az anyjától tanult receptet. – Minden csésze vízhez egy kiskanál kávé számítok, háromszor futtatom fel, aztán, ha ez megvan, pár csepp vízzel csendesítem. Édesen szereti?

– Közepesen, csészénként egy kiskanál cukorral. Azt is főzd bele. Ha így csinálod, nem kell dzsezvában kihoznod, kitöltheted kinn is. Két csészével hozz! – tette hozzá.

Időbe telt, míg a lány megjelent a csészékkal, nyilván nagyon igyekezett mindent pontosan betartani, még egy kis kardamomot is tett bele, amit az anyja csak ünnepnap szokott engedélyezni.

Várni kellett, hogy hűljön a kávé, és a zacc leülepedjen, ezért a férfi beszélgetni próbált.

– Mióta dolgozol itt?

– Mióta megnyitottuk a kocsmát.

– A kocsmáros lánya vagy?

– Ő a mostohaapám.

Kínos szünet következett, valahogy egyikük sem tudott felengedni. Minél tovább hallgattak, annál kellemetlenebbé vált köztük a csend. Anicán egy pillanatra

átfutott a rémület, hogy ugyan, mit vizslat rajta a férfi, csak nem látszik rajta az élete, a keserű csalódások, vagy mindaz, amit a mostohája tett vele. A férfinak valóban valami hasonló járt a fejében. Milyen kapcsolat lehet a tulajdonos és a mostohalánya között, de túl öregnek ítélte a kocsmárost, így hát azonnal el is hessintette a gyanút.

Elkezdték kortyolgatni a kávé. Mikor elfogyott, a férfi hirtelen az apró tányérra borította a lefordított csészét.

– Ti nem szoktátok?

– De – örült meg a lány – aztán megnézzük a zac-
cot, mi rajzolódik ki belőle... Azt mondják, megmutat-
ja a jövőt. Aki ért hozzá, ki tudja olvasni.

Mint két gyerek az ajándék kibontását, olyan kíváncsi-
an várták, hogy a kávézacc megszikkadjon. Anica
egész izgalomba jött, a férfi inkább csak megjátszotta
az érdeklődést, ha már elkezdte a játékot, hát legyen
játék.

A lány kapta fel először a csészéjét és teljesen be-
lemerült a rajzolat tanulmányozásába.

– Ni, csak! Almák. Vagy inkább cicafejek? Nem,
nem! Gyerekfejek... három, négy – örült meg a siker-
nek. Hirtelen felengedett: – Mutasd, mutasd, a te csé-
szédben mi van?

A férfi túl sok kávé hagyott a zaccon, szétfolyt az
egész maszat, nem látszott semmi értelmes dolog,
amibe valami jóslatot bele lehetett volna magyarázni.

– Kár! – suttogta a lány. – Talán máskor neked is
jobban sikerül.

Felálltak. A férfi fizetett és gyorsan elment.

Így telt az egész hét. A férfi mindig az ebédidő vége felé jött, amikor már csak az ivóban volt vendég, a kisszobában magukra maradhattak a kávéjukkal, a jóslással s közben egyre többet tudtak meg egymásról.

Anica előtt kibontakozott a férfi életének egy-egy részlete, honnan került ide, a világ végére, mi mindent csinált eddig.

Balogh András 35 éves magyar gépész az úthen-geren jött Kotortól idáig, ahol a terepviszonyok miatt tovább maradnak. Elmesélte, hogy a Bánátban született, egy kis faluban, és van három bátyja, de azok nem vetődtek ilyen távolra a szülői háztól. Mindegyik iparos. A legidősebb fodrász, a középső szűcs. A harmadik kőműves, és már elég régen valahol Belgrád környékén telepedett le.

– Én igazából lakatos meg villanyszerelő vagyok, meg amolyan ezermester. Kitanultam a gőzgépeket, az úthenger vezetését. Megélek a jég hátán is – mondta nevetve – sokfelé jártam, sok mindent láttam. Most itt vagyok.

– A magyarok mind ilyen feketék?

– Dehogy! Csak a sok napsütés okozza – válaszolt, de közben, idegesen megrándult a szája. – Várj csak! – és a tárcájában kezdett kotorászni.

Az egyik rekeszből egy kicsit megviselt fényképet húzott elő.

– Ezek itt a bátyáim.

Három szösze kisfiú volt a képen, talán két-két év korkülönbség lehetett köztük. Olyan tíz év körüliek. Előttük középen egy gyerekocsiban ült a negyedik.

– Én ez a pici vagyok, a kocsiban.

Anica alaposan megnézte a képet.

– Már akkor is ilyen sokat napoztál? – nevetett huncutkodva.

– Na, jó lesz, ha abbahagyod! Mást nem tudsz mondani? Neked se érdemes valamit megmutatni. – mondta a férfi és eltette a képet.

– Anyád szőke volt?– érdeklődött tovább kíváncsian Anica.

– Igen – enyhült meg András. – Szőke, akárcsak te, de magas, erőteljes. Jó formájú nő volt még akkor is, mikor utoljára láttam.

– És apád?

– Apám? Kopasz! – nevette el magát a férfi.– Ő volt a kisbíró a faluban. Minden reggel ment a dobjával és hirdette, amit a jegyző kitalált. Nagyon büszke volt a hangjára. Én nem értettem, miket kiabál, mégis kisbíró szerettem volna lenni. A dob miatt. Egyszer, talán hatéves lehettem, nyakamba kaptam a dobját. Ment az udvaron... hátra az állatokhoz... vödör volt a kezében, én meg mögötte lábujjhegyen... aztán elkezdtem dobolni és valami halandzsa nyelven kiabálni... Azt hitte, csúfolódom... Fordulásból a fejemhez vágta a vödröt. Összeestem. Az anyám kapott fel... élesztgetett, csókolgatott... az öregem csak a dobját féltette, tapogatta, nem esett-e baja. Nézd csak, kicsit még most is ferde az orrom. Ott talált el a vödör.

– Eddig észre se vettem. A szüleidről is van fényképed?

– Nincsen. Pedig jó lenne... Már nem élnek.

– Én nem is ismertem az édesapámat.

Kis csend ült közékük.

– Hozz valamit! Pálinkát, ha van. Te mit kérsz?

– Én nem iszom...

Ebben a hangulatban Anica is megnyílt. Beszélt a vőlegényéről, aki elment, de a további, kellemetlen részletekről hallgatott. Amúgy is jobban szeretne volna elfelejteni mindazt, ami időközben történt vele. Elmondta, hogy már húszéves és nem marad itt örökre. Előbb-utóbb férjhez megy, és akkor gyerekei lesznek. Nem is egy.

– Van testvéred?

– Nincs. Azt hiszem, jobb annak, akinek vannak testvérei.

– Jobb bizony! Én kegyetlen rossz kölyök lehettem, nagyon sok verést kaptam, mert az apámnak gyorsan eljárt a keze, még a nadrágszíjat is előkapta olykor... de volt úgy is, hogy ha valami kárt okoztam, valamelyik bátyám elvállalta helyettem, hogy ne kapjak ki. A testvéreim nagyon szerettek... Meg aztán velük valahogy elnézőbb volt az öreg.

Anica ráérősen hallgatott.

A kocsmáros abban a hitben volt, hogy András valami munkavezető az útépítésnél, mert őt is megtévesztette a vasalt nadrág, tiszta cipő. Nem is merte megróni Anicát a kávézgatás miatt kieső munkaidőért, sőt biztatta, hiszen ki tudja, mi haszon származhat még ebből a barátkozásból.

Szombaton a munkások egy része már nem jött ebédelni, akik elérhető távolságra laktak a családjuktól, mihelyt lehetett, elindultak, vitték a heti bért és a szennyes ruhát, aztán hétfőn hajnalban újra munkába álltak.

Akik nem tudtak hazautazni, azok közül néhányan betértek este is a kocsmába, vagy a szállásukon

hideget ettek, mint máskor, és igyekeztek kipihenni a heti fáradságot.

András már délben érdeklődött, mi lesz a vacsora, érdemes-e visszajönni. Mikor Anica megmondta, hogy kétféléből lehet választani, töltött paprikát vagy muszakát lehet rendelni, nem szólt semmit, de nem jött vissza. *Úgy látszik, nem szereti* – gondolta a lány, de egy másik alkalommal megtudta, hogy amibe vagdalékokat tesznek, azért nem eszi meg, mert attól tart, hogy a maradékot is felhasználják az ilyen vidéki konyhákban. Már pedig az igen veszélyes lehet ebben a kánikulában! Anica az anyja takarékoságára gondolt, és nem szólt semmit... Franzi? Még a tányéron hagyott mócsingot is bedolgoztatta volna, ha rajta áll.

* * *

Megint eljött egy szombat és a borjúsült emlégetése Andrást is becsalta vacsorázní. Mire megivott egy fröccsöt, Anica újra előkerült, de valahogy megint akadozott a beszélgetés. A levegő fűledt, meleg volt, hiába tárták ki az étkező egyetlen csöppnyi ablakát. A lány feszűlten hallgatott, az ivóból áthallatszó éktelen handabanda is zavarta őket.

– Itt nem lehet ma szót érteni – mondta a férfi és hirtelen felállt –, gyere, sétálunk egyet kinn, a friss levegőn.

Mind a ketten tudták, hogy nem csak sétáról van szó. A férfit megnyugtatta a lány kora, mert törékeny termete miatt eleinte igen fiataalkának gondolta. *Húszéves, volt már vőlegénye... Talán nem is egy, hiszen elég szemrevaló. Itt a kocsmában állandóan férfiak veszik körül... tudja ez már, mitől döglik a légy!* – járt András fejében, de azért udvariasan megkérdezte:

– Merre menjük? Az udvarra?

– Ne! Ilyenkor oda a részegek járnak ki... inkább az utcán sétáljunk egy keveset – válaszolt Anica, és valahogy furcsa, fojtott volt a hangja.

Kimentek hát és a park felé vették az irányt. Lassan, sétálva lépegettek, de a lánynak még a talpa is vibrált az izgalomtól.

– Gyakran megy ki... hm... sétálgatni?

– Ó nem. Ritkán, nagyon ritkán... de jól. – A mondat végét maga is furcsállta. Nem értette, hogyan csúszott ki a száján ilyen butaság.

Mikor elérték az első fát, aminek sötét árnyéka beborította az utat, a férfi megállt.

– Na, mi legyen? Menjünk tovább? – kérdezte, mint akinek nem fontos ez az egész. Valóban, neki nem volt különösebben fontos, de nem akarta elszasztani a lehetőséget.

– Még ráérek egy keveset – válaszolta a lány izgatottan. Kicsit megvonta a vállát és továbblépett, befelé a sötéten árnyékos területre.

András elszánta magát és két lépéssel utolérte. Elkapta a lány karját, és szorosan maga felé fordította. Érezte, hogy a könnyű nyári selyem alatt alig van valami egyéb ruha.

A lányt hirtelen elhagyta a bátorsága és szabadulni próbált.

– Ne játssz velem te lány! – sziszegte a férfi, azzal nekiszorította a fa törzsének. – Tudom, hogy ezért jöttél velem ki, ide a parkba – lihegte Anica fülébe. Forró leheletétől a lány megrészegült, legszívesebben letépte volna magáról a ruhát, és kapkodó mozdulatokkal szinte maga sürgette a férfit.

Két percig se tartott az egész.

- Mennyit kérsz? Mint a többiek? - kérdezte András gúnyosan a lánytól, mikor letette.

- Én nem... én nem vagyok... - nem merté kimondani micsoda. Már bánta, hogy kijött sétálni, bánta, ami történt. Nem kellett volna, nem kellett volna, nem ért annyit az egész, most ez is mit gondol róla, hogy ilyen röptében hagyta magát... de András a töredezett szavakból is megértette, mit akar mondani.

- Akkor miért?

- Csak. Kellott - magában az anyja szavai rezdültek elő: „kell az lányom, mint a virágnak a virágpor” , de ezt se merté kimondani, mert félt, hogy András ezt is kinevetné.

- Kellott? - a férfi kicsit megsajnálta. Ismerte a nőket. Ha „kellott”, akkor ez a rövid ölelkezés aligha oldotta meg ennek a lánynak a problémáját. - Gyere! - mondta, és a sűrű bozót felé vezette.

A lány kábán botladozva, de engedelmesen ment vele. Mindent inkább, csak ki ne kelljen lépni az utcalámpák világító körébe, csak bele ne kelljen nézni a hideg, kék szemekbe.

A bokrok között András leterítette a köpenyét, leült és odahúzta maga mellé Anicát. Tudta, hogy már nem kell ellenállásra számítani. Kigombolta a csipkés blúzt és tenyerébe fogta a lány kerek mellét. A bimbók feszülése új lázba hozta. Magához vont a karcsú testet és most már mindent megtett, hogy kedvére legyen és megváltsa feszültségeitől.

5. fejezet

– Köszönöm, köszönöm – súgta Anica fülébe a bűvös szavakat, amiknek Mária, a szeretője mindig örülni szokott.

– Ne köszönd, nekem is jó volt – válaszolt a lány, és hangjába egy csöpp kedvesség sem vegyült. Kονokul összeszorította a száját és többet egy szót sem szólt.

– Menjünk, mert megfázol. Mindjárt esik...– segítette fel András.

Valóban, feltámadt a szél és távoli villanások jelezték a közeledő vihart. Siettek. Még éppen elérték a kaput, mikor az első esőcseppek végigsöpörték az utcát.

– Nem megyek be– mondta a férfi, bár Anica nem is hívta. Sarkon fordult és elsietett.

* * *

Teta Jovanka, akitől a szállást bérelte, már aludt, mikor András hazaért. A kapu zárva volt, hát átmászott az alacsony kerítésen, aztán végigcuppogott a sárban a házig. Megpróbált csendben, lábujjhegyen eljutni a szobájába, de a sötétben valamit leverte és máris hallotta az öregasszony hangját:

– Te vagy az, szinko? Nem mondtad, hogy holnap itthon ebédelsz-e, mint a múlt vasárnap. Maradsz?

– Maradok.

– Akkor tyúkot vágok, meg gibanica is lesz.

– Jó éjt, Tetka... ja... és ne ébressz fel reggel!

A vizes cipőjét még kitömté papírral – nem talált egyebet, mint Mária leveleit –, aztán bebújt az ágyba,

óvatosan, hogy el ne gyűrődjön a váltás nadrágja, ami a matrac alatt vasalódott.

Anica korán kelt. Sokáig locsolta magát hideg vízzel, hogy kitisztuljon a feje. Remélte, hogy András-sal ma nem találkozik össze... és azon is tűnődött, ha mégis beállítana, akkor hogyan is viselkedjen? Talán legjobb lenne, ha úgy tenne, mintha mi sem történt volna. Remélte, hogy nem fog célozni az éjszakára, vagy éppen gúnyolódni, mint más ügyekben. Egész délelőtt ezen rágódott. Minden ajtónyitásra összerez-zent. Ennyire zavarban még egyetlen férfi miatt sem volt. Figyelmetlenül bánt a vendégekkel, összekeverte a rendeléseket, és amire évek óta nem volt példa, edényt is tört, egy tálcára való csésze kicsúszott a kezéből. Aztán mikor elmúlt az ebédidő, az kezdte foglalkoztatni, hogy miért nem jött a férfi...

Kellemetlen neki találkozni velem? Fél, hogy a nyakába akarom varrni magam? Pont neki? Ugyan miért? Egyetlen kedves, szerelmes szó se hangzott el egész éjszaka.

* * *

András tizenegy után ébredt. Az ágy szélén ülve elszívott egy cigarettát, aztán kiment a ház elé és neki-állt a cipőjéről lekefélni a maradék sarat, majd hossza-san fényesítette. Szerette a bőrápolók, tisztítószer-ek szagát, a fényes, puha bőr tapintását. Tízévesen cipész, vagy bőrműves, esetleg lószerszámkészítő szeretett volna lenni. Mindegy mi, csak valami bőrmunka legyen.

Nem is kellett volna messze menni a mesterség kitanulásához, és talán sikerült volna, ha nem jön köz-

be az a bál... Tömve volt az iskola udvara, ahol tartották. Nagy kondérokban főtt a pacal, a bevételt az iskolának szánták. Zenészek is voltak, és akinek nem volt dolga a pacal mellett, az táncolt. Felnőttek, gyerekek vegyesen. Ő a zenészek körül őgyelgett. Az egyik szünetben odaszólt neki a prímás:

– Na, te kis purdé, tudsz hegedülni?

Rázta a fejét, hogy nem tud, de olyan érdeklődéssel nézte a hegedűt, hogy a cigány a kezébe adta, csak úgy vonó nélkül. Ő meg elkezdte cincogtatni a húrokat. Lehet, hogy nem jött ki semmi értelmes dallam belőle, de úgy érezte, hogy egy csoda, amit csinál. Akkor már jött is az apja, csak úgy vörösödött a feje a dühtől és haza zavarta.

Nem értette mi rosszat tett, mégis megérezte, hogy baj van. Rémületében elbújt a szénapadláson, de így se kerülte el a büntetést, mert reggel csak előhozta az éhség. Már a tornácon elkapta az öreg és úgy összeverte, rugdalta, ahogy addig soha. Pedig még nem is mondta neki, hogy mennyire szeretne egy hegedűt!

Talán ezért került három évvel később egy lakatoshoz inasnak több száz kilométerre a falujuktól. Az apja intézte, aki már rá se tudott nézni, mindenért belekötött és a legkisebb vétség után is csattogtak a pofonok.

Az inaskodás kezdete sem volt jobb. A mester padlásán lakott a többi tanonccal. Ő volt a legfiatalabb, rajta töltötték ki minden idétlen hajlamukat, minden kegyetlen tréfájukat a nagyobbak. Első évben a szakma mellett a házimunkába is befogta a mester, budit sikált, pelenkát mosott, pedig még a szagát is utálta, de legalább addig nem bántották a többiek.

Az inasévek alatt egyszer volt csak otthon. Még mindig annyira félt az apjától, hogy a cigarettát se merte előtte elővenni, amire közben rászokott. Elbújt odakinn az ólak mögött és inkább három mély slukkal végzett vele, csak hogy észre ne vegye az öreg. Olyan kellemetlen volt számára az otthon töltött pár nap, hogy többé nem próbálkozott, hogy megkeresse a gyerekkorát. Neki már a lakatosnál volt az otthona. Mióta kierősödött, megizmosodott nem is volt rossz sora. És ott volt a mesterné a puha hasával, nagy kerek fenekével. *Micsoda hatalmas mellei voltak!* – felnevetett, mikor gondolatban idáig ért – *Először azt se tudtam, mit akar... de aztán sok mindent megtanultam tőle. Nemcsak az ágyban. Öltözésben, viselkedésben... és hogy adjak magamra. Azt szokta mondani, akármilyen a ruhád, a cipőd mindig tiszta legyen, abból meglátszik, hogy nem vagy közönséges bugris.*

– Mit nevetgélész itt? Megbolondultál? – szólalt meg teta Jovanka András háta mögött.

– Csak eszembe jutott valami.

– Nem jöttél át hozzám az este...

– Más dolgom volt – húzta ki magát a férfi.

– Jobb is! Múltkor három napig fájt utána a gerincem, bizony – bólogatott az öregasszony – Nem való ez már nekem. Na, gyere ebédelni, megterítettem.

Bementek a konyhába. András tányérja mellett egy boríték volt. Feladóként csak ennyi:

M, az uszályról.

A férfi egyszerűen a zsebébe gyűrte a levelet, és mert magának a levesből.

Sejtette, miről ír Mária. Bizonyára panaszkodik a távolság és a körülmények miatt, ami valóban szinte áthidalhatatlan volt.

Még délután is halogatta a boríték kinyitását. Többször elővette és újra zsebre vágta, mert nem szeretette a siránkozást még papíron se.

– Megnézted már, mit ír? – érdeklődött Jovanka, pedig láthatta, hogy nem.

Nem lehetett tovább halogatni.

– Semmi különös – mondta mogorván, miután átfutotta a levelet. – Lehet, hogy elutazom egy kis időre.

Napokba tartott, míg elintézte a szabadságot. Most nem ért rá kávéjósággal játszogatni ebéd után. A lány se bánta, azt hitte, miatta van ez a hirtelen fordulat. Ő is újra távolságtartó lett, még a megszólításban is visszatért a magázáshoz. András szinte észre se vette a változást, de az utazás előtti napon mégis úgy érezte, hogy valamit csak illene mondania Anicának.

– Holnap elutazom. Belgrádban van dolgom. Mit hozzak neked kislány?

Anica elgondolkodott, hogy mit is lehetne kérni, de semmi nem jutott eszébe. Aztán mégiscsak megszólalt, és csendesen, szinte csak maga elé mondta:

– Ne hozzon semmit... csak jöjjön vissza – azzal leszedte az asztalt és visszament a konyhába. Ott is megvonta még egyszer a vállát – *Mit kérhettem volna? Ne hozzon nekem semmit. Ha visszajön, egy vendéggel több van. Ennyi az egész.*

A férfit azonban elgondolkodtatták Anica szavai. Még a vonaton is azon gondolkodott, mit mondott a lány: „Ne hozzon semmit, csak jöjjön vissza.”

Fontos vagyok neki. Szegényke. Nincs senkije, akiben megkapaszkodhatna...

* * *

Cammog ez a vonat, mikor érünk már oda? – nyűgölődött magában András. – El fogok késni. Aztán elővette a kis ezüst zsebóráját, amit még a lakatos feleségétől kapott, mikor letette az utolsó vizsgát és átvette a segédlevelet.

Látta, hogy majdnem pontosan, menetrend szerint haladnak. Semmi hiba. Éppen csak annyi ideje volt, hogy kimenjen a mosdóba és letörölgesse a port a cipőjéről és már meg is állt a szerelvény. Alig öt perc késéssel értek be a belgrádi állomásra. A Bristol szálló egészen közel volt, a park másik végén. Azt írta Mária, hogy nem megy ki elé az állomásra, mert a tömegben még utóbb elkerülik egymást, inkább a szálló előtt várja, a nagy üveges kirakatnál, ott úgylis van mindig látnivaló. Legalább nem unatkozik a várakozásban. Aztán majd elmennek valahova.

Már messziről meglátta az asszony nyúlánk alakját. A kirakatot nézegette. Tömött, fekete haja, amit máskor egyetlen vastag copfba szokott fonni, most kontyba volt feltűzve, de azért azonnal megismerte.

– Itt vagyok – és megszorította Mária sután lecsüngő kezét.

– Tudtam, hogy eljössz.

– Üljünk be egy kávéra?

– Kár az időért! Majd én főzök.

– Te? Hol?

– Meglátod, csak gyere. Már tegnap reggel óta itt vagyok. Mindent elintéztem. Gézának azt mondtam, hogy megint orvosi kezelésre van szükségem, azért

nem megyek tovább vele az uszályon. Boldogul ő egyedül is. Kivettem egy olcsó kis lakást, ott nyugodtan ellehetünk, míg vissza nem ér a hajóvonta. Akkor mennem kell, de az még odébb van.

András magában egy kis megkönnyebbüléssel nyugtázta, hogy az asszony nem a taxik felé, hanem a villamosmegállóhoz vezeti, ahol már egy jókora csoport várakozott. Fel se értek az első szerelvényre.

A következőn is csak állóhelyhez jutottak. Az asszony András karjába kapaszkodott, hogy el ne essen és a villamos minden rázkódásával egyre közelebb simultak egymáshoz.

– Milyen szégyentelen emberek vannak!– fordult egy vénasszony a szomszédjához. – Micsoda világ!

Nem törődtek a megjegyzésekkel, vagy talán nem is hallották őket.

– Még pár perc, és leszállhatunk, aztán jön a meglepetés! – suttogta Mária.

A végállomásig utaztak.

Egy külvárosi ház udvari lakásába vezette a férfit. Az egyik kulcsot azonnal Andrásnak adta:

– Ezt tedd el. Az egész hónapot ki kellett fizetnem ezért a három napért. Te maradhatsz tovább, ha akarsz, vagy még jársz erre és talán szükséged lesz rá.

A lakás pici volt. Pár kopott bútor volt csak benne, de az ágyon látszott, hogy mindent frissen húztak át, és András legszívesebben azonnal bebújt volna az illatos ágynemű közé és semmi másra nem vágyott, mint aludni... aludni... aludni.

Mária megértően mosolygott, de szeme sarkában vidáman összeszaladtak a ráncok.

– Most kellene egy jó erős fekete, ugye Andriska? Arra is készültem, vettem kávét, csak éppen edények nincsenek... nem jutott eszembe a nagy sietségben, hogy meg is kell azt főzni. Hanem segíték én mindjárt rajtad! – azzal behozott a szobába egy lavór vizet. – Egy mosdás is rendbe fog hozni, meglátod!

A víz hideg volt, de az első pár pillanat után nagyon jólesett.

– Van friss kenyér, szalonna, kolbász. Retket vettem hozzá, nem hagymát, fokhagymát. Remélem sejtetted, hogy miért – mondta huncut szemvillanással. – Ne félj, nem halunk éhen!

A konyhában szétszabdalt papírdarabok pótolták a tányért, de volt egy kis deszka, amin vágni lehetett, András elővette a bicskáját, és hamarosan bekebelezték a zsírpapíron felhalmozott ennivalót. Hidegen, vizesvödörben állt a sör, csak úgy üvegből itták, ahogy a rakparton állomásozó uszályon is szokták, ha a kormányos, Mária férje, már az igazak álmát aludta...

– Majdnem elfelejtettem! Hoztam egy kis meglepetést – bontotta ki András a csomagját és egy tarka kasmírkendőt borított Mária nyakába.

Az asszony, aki máskor is teljesen odavolt minden figyelmességtől, azonnal próbálgatni kezdte fejre, vállra, hogyan állna jobban. Kicsit rá is játszott, hogy éreztesse, mennyire örül.

– Mit mondok majd az uramnak, honnan van? – adta az aggályoskodót, de mindjárt megoldást is talált rá. – Majd azt mondom, hogy kevesebbet kért az orvos a kezelésért, mint múltkor és a maradék pénzből vettem!

Hálásan rámosolygott a férfire.

Még eltakarította a vacsora nyomait. Fürgén tett-vett az asztal körül, de a kapkodó sürgölődés közben sem tudta levenni a szemét a férfiről és tekintete egyre sürgetőbb lett.

A további magyarázatot, megbeszélni valót másnapra hagyták. Gyorsan bebújtak az ágyba és András a fáradtságtól, meg az elfogyasztott söröktől kicsit kábultan, beletörődve hagyta, hogy Mária izmos, fiús teste ráfonódjon.

6. fejezet

Ki tudja, mikor kelt fel Mária, de mire a férfi ébredezett és még mindig álmosan a cigarettája után tapogatott, már a törökkávé illata töltötte be a kis lakást. Az asszony dzsezvát, csészéket, mindent előteremtett és tálcán hozta az ágyhoz a forró italt.

– Ébresztő, Andriska! – anyáskodott, ami illett hozzá, hiszen vagy tíz évvel idősebb volt Andrásnál, amiből ötöt be is vallott.

– Most komolyan kell beszélni. – Lekuporodott az ágy szélére és a férfi szemébe nézett. – Mondtam már az este is, hogy van egy meglepetésem, vagy inkább ötletem. Mind a ketten tudjuk, hogy ez így nem mehet tovább. Én ragaszkodom a megszokott életemhez, a Dunához, a férjemhez, te meg az ország másik csücskében hányódsz... A Duna nem jön közelebb hozzád, és én se. Neked kell mozdulni, ha szeretsz.

– Máris mozduljak? – nevetett a férfi.

– Ne bolondozz! Ez most komoly. Sokat szaladgáltam miatta. Megmondom. Találtam neked munkát. Itt Belgrádban. Mit szólsz hozzá? Talán jobban is fizet, mint az útépítés. Ebben a lakásban lakhatnál tovább is, és minden egyszerűbb lenne.

A napot az asszony javaslatának kivitelezésével töltötték. Egy villanyszerelő azonnali munkát ajánlott, de András csak következő hónaptól tudott belépni, mert az útépítőkhöz szerződés kötötte, és még le kellett számolnia a vállalattal. Így is meg tudtak egyezni.

– Lehet, hogy szerezni kellene valakit, aki időnként takarít, mos rád... ritkán jöhetek, és akkor talán nem ezzel kellene töltenünk az időt...

– Nősüljek meg? – tréfált a férfi.

– Felőlem... Ha engem szeretsz, nem érdekel, ki mossa közben a gatyádat – vágott vissza vidáman Mária.

Másnap megérkezett a hajóvonta a belgrádi rakparthoz és Mária a pirostarka kasmírkendőt addig lobogtatta a part felé, míg csak Andrásnak indulni nem kellett a vonathoz.

* * *

Franzi bácsi kocsmájában ezalatt rosszra fordultak a dolgok, és szomorú események ütöttek be.

Anka, aki már régóta köhögött, ágynak esett és ki kellett hívni hozzá az orvost. Az öreg doktor a vizsgálat és a véres zsebkendők láttán semmi biztatót nem tudott mondani. TBC. Szanatóriumba kellene vinni az asszonyt, de már az is késő. Legalább a konyhától el kell különíteni a vendégek érdekében. Ha nem tudják megoldani, bezáratja a vendéglőt.

Franz úr mindent ígért – az orvosnak még egy fél disznót is – csak le ne pecsételjék a birodalmát. Így csak 3 napra tettek ki egy cédulát, hogy „Családi ok miatt zárva”.

– Micsoda csapás! Mennyi kár! – sopánkodott a vendéglős. – Jobb lett volna ki se hívni a doktort, hiszen Ankának már úgyis késő, csendben elment volna, mint annyi más, és nem lenne itt ez a felesleges cirkusz az elkülönítéssel.

Másnap a beteget Boja segítségével felköltöztette a padlásszobába, ahol eddig Boja lakott, a cseléd holmiját meg lehozatta, aztán leültette maga elé Anicát.

- Komoly beszédem van veled! Ne szólj közbe, majd a végén elmondhatod a magadét, ha akarod – mondta és látszott, hogy előre eltervezett minden szót:

- Anka lánya vagy, tied a választás. Te lehetsz itt mostantól a konyhafőnök, meg minden, és ha valamikor majd meghalok, megöröklöd a házat a kerttel, kocsmával együtt. Egyetlen feltételem van. Átveszed Anka helyét... hm... az ágyban is. – A lány kinyitotta a száját, hogy mondjon valamit, de az öreg az asztalra csapott.

- Ne mondd, hogy öreg vagyok! Nem igaz! Boja várandós. Már másodszor – düllesztette ki a mellét. – Ha mellém fekszel, akkor holnap adok neki pénzt, és megint elküldöm a bábához, mint félévvel ezelőtt. Ha az a megoldás, amit ajánlok, nem tetszik neked, akkor Boja marad velem, ő lesz itt a főnök és a gyászév letelte után elveszem feleségül. Itt azután minden a saját vérszerinti utódomé lesz, akit Boja fog szülni. Most beszélhetsz!

Anica szája csak úgy remegett a felháborodástól:

- Anyám még él és máris a halálára tervez? Tudja mi maga? Egy kegyetlen vén disznó!

- Elhallgass! Itt én parancsolok.

- Hát nem! Nem fekszem be az anyám helyére, nem kell a kocsmája, kertje, semmije se kell, nekem elég volt – sírta el magát –, maradok a saját kuckómban, Bojával meg tegyen, amit akar, ahogyan eddig is. Fektesse be azt a szégyentelen némbert az anyám ágyába, ha a pofájára fér! Azt hiszi, eddig nem tudtam, mit művelnek? Örültem neki. Örültem, hogy amíg vele henteleg a padláson, addig legalább nem utánam

koslat. Tudja meg, hogy...– akarta folytatni, de a kocsmáros letorkolta.

– Elég legyen! Mától Boja a főszakács, aztán majd a feleségem és az örökösöm. Te akartad! – állt fel a kocsmáros. – Kezddetek hozzá a takarításhoz, mindent le kell mosni, ahogy az orvos mondta. Holnap eljön körülnézni. Te sikálsz a padlót, meg emelgeted a bútorokat, ha valahol szükség van rá. Bojának mostantól kímélet jár.

A két nő egész nap dolgozott. Alig szóltak egymáshoz. Anica még mindig a könnyeit nyelte. Dühét, felháborodását a bútorokon töltötte ki. Vadul lökdöste a székeket, asztalokat. A fölmosóröngy cuppogva vágódott a padlóhoz... Boja, győzelme tudatában, mindent szótlanul, fölényes gúnnyal nézte.

Este Anica ellátta az anyját fenn a padlásszobában, aztán leült az ágya szélére. Kibukott belőle minden keserősége, eljajongta, mennyi megaláztatásban volt része az elmúlt években, mind elmondta az eddig titkolt régi dolgokat... Mit tett vele az öreg az éléskamrában, meg később... és azt is, hogy miket tervez.

– Menj el... mindegy, hogy hova... de menj el innen édes kislányom... – suttogta Anka, aztán félig lehuntya a szemét, mint aki lassan álomba merül, de a könnyei folyamatosan peregtek.

Reggel Franz úr ment fel először a padlásra. Ő hozta a hírt, hogy Anka az éjjel felakasztotta magát a padlásablak kilincsére.

* * *

Egyesek szörnyülködtek, mások szomorú megértéssel bólogattak.

- Nagyon beteg volt szegény. Bizony, bizony...
Nem bírta már a sok szenvedést...

- Semmi tartás, türelem nincs ezekben, a mai asz-
szonyokban!

- Nem akart már a család terhére lenni.

- Az öngyilkosság a legnagyobb bűn. Hova süllyed ez a világ!

- Nem volt hite! Nem bízott az istenben – így a
vénasszonyok. Ezen az alapon a pap is megtagadta,
hogy szentelt földbe tegyék a halottat, csak a temető
szélén kapott sírhelyet.

A kocsma a héten már nem nyitott ki. A zenésze-
ket Franzi bácsi illendőségből még a következő hétre is
szélnek eresztette, aztán még jó ideig csak hallgatókat,
csendes, szomorú nótákat játszhattak, amivel a koc-
smáros teljesen kivívta mindenki tiszteletét.

7. fejezet

Teta Jovánka már András érkezése napján minden eseményt elpletykált neki. A köztudott dolgokat, meg a feltételezéseket is. A férfinak sok dolga volt, csak bólogatott, de nem állt neki az öregasszonnyal együtt szörnyülködni. Még napokkal a temetés után sem ment a kocsmá tájára, úgy gondolta nem rá tartozik, hiszen se rokona, se barátja nem volt az elhunyt-nak, nem akarta a gyászoló családot háborgatni.

Jovánka mindenben gondoskodott róla, ő pedig ledolgozta a hátralévő napokat az úthengeren, és a vállalatától való kilépését intézte. Márián járt az esze. Talán nem is tréfából biztatta, hogy nősüljön meg. Lehet, hogy tényleg jó lenne valaki, aki ellátja és valószínű, Máriának is biztonságosabb érzés, hogy egy állandó nő van mellette a találkozásaik közötti időben, mint ha bizonytalan partnereket hajkurász. Ki érti az asszonyokat, mi jár a fejükben?

Olykor Anica is eszébe jutott. Nem hozott neki semmit Belgrádból, igaz, hogy a lány nem is kért ajándékot, de mégis, most hogyan menjen oda? Úgy gondolta jó lenne legalább elbúcsúzni tőle.

Miután mindent elrendezett, maradt pár napja a végleges elutazásig. Körülsétált a városkában, amiből még alig látott valamit, hiszen eddig szinte egész nap a gépen ült.

A piactér közelében Anicával találta magát szemben, aki két hatalmas kosárral igyekezett a kocsmá irányába. András szinte ösztönösen nyúlt felé:

- Segíthetek? - és már el is szállt minden eddigi aggodalma.

- Itt nem szoktak a férfiak cipekedni. Pláne kosarat! Szép is lenne! Engem szólnának meg érte, ha hagyom, hogy vigye - mosolyodott el a lány.

- Hallottam, mennyi baj érte mostanában a családot - próbálkozott a férfi, mert látta, hogy a lány sápadt, a szeme körül sötétek az árnyékok. Talán még mindig nem tudott belenyugodni szegényke az anyja halálába - gondolta.

- Az édesanyád... - kezdte volna a vigasztalást, de Anica közbevágott:

- Jobb neki. Túl van rajta. Bár már én is ott lennék, ahol ő!

- Nem szabad így! Ennyire...- és gyorsan másra fordította a szót, nehogy elsírja magát a lány, itt az utca közepén. - Majd bejövök ebédelni - mondta végül. Köszönésképpen épp csak biccentett a fejével és tovább sétált.

Ahhoz a sarokasztalhoz ült, mint máskor. Evés közben meg-megakadt a szeme a lányon. *Kicsi, karcsú és mégis milyen izmos, gyors, mozgékony, munkabíró - mustrálta, mint egy jószágot a vásárban. - Nincsenek nagy igényei, nem kért semmit, csak, hogy jöjjenek vissza - emlékezett.*

- Hozhatod a kávé. Kettőt! - szólt utána.

Anicát most nem kellett helyel kínálni. Ahogy letette a csészéket, odaült a férfi mellé.

- Mi lesz veled, kislány?

- Nem tudom. Két utat látok, de azt hiszem, csak az egyik járható. Itt a kocsmában nincs jövőm. Most, hogy meghalt az anyám, senkim sincsen már, akiben

megbízhatnék... Utálom ezt a helyet. Valami mást kellene kezdeni, valami újat... szebbet.

– Valahogy én is így vagyok – vette át András a szót –, hamarosan végleg elmegyek innen. Belgrádban kaptam munkát egy villanyszerelőnél. Könnyebb is, jobban is fizet, és ha nem tetszik, azt hiszem, más lehetőség is akad egy akkora városban.

– Én is elindulnék valamerre, de nem tudom, hova lehetne. Érzem, ha itt maradok, előbb-utóbb belőlem is olyan kocsma szemete lesz, mint akik kinn az ivóban árulják magukat egy pofa italér. Inkább férjhez kellene mennem, mert családot, gyerekeket szeretnék magam köré. Tisztességes emberi életet.

A férfi bólintott és hirtelen eldöntötte a maga részét. Biztatóan rámosolygott a lányra.

– Te is árva vagy, meg én is. Családot akarsz? Én is. Szereted a gyerekeket? Én is. Gyere velem!

– Hogyan?

– Mint a feleségem.

Mivel a lány hallgatott, folytatta:

– Tizenöt évvel idősebb vagyok nálad... Annyival meggondoltabb is. A mostohaapád legalább negyvennel több, mint te. Láttam, hogy mégis milyen szemekkel lesi minden lépésed. Azt akarod megvárni, míg egyszer ledönt valahol? Kinek kellesz aztán?

Anica nagyot nyelt. Más se hiányzik, mint hogy az öreg esetleg részegen, kibeszélje a történeteket.

– Nekem nincs sok elvárásom. Megtanítlak magyarul, mert azt szeretném, hogy a gyerekeim is magyarok legyenek... Ez a legfontosabb... és soha ne féltékenykedj, ne leselkedj utánam. Mindig vakon bízzál bennem.

A lány a férfi szemébe nézett, azokba a hideg kék szemekbe.

– A feleséged leszek. Jó feleséged, hűséges, csak menjünk innen minél messzebb!

– Hogy megy itt a lánykérés? Se apád, se anyád nem él. Nagykorú vagy. Kell egyáltalán?

– Nem. Nem tartozom én már senkinek, semmivel. Ledolgoztam azt, amit rám költött a mostoha-apám. Kevés az idő, mert rövid az élet. Majd én megmondom az öregnek, hogy elmegyek.

* * *

Anica egész éjjel alig aludt. Reggel odaállt Franz úr elé és bejelentette, hogy férjhez megy.

Az öreg először csak hápogni tudott, de hamar felvette azt a méltóságteljes ábrázatot, amiben az utóbbi időben tetszelgett.

– Ennek most nincs itt az ideje. Még el se hervadt a virág anyád sírján – mondta kenetesen. – Nem lehet lakodalmat, de még egy szerény esküvőt se tartani. Megszólnának az emberek. Tönkre akarsz tenni? Pont most, mikor minden simán elrendeződött!

– Elmegyek. Már döntöttem. Családot akarok, gyerekeket, amíg nem késő.

– Aztán ki venne el? Csak nem az a feketeképű útépítő, akivel mostanában duruzsolsz?

Anica némán bólintott.

Mindketten igyekeztek higgadtak maradni. Franz csalódottan nézte a lány konokul összeszorított száját, keményen felszegett állát és belátta, hogy a magában még mindig dédelgetett remények végleg szétfoszlottak. Pedig hát sokszor elképzelte, hogy Anica valami-

kor majd hozzáédesedik, s akkor úgyis kirúgja a kedvéért a hájas Boját, akár gyerekestől is. – *Végtére el kellett volna kapnom még egyszer, mindjárt mikor meghalt az anyja és nem óvatoskodni, hanem mindent bele, teherbe ejteni a kis hálátlan cafkát, akkor kénytelen lenne maradni... Hát ennek vége. Az a jó szívem az oka mindennek!* – füstölgött magában, de nem mutatta ki a dühét, hanem csak bólogatott.

Még mondott pár marasztaló mondatot a maga nyers módján. Próbálkozott, de elfogytak az érvei.

Mikor látta, hogy a lány megállíthatatlan, csak azt kötötte ki, hogy ne itt helyben tartsák az esküvőt. Legyen Belgrádban, vagy a világ végén akárhol, de itt ne is tudjon senki róla. Ne szólhassák meg, hogy temetés után még az illő időt se várják ki az egybekeléssel. Azt is felajánlotta, hogy kiadja a lánynak, ami az anyja után maradt. Úgy tűnt, legalább annyira tart Anica esetleges fecsegésétől, mint amennyire tőle fél a lány.

8. fejezet

András úgy érezte, jól határozott. A részletekbe belegondolva azonban máris látta, hogy semmi nem olyan egyszerű, mint ahogy az első pillanatban hitte. Csak nem fogja a feleségét abba az ágyba vinni, ami-ben Máriával szeretkezett! Jobb, ha Anica a lakásról se tud... és még nem is a felesége. Hova vigye az esküvő-ig? Abban biztos volt, hogy itt nem hagyja.

Eszébe jutott a módos nagynénje, Helén néni, aki magányosan él Vrcsinben. Azonnal megírta neki, hogy nősül. Egy árvát vesz feleségül, akinek nincs hová mennie. Befogadná-e az esküvőig, esetleg kicsit tovább is, míg megfelelő lakást találnak a fővárosban? Táv-iratban érkezett a válasz: „Jöhettek!”

Anica összecsomagolta, amit az anyja kelengyé-nek gyűjtögetett neki apránként az évek alatt, meg az anyja holmijából is, amiről úgy gondolta jó lesz vala-mire. A kocsmáros árgus szemekkel figyelte, mit rak el, de nem volt ellenvetése. A végén a zsebébe nyúlt és Anica elé vágott az asztalra valamennyi pénzt:

– Most aztán, kuss legyen! Ne mondhasd, hogy nem fizettelek meg, mint akárki más szajhát. Még jobban is!

Anica belevörösödött a szégyenbe, de nem szólt semmit. Összemarkolta a pénzt és eltette.

Egy óra múlva érte jött András és négy hatalmas cso-maggal elindultak Vrcsin felé.

* * *

Herr Franz Bojára bízta a házat és elment, hogy valami személyzetet szerezzen, mert hiába tette ki a cédulát az ajtóra, hogy felvétel, ilyen hirtelen nem ter-

jedt el a híre. Nem is jelentkezett senki. Ketten nehezen tudták volna ellátni a tennivalókat. Először egy jó szakácsot akart szerződtetni, mert Boját hiába nevezte ki főszakácsnak, attól még nem tudott főzni. Eddig csak kisegítő munkát végzett Anica mellet, a főzésben nem volt semmi gyakorlata.

Elindult hát, hogy rendbe hozza a kocsmá ügyleit. Az utca végén, ahogy a bábaasszony háza elé ért, eszébe jutott, hogy ha már itt van, nem ártana diszkréten megkérdezni a bábát, mit lehet tenni a várható trónörökös érdekében. Hét-nyolc hónap és itt a gyerek! A gyászévnek pedig még nem lesz vége. Van-e valami módja, hogy a jó hírnév és a gyerek is megmaradjon ebben a pletykás kisvárosban? El lehet-e titkolni azt a gyereket pár hónapig, míg megtarthatják az esküvőt, hogy folt ne essék Boja becsületén, és a gyerekekre se ragadjon a fattyú elnevezés a mendemondák nyomán? Vagy megtartsák-e egyáltalán? El kellene talán intézni, mint az előző terhességet... hiszen lehet még másik gyerekük...

Az öreg bába nagy szemeket meresztett, mikor Herr Franz mindezeket a gondolatait előadta.

– Boja az én küszöbömet soha nem lépte még át, se fél éve, se máskor – mondta határozottan.

– A pénzt is hozta... én küldtem, pedig igazán sokalltam azért a kis szívességért...

A kocsmáros agyában hirtelen szörnyű gyanú támadt:

– Becsapott! Becsapott az a némbor... Hazudott és bezsebelte a pénzem! Alighanem most is arra készül... na, de kiverem belőle az igazat! – azzal hazarohant igazságot tenni.

Verte, nem verte, ki tudhatja? Boja másnap hazament a falujába.

Franz úrnak elege lett a nőkből. Új személyzetet vett fel, pincért, szakácsot, takarítót, de csupa férfit.

Azt hihetnénk, ezzel minden pletykának elejét vette. Dehogy! Egy idő után azt kezdték suttogni, hogy nem lehet az véletlen, hogy Franz úr mellől mind eltűnnek a nők. Lehet, hogy Anka beteg volt, Boja hazament. Na de Anica! Hova lett Anica?

A kocsmárosnak kapóra jött, hogy akkoriban járt ott egy vándorcirkusz.

Azt mondta a kérdezősködőknek, hogy a hálátlan lány megszökött az oroszlánszelídítővel.

Jól számított. Az emberek könnyebben elhitték az érdekes hazugságot, mintha a hétköznapi igazságot mondta volna.

Nem tartott sokáig a kocsmakörüli békesség. Azt kezdték találgatni, hogy ugyan miért vett fel csupa helybéli alkalmazottat, akik haza járnak munka után. Mért nincs egyetlen bennlakó mindenese, szakácsa, pincére sem? Egyedül akar élni abban a nagy házban, vagy valami mást tervez? Kíváncsiskodtak, találgatták, mi lehet a kocsmáros titka?

Az igazság az, hogy senki nem tudott semmi biztosat. Mégis elterjedt hamarosan a hír, hogy azért él az öreg egyedül, mert a pici szobákat kiadja pároknak egy-két órára. Meglehet, hogy volt ennek a mendedmondának valami alapja és nem is volt olyan légből kapott a pletyka...

Amikor az öreg az épület tatarozásába kezdett, abba is azonnal belekötöttek:

– Meglátjátok, mi lesz még itt! Garniszállóvá akarja fejleszteni az egész házát! – suttogták a mindentudók.

Volt, aki egyenesen azt jósolta, hogy vidéki falvakból fog lányokat hozatni és nemsokára a piros lámpát is kiteszik a bejárat fölé.

9. fejezet

Anicát András bekvártélyozta a kedves vrcsini nagynénjéhez, aki közelebb volt már a nyolcvanhoz, mint a hetvenhez. Lelkére kötötte, hogy vigyázzon a menyasszonyára és tanítsa meg neki pár magyaros étel készítését, hogy olyat is tudjon sütni-főzni, amilyeneket odahaza szoktak annakidején a szülei házában.

Helén mama, aki ifjú korában igen finom nevelést kapott, apácákhoz járt iskolába, bár életében sok viharon ment át, öreg korára újra az erkölcsök szigorú őrének tekintette magát. Így aztán szó szerint vette András kérését, hogy vigyázzon Anicára. Az utcára se engedte ki egyedül, a kaput zárva tartotta és egész nap a sarkában toporgott, mintha legalábbis szökésétől kellene tartani.

Annak a régi nevelési elvnek volt a híve, hogy egy lányt csak úgy lehet megőrizni, ha egész nap ellátjuk tennivalóval. Munkát talált számára a házkörül bőven, mert az utolsó tíz évben, mióta megözvegyült, bizony amolyan tesze-tosza kezdett lenni, és eléggé elhanyagolta a háztartását. Most hirtelen mindent meglátott és kiosztotta Anicának a tennivalót, amivel maga már nem tudott volna megbirkózni. A kamrát, a padlást, a legkisebb zugot is naprakész rendben akarta látni. Meszelés, súrolás, kormos falú edények újjávarázslása... minden napra jutott valami. A lány pedig dolgozott látástól vakulásig, hogy kedvére tegyen az öregasszonynak.

Az első elégedetlenség akkor kezdett kicsírázni, mikor András két hét múlva eljött meglátogatni Anicát. Pillanatra se hagyta magukra őket. Mit képzel-

nek! Hiszen még nem házasodtak össze! Este pedig Andrásnak vissza kellett utazni Belgrádba.

Anica kezdett idegeskedni, hogy hátha meggondolja magát a férfi, ő pedig itt marad örökre cselédnek, összezárva ezzel a hóbortos, idegen asszonnyal.

Ha nehezen is, de eljött az esküvő napja. Sokat mondani nem lehet róla. A menyasszony sötétkék fehérpettyes ruhában volt, fején azzal a kalappal, amit vagy három éve vett. András két barátja volt a tanú. Belgrádból jöttek vele. A szertartás után Helén mamánál megebédeltek és mindenki ment a dolgára.

A vénasszony ünnepélyesen levette a kulcsot a kertajtóról, jelezve, hogy most már Anica is szabadon járhat, mehet piacra, boltba, postára. Ugyan hova is mehetett volna máshova?

– Nem is tudjátok, milyen megerőltető volt számomra ez a néhány hét! – sopánkodott a néni, és valószínűleg igaza is volt, de hát minden az ő elképzelése szerint történt.

* * *

András még mindig nem talált megfelelő lakást. Tény, hogy nem is nagyon járt utána. Helén mamánál végre közös szobában tölthette az éjszakát Anicával, ha hét végén kilátogatott Vrcsinbe. Ő maga továbbra is Mária lakásában lakott, a kormányos felesége időnként megjelent nála és ezért meg is hosszabbította a bérletet. A férfi készült ugyan rá, hogy elmondja, hogy megházasodott, de mikor az asszony megérkezett és megvetette az ágyat... nem volt ereje szóbahozni a történeteket. Majd legközelebb. Később úgy gondolta, ha majd talál saját lakást, úgyis elköltözik, addig felesle-

ges minden szószaporítás. Így legalább nincs gondja lakbérre.

A munka, no meg Mária látogatásai miatt egyre ritkábban jutott ki Vrcsinbe. Ezeket az alkalmakat nemcsak Anica várta egyre türelmetlenebbül, hanem Helén néni is. Sok évet töltött magányosan és most, mintha az egész felgyülemlett mondanivalóját, élettapasztalatát ki szeretne volna beszélni magából. Ebéd után beült a fiatalok szobájába, kényelmesen elhelyezkedett az öblös fotelben és elkezdett mesélni a régi időkről. Többnyire magyarul, amit Anica még mindig alig értett. András anyjáról is mesélt, aki három nagyocská gyerek után még mindig jól tartotta magát. A legjobb táncos volt a faluban, és ha búcsú napján bál volt a kocsmá udvarán, a java legények forgatták, kapkodták kézről-kézre. Voltak pletykák is körülötte, de hát annyian irigykedtek rá, hogy nem is csoda. Halottáról jót, vagy semmit! Ennek jegyében tapintatosan hallgatott arról, hogy micsoda botrány volt a faluban, mikor az asszonyt az egyik bál hajnalán úgy pofozta haza a férje a cigányprímás ágyából.

András nagy érdeklődéssel és tisztelettel hallgatta újra és újra ugyanazokat a történeteket, de a felesége összeszorított szájjal ült és magában szinte forrt a méregtől, hogy hagyná már abba a vénasszony és menne a konyhába, de oda neki kellett menni vacsorát készíteni.

Étkezés után pedig folytatódott a mese, míg csak el nem jött a lefekvés ideje.

Na, végre! ...De alig bújt ágyba a pár, Helén mama kopogott az ajtón. Vagy a szemüvegét felejtette az asztalon, vagy eszébe jutott, hogy még valamit ki kell

vennie a sublótból. Valóban a feledékenység, vagy inkább valami beteges kíváncsiság vezette vissza minden alkalommal a házaspár szobájába, azt nem lehet eldönteni, mindenesetre alaposan megzavarta a fiatalok amúgy is nehezen induló házasesetét. András nem volt szégyenlős legény, de hogy mindig pont akkor zökkentsék ki a lendületből, mikor a javához ért volna, az kezdte lelombozni az önbizalmát. Mindezt mégsem a nénikéje, hanem Anica hibájának tudta be, nem elég ügyes, nincs elég tűz az ölelésében. Önkéntelenül is Máriához hasonlította, és ebből a szempontból a fiatalasszony vesztesnek tűnt.

A látogatások közötti időben Helén nénit egyre jobban ingerelte Anica jelenléte. Kezdett úgy bánni vele, mintha az anyósa lenne. Anyós, méghozzá a legrosszabb fajtából. Mindenbe belekötött, mindent kifogásolt, sőt mindennek az ellenkezőjét is.

– Ne kend olyan vastagon a kájmákat a kenyeredre! El fogsz hízni, mint egy disznó... Különben is, kész pazarlás, amit csinálsz! Hja! Na, persze hogy könnyű az enyémet pazarolni – dörmögte befejezésül maga elé.

– Mért nem kened meg rendesen azt a kenyeret? Aztán, ha majd elköltözől, azt híreszteled, hogy zsugori vagyok és éhezettetek! Tudom én, mi jár a fejedben! – kiáltott legközelebb.

Nem lehetett a kedvére tenni. Szinte ki akarta utálni a házából a fiatalasszonyt, akinek tűrőképessége a vége felé járt. Ehhez még hozzájárult a rossz közérzete, a reggeli émelygések és egyéb jelek, amiből megtudta, hogy állapotos. András nélkül magára hagyott-nak, teljesen kiszolgáltatottnak érezte magát.

Végül nem bírta tovább. Megírta a férjének, hogy gyereket vár, de ha nem viszi el innen sürgősen, akkor úgy elmegy világgá, hogy soha többé nem találja meg se őt, se a gyerekét...

Erre a kétségbeesett levélre azonnal megjött a válasz, hogy ha ilyen tarthatatlan ott az élet, bútorozott szobába mennek, mert lakás még nincs. Anica ennek is örült. Hozzákezdett a csomagoláshoz. Helén néni ezt is szemmel tartotta, sőt időnként a csomagjába is bele-túrt, mintha valami enyveskező szolgáló készülné távozni. A fiatalasszony sírt, de a könnyek még jobban ingerelték az öregasszonyt és nagy patáliát csapott.

András éppen egy ilyen helyzetben találta őket, mikor egy nap váratlanul beállított. Kikérte magának, hogy az ő feleségét bárki egzecírozza, pláne hogy bármivel meggyanúsítsa. Ezen úgy összekapott a nagynénjével, hogy csak úgy zengett a ház.

– Fogd a cókmókodat! – adta ki András az utasítást Anicának, megelőzve, hogy Helén mama dobja ki őket.

Köszönés nélkül, sebtében távoztak. Igazi „örök harag” tört ki közöttük.

Az öreg Helén még aznap elcammogott az ügyvédjéhez és Andrást kitagadta a végrendeletéből. Mindenét a másik három unokaöccsére hagyta. Nem kis vagyonról volt szó.

András a vonaton végig azon fortyogott magában, hogy mekkorát csalódott a nénikéjében és micso-da méltánytalanság és sértés érte, így csak akkor eszmélt rá, hogy nincs hova menni, mikor leszálltak Belgrádban. Még mindig nem keresett albérletet. Megvon-

ta a vállát és elvezette Anicát a lakásba, amit Mária bérlet számára.

– Ezt találtam – mondta –, egy ideig jó lesz. Aztán előbb-utóbb úgyis átmegyünk Magyarországra.

A vrcsini hónapoknak annyi haszna azért volt, hogy Anica pár szót már kezdett magyarul pötyögni és nem volt számára teljesen idegen a nyelv, amit ígérete szerint meg kellett tanulnia. Minthogy – mint egyesek állítják – nyelvet az ágyban lehet legsikeresbben elsajátítani, a következő hetekben igen sokat fejlődött az asszonyka kifejezőkészsége...

* * *

Egyetlen megoldatlan probléma maradt: Mária. Mi lesz, ha egyszer váratlanul beállít ide, a lakásba, aminek még most is ő fizeti a bérét?

András ezt is gyorsan megoldotta. Már a következő nap megírta neki, hogy ki kellett cserélni a zárat, mert beletört a kulcs. Jelezze előre az érkezését, de a levelet a munkahelyére címezze, hogy mielőbb megkaphassa, mert annyi a munkája, hogy néha napokig a mesternél alszik, hogy korábban kezdhesen.

* * *

Anica a várossal ismerkedett. Először a piacot és a közeli élelmiszerboltokat kereste fel. Szeme, szája elámult a belgrádi kínálattól. Mennyi minden van és milyen olcsó! Azt hitte ez csak valamilyen ideiglenes állapot, ezért alaposan bevásárolt, még egy hízott libát is vett, hiszen úgy látta, hogy nagyon megéri. Meg aztán hátha felmennek az árak! Otthon rögtön nekiállt sütni-főzni a hazulról hozott nagy edényekben, a vendéglő konyháján megismert receptek méretei szerint, ahogy az anyja mellett annakidején megszokta. Helén

mamánál mindig kimérve kapta a főznivalót és így most bizonytalannak érezte magát a mennyiségeket illetően. *Inkább legyen több, mint kevesebb* – gondolta.

András elrémült a nagy halom étel láttán. Napokig ették, még a szomszédoknak is adtak belőle, de a végén így is sokat kellett kiborítani.

– Ha ez így megy, az utca összes kutyája, macskája nálunk fog falatozni, de nekünk hó végére nem lesz miből venni még kenyeret se!

– Nagy edényben is lehet keveset főzni – válaszolt Anica. – Legközelebb jobban vigyázok az adagolásra.

Meg is próbálta. Csakhogy a nagy lábosban olyan kevésnek tűnt a kétszemélyes adag, hogy ebből-abból mindig hozzárakott, s mire elkészült az ebéd, megint csak ott volt a vendégseregnek való mennyiség. Így ment ez hetekig, minden fogadkozás ellenére. Gyakran három napig is ugyanazt ették reggelire, ebédre, vacsorára, hogy ki ne kelljen szórni a jó falatokat.

Végül András megunt, hogy hiába beszél a lelkére a feleségének. Másnap egy kis lábossal és egy literes fazékkal jött haza. Letette az asztal közepére.

– Mostantól ebben főzöd az ebédet! – adta ki a parancsot és az asszony belátta, hogy a férjének teljesen igaza van.

10. fejezet

Anica a kis lakásban, biztonságban érezte magát. Büszke volt rá, hogy férje van, gyereket vár... ennél többet nem kért az élettől. Ha nem is a szerelem hozta őket össze, most mégis egészen átmelegedett a szíve. Gyakran előfordult, hogy András ruhadarabjait vette magára, egy mellényt, vagy egy inget és akkor úgy érezte, mintha a férfi két karja ölelné körül.

A délelőtt hamar eltelt a házimunkával. Már megszokta a kis edényeket, amiket András hozott és igyekezett a férje kedvére főzni. Minden délben együtt ebédeltek, de a férfi csak szótlanul falta az ételt. Igaz, sietnie kellett vissza a munkába, de az ünnepnapok is hasonlóan teltek. Anica néha megpróbált egy-két dicsérő szót kicsikarni, legalább az étellel kapcsolatban, ha már másról nem beszél vele a férje.

– Ízlik?

– Nem látod, hogy eszem? Ha nem ízlene, nem enném meg – mordult rá és folytatta a táplálkozást. Aztán elment.

Anica Franzi bácsi pénzéből vett egy varrógépet. A varrással nem volt gondja, hamar belejött a gép kezelésébe, de valamit kiszabni? Az már keményebb dió volt! Pár reménytelen próbálkozás után mégis feltalálta magát. Egy régi ruháját szétszedte, kiterítette csomagolópapírra és így készített szabásmintát, hogy valami olcsó anyagon kipróbálhassa, mire megy a varrógéppel. Ezzel a módszerrel magának otthonra való ruhát, kötényt elég könnyen állított össze. Most igencsak hasznát látta, hogy ügyes a keze és fantáziája is van.

Valamicske rajzkészsége még mindig megmaradt a gyerekkori művészkedésből.

Délutánonként elővette, válogatta a hazulról hozott holmit, és amire már nem volt szükség, vagy nem lehetett megjavítani, abból a várva-várt picinek igyekezett ruhácskát készíteni. Vászonból ingecskét, gyapjúból réklit és hamarosan már igazán szép darabokat tudott összehozni.

Hiába mondta a férje, hogy éjfél után ne maradjon fenn, ő minden nap megvárta.

– Fejtek, bontok, varrok. Láthatod, hogy nem ülök itt hiába! – mondta.

Repült az idő és soha nem feküdt le addig, míg András haza nem ért. Nem kérdezte, hol volt, merre járt, hiszen megígérte, hogy mindig meg fog bízni benne. Talán beült egy kocsmába a barátaival és megvitatták a világ dolgait? Egyszer sem jött részegen haza. Ennyi elég volt Anicának. Lány-korában látta pár-szor, milyen az, ha egy házsártos asszony bejön a kocsmába, hogy hazatámogassa, vagy pláne hazaparrancsolja éjfél után a részeges férjét. Szégyen az, mindkettőnek. Haszna se volt, mert a férfi legközelebb még tovább kimaradt, hogy a cimborái előtt bizonyítsa, ki az úr a háznál.

Ahogy Anica terhessége előre haladt, a férjének egyre inkább az uszályon járt az esze. Alig várta, hogy a szeretője megérkezzen.

Ha Mária néha szóba hozta, hogy miért nem a lakásban találkoznak, új és új kifogásokat talált. A nő pedig hitte, vagy nem, jó képet vágott hozzá.

Andrásnak olykor a munkahelyén kellett valamilyen ürügyet találni, hogy elmehessen, ha Mária hívja,

hogy jöjjön le a rakpartra, mert megérkezett és várja. Ilyenkor valahova a városon kívülre mentek, a zöldben hemperegtek, bokrok alján, vagy egy kukoricás közepén kerestek egy kis parlagot, ahol ledobhattak minden ruhát magukról. Mária ezt új színnek érezte kapcsolatukban és nagyon izgalmasnak találta.

Volt, hogy csak este tudtak találkozni. Ilyenkor külvárosi utcákban sétáltak egymás kezét fogva, vagy kapualjakban csókolóztak, mintha diákok vagy fiatal szerelmesek lennének.

Aztán egy napon beütött a baj. Kiderült, hogy a mester egy idő óta figyelgeti Andrást. Rájött, hogy gyakran jár a munka mellé, a rábízott szerelést pedig összezsapja. Felmondott neki. Őt pedig aznap este is a szeretője várta...

Ezen az éjszakai összeboruláson a férfi úgy érezte, hogy Mária lehet az egyetlen menekvése, hiszen ez a nő annyira szereti, hogy mindent el tud fogadni, mindent meg fog bocsátani neki, talán még anyagilag is segíthetné a kialakult nehéz helyzetben. Hiszen nem is olyan régen volt, hogy azt mondta, azt se bánja, ha megnősül... Egy sötét utcasarkon újra szorosan átölelte, és egyszerre kiborította az összes titkot. Az asszony kibontakozott az ölelésből, hogy a szemébe nézhessen. Erőltetetten felnevetett és azt mondta:

– Amit a lakásba vettem, legyen a tietek. Az ócskapiacról hoztam, akárcsak...– azt akarta mondani: akárcsak téged, de az utolsó szót lenyelte. Inkább így folytatta: – Vedd úgy, hogy nászajándék, de a lakbért elsejétől te fizeted! – azzal sarkon fordult és eltűnt.

– Fizetem? Ugyan miből? – motyogta maga elé kétségbeesetten a férfi. – *Felmondtak, pedig mindig elvé-*

geztem mindent, amit a főnök rám bízott! Más is lógott, nem csak én, persze, mindig a magyarokon statuálnak példát, hogy a többi megijedjen és húzza meg magát...– és átkozta a sorsot, a világot, mindenkit, hogy ennyi baj szakadt a nyakába. Pillanatig se jutott eszébe, hogy mindent sajátmagának köszönhet.

Zaklatottan ért haza. Anica megpróbált kicsit kedveskedni neki és már szépen gömbölyödő pocakjával cicásan hozzátörleszkedett. A férfi félreértette a mozdulatot és ingerülten eltolta magától.

– Te mindig csak *arra* tudsz gondolni? Az ember este fáradtan jön haza, még ki se pihente magát és már húznád magadra. El se tudod képzelni, hogy munka után, ilyen kimerülten, milyen rohadt dolog ez az egész! Maradtál volna a kocsmában! Ott minden nap felszedhetnél valakit, hogy megkapd, amiért annyira odavagy...

Anica megdöbbsent a férfi kifakadásától. Nem értette, mit vétett. Hiszen nem akart semmit! Szó nélkül terített, melegítette a vacsorát. Megint úgy ültek egymással szemben, mint két idegen. Csak várt, hogy szükség van-e rá, mint az asztalon álló pohárra. Olyan végtelenül fájtak neki a férfi szavai, és olyan mélyen belevésődtek a lelkébe, hogy soha többé nem volt egyetlen kezdeményező mozdulata se, de ezt akkor még maga se sejtette, mert minden gondolata a születendő gyermek körül forgott.

András a következő heteket munkakereséssel töltötte, esténként pedig a barátaival kocsmázott. Anicának nem mondta el, hogy a villanyszerelő kirúgta, csak akkor szólt, mikor végre felvették az elektromos centráléhoz szerelőnek.

– Ezután korábban jövök haza. Elfogyott a türelmem, hogy olyan gyakran éjfélig dolgoztat a mester. Új munkahelyet kerestem és felmondtam a régit. Kicsit kevesebb lesz a bérem, de az fix fizetés, és a munkaidő is rövidebb. Holnap már meg is kezdem a munkát a centrálében.

– Jól tetted – helyeselt Anica –, legalább az apját is látja majd a gyerek, ha megszületik.

A gyermek pedig hamarosan megérkezett egy sovány kis feketehajú fiúcska képében. Hirtelen, mikor éppen nem is gondolták volna.

* * *

Már késő őszt volt, de még ragyogó napsütés aranyozta be a várost. Anica már nehezen mozgott, mégis átragadt rá ebből a fényességből valami furcsa izgalom, úgy érezte, hogy csinálnia kell valamit. Azt tervezte, hogy rendbe teszi a lakást, hogy ha majd... majd jön a baba, akkorra tiszta és illatos legyen minden. Valami nagy készülődéshez érzett kedvet. Összetolta a bútorokat, lepedőt terített rájuk, hogy amennyire lehet, megvédje őket. Feloldotta a meszet, amit előző nap vett, aztán meszelt, meszelt, örömmel, mint gyerekkorában. Felnevetett, hogy most bezzeg a szekrényt, asztalt nem maszatozza be... hanem letisztítja még attól a pár csepptől is, ami véletlenül odaspriccel. Végül helyrehúzott mindent és már pont meg akart pihenni, mikor megérezte az első fájdalmas görcsöt. Első pillanatban nem is gondolta, hogy most ez az, amit hetek óta várt, és elképzelt, hogy hogyan is lesz. Hát így? Hol van András? Lehet, hogy sokára kerül elő. Bábát kellenne hívni... Arra talán már nincs is idő... A szomszédasszonynak kiáltott ...

Mire András estefelé hazaért, ott feküdt az ágyon karjában a pici vörösképű, feketehajú csecsemővel. A szomszédok már az udvaron újságolták a hírt:

– Megvan! Megszületett!

– Fiad van!

Lábujjhegyen lépett a szobába... Anica kimerülten aludt és az újszülött is elmélyülten szuszogott a mellén.

Mihez is kezdjen most? Újra kilépett az udvarra. Még mindig ott strázsáltak páran.

– Andrija! Erre inni kellene egyet!

– Hát persze! Hozom – mondta, és már vitte is a poharakat és az üveg pálinkát az udvarra. – Mindjárt lesz más is.

Felkapott a kerékpárjára és hamarosan megjelent két demizson borral. Mire visszaért, valaki asztalt, székeket hordott az udvarra. Csevapcsicsát sütöttek és hajnalig ünnepelték a ház új lakóját.

* * *

Másnap a munkatársakkal akarta folytatni az ünneplést, de erre csak az esti órákban kerülhetett volna sor, mert a centráléban szigorú volt a szabályzat. Az alkohol fogyasztása munkaidő alatt tilos volt.

Andrást három másik szerelővel kiküldték az egyik közeli községbe egy vezeték hibájának elhárításához. A vonalat a központban áramtalanították, hogy el tudják végezni a munkát. Azt mondták nekik indulás előtt, hogy délig nyugodtan dolgozhatnak.

Marin vezette az autót, András kimerülten bóbiskolt mellette.

– Mi van veled? Nem aludtál az éjjel? – érdeklődött Marin és kicsit meglökte a barátját. András kábultan pislogott.

– Tegnap fiam született. Hajnali négyig ünnepeltünk – szuszogta egy kis elégedett mosollyal.

– Fálá Bogu... de ilyen állapotban nem mehetsz fel az oszlopra Andrija, mert leszédülsz, vagy elhibázol valamit – aggályoskodott Marin –, majd én elvégzem a munkádat, te meg addig aludd ki magad itt a kocsiban.

Mire a kijelölt helyre értek, András már mélyen aludt. Marin fogta a mászóvasakat meg a szerszámokat. A többiek is kiszálltak.

– Andrija a munkavezető. Nem kéne talán felébreszteni?

– Hagyjátok, hadd aludjon! Egész éjjel az újszülött fiát ünnepelte.

– Zúg a vezeték! Mintha áram alatt lenne...

– Szél van, azt hallod. Álljunk neki!

Ketten felmásztak az oszlopra.

András az ordításra ébredt. Marin fejével lefelé lógott az oszlopról. A mászóvas tartotta, de nem volt képes felhúzni magát. Társa a földön feküdt. A harmadik szerelő mellette térdelt.

– Az áram... az áram... áram alatt volt a vezeték... valaki a központban bekapcsolta az áramot... Nenad meghalt... – kiabáltak kétségbeesetten.

András először Marinnak kiáltott fel:

– Ne mozogj, mert te is lezuhansz! Jövök... segítetek! – azzal felmászott az oszlopra és megtámasztotta Marint, tolt a felfelé a hátát, hogy fel tudjon húzódn-

kodni. A kimerültségtől és rémülettől remegő tagokkal érték le a földre.

Odalenn közben nagyobb csődület támadt. Szörnyülködés, káromkodás közben szidták a vállalatot, a rendszert, amiben ennyit ér csak egy dolgozó élete. Valahonnan egy orvos is előkerült, de segíteni nem tudott, csak annyit állapított meg, hogy nem az áramütés okozta a férfi halálát, hanem nyakát törte, mikor a hirtelen ijedtség miatt lezuhant.

A központban András kopogás nélkül rontott be az irodába és megragadta az igazgató zakóját.

– Ki volt az az állat, aki áram alá helyezte azt a rohadt vezetéket? – rázta meg a főnököt – Egy ember meghalt! Meghalt, érti?

Alig tudták lefogni a berohanó alkalmazottak.

– Nyugodj meg... nyugodj meg! Ki fogjuk vizsgálni...

– Meghalt... meghalt...

– Menj haza, kapsz három nap szabadságot, hogy megnyugodhass... hogy kipihend magad... Ki fogjuk vizsgálni, melyik mérnök kapcsolta be az áramot.

Andrást nagy nehezen kituszkolták az irodából. Az előtérben rémült emberek álltak körül. Valaki hozott neki egy pohár vizet. Megitta. Aztán lement a személyzeti irodába és kilépett a cégtől.

Mikor otthon elmesélte a történeteket, Anica csak annyit mondott:

– A fiad mentett meg. Ha nem őt ünnepled az éjjel, akkor te mászol fel az oszlopra és talán te lennél most a halott. Jól tetted, hogy kiléptél. Pillanat nyug-

tom sem lett volna, ha tovább is ott dolgozol. Majd csak találsz más munkát.

* * *

Könnyű azt mondani: „Majd csak találsz más munkát”, csak hogy változtak az idők, semmi nem ment már olyan egyszerűen, mint pár évvel előbb.

András még egyszer elment a vállalatához a visszamaradt járandóságáért, s közben arra gondolt, ha csak egyetlen szóval marasztalják, visszavonja a felmondását... de nem szólt hozzá senki.

11. fejezet

András nagyon sokáig nem tudott elhelyezkedni. Alkalmi munkából éltek. Javított ajtózárat, kerékpárt és ingaórát, mikor mi adódott. Mindent vállalt, amihez értett, és amihez nem értett, azt is, mert addig nem nyugodott, míg rá nem jött, hogyan lehet megcsinálni. Amit keresett hazaadta, Anica pedig beosztotta, ahogy tudta.

Egyik nap levél érkezett. András éppen valahol dolgozott, így Anica bontotta fel a borítékot. Egy illatosított levélke volt benne, párszavas, rövid üzenettel.

*Andrískám!
Nagyon beteg vagyok.
Találkozní szeretnék Veled.
Mihamarabb látogass meg és legyen
úgy minden, mint régen !
Várlak szombaton, az uszályon.*

*Ölel:
Mária*

Anica meghökkent a levél tartalma miatt, mert fogalma sem volt róla, hogy a férjének, bárki Máriával kapcsolata van. Szeretőt tart? Azzal vigasztalta magát, hogy talán valami régi, legénykori ismerős írt, de mégis arra az elhatározásra jutott, hogy nem szól egy szót sem a férjének. Azonnal megírta a választ:

*Ha beteg vagy, hívj orvost!
András nem orvos.
Jobbulást kíván:
Anica*

Mária levelét egyelőre eldugta. Hol a köténye zsebében, hol a kamrában az edények alatt rejtegette, de egyre jobban félt, hogy előbb-utóbb kiderül, mit tett vele, ezért vagy három hét után mégis rászánta magát és átadta a férjének. Azt is elmondta, hogy mit válaszolt a nőnek. Várta, hogy a férfi patáliát csap, talán meg is pofozza, de tévedett. András jót nevetett, sőt azt is megígérte, hogy majd egyszer bemutatja őket egymásnak.

* * *

Egy év is elmúlt, mire az összeismerkedésre sor került. Egyik vasárnap délután a Duna partján sétáltak. Pipi az apja nyakában ült, Anica mellettük ment és folyamatosan beszélt, beszélt, nem is nagyon figyelt előre. Mária szembe jött velük. Ha akarták volna, akkor se kerülhették volna el egymást. Megálltak.

– Mária... Ő pedig Anica, feleségem – szólt András egyszerűen, minden ceremónia nélkül. További magyarázatra nem is volt szükség.

Mindhármukra valamiféle megvilágosodásként hatott ez a találkozás.

Máriának soha nem volt gyereke és már túl is volt azon a koron, hogy terhességre számíthatott volna. Szinte meghatódott, ahogy Andrást meglátta gyerekekkel a nyakában. Valami megbocsátó szomorúság telepedett rá, talán attól, hogy belátta, ezt ő soha nem tudná megadni a szeretőjének. A gyerek iránt pedig végtelen gyengédség töltötte el, szinte kicsit a magáénak érezte.

András a vakító nappali fényben most látta meg először élesen Mária ráncait, mintha évtizedeket öregedett volna az utolsó szerelmes éjszaka óta.

Anica? Megnyugodott a tudattól, hogy ez a nő nem lehet a vetélytársa, hiszen kettőjük közül ő a fiatalabb, ő a szebb. Minden fojtogató, féltékeny érzés elszállt belőle.

A legnagyobb békében sétáltak hárman együtt tovább. A parthoz érve Mária hirtelen egy ötlettel állt elő:

- Gyertek fel az uszályra, legalább Anica is megismeri a férjemet. Ma fogott két jókora halat. Azt mondta, mire hazasétálok készen vár a halászlé.

- Pipi már álmos lesz, nyűgösködni fog - próbált Anica kibújni a látogatás elől.

- Majd megoldjuk - mondta András és már ment is a gyerekekkel a nyakában az uszály felé.

Az öreg kormányos észrevette őket és vidáman integetett nekik:

- Hahó! Igyekezzenek... Kész a vacsora. Van bor is bőven a demizsonban.

Mária Pipit vette gondozásba. Egy nagy ruháskosárba párnát rakott, arra fektette az álmos gyereket, és

olyan gondosan takargatta be, mintha valóban a sajátja lenne.

– Ebben az évben ez már az utolsó szállítás – mesélte Géza –, ezt meg kell ünnepelni. Vettünk egy kis házat Mohácson. Tavasszal nekem még lesz pár utam, ha megtartanak talán több is, hiszen bírnám én még tovább, de Mária nem akar velem jönni. Az utóbbi években beteges volt, sokat járt orvoshoz... főleg itt, Belgrádban – mondta és egy lapos pillantással Máriára nézett, mint aki többet is mondhatna erről, de az aszszony csak mosolygott és nem fűzött hozzá semmit. – Sokba került az a gyógykezelés, de azt hiszem már meggyógyult. Jobb neki, ha mostantól otthon marad pihenni.

Elfogyott a halászlé, meg a bor is, a szúnyogok pedig szinte rajokban lepték el őket. Pipi felsírt a kosárban. Indulni kellett hazafelé.

– Legjobb lesz, ha kosarastól vizitek, itt úgysincs rá szükség – ajánlotta Mária, de nem fogadták el. Elbúcsúztak. András karjába kapta a fiát és elindultak hazafelé.

Pipi nyugtalankodni kezdett. Az apja ingét rázta, fejét ütögette.

– Mi baja lehet? Mit akar?

Végre a gyerek nagy nehezen kiszabadította egyik lábát az apja öleléséből, és emelgetve mutatta. Nem volt rajta cipő.

– Bogati! Elveszett az egyik cipője. Több esze van ennek, mint kettőnknek együtt! ...de az istenit, a te dolgod lett volna Anica, hogy figyelj a gyerekekre, megvan-e mindene! Nem tudom, hol jár az eszed, ha még erre se vagy képes? Bezzeg annak a vén kormányos-

nak az uszályon illegetted magad és össze-vissza fecsegtél! – tört ki András dühösen.

Elindultak visszafelé. Végig keresgéltek a parkot, amerre jöttek, hátha útközben pottyant le a gyerek lábáról a cipő. Már leértek a partra, de sehol semmi.

– Talán az uszályon maradt. Vagy beleesett a Dunába, mikor kifele jöttünk.

– Csak nem? – ijedezett Anica – Hiszen a szélső uszályon voltunk! Egyetlen pallón mentünk át, biztos észrevetted volna. Ne keressük tovább. Menjünk haza. Én nem szégyenkezem Mária előtt, hogy ilyen ügyetlen voltál!

– Én? Te vagy az anyja – de azért visszamentek. Végül tényleg az uszályon, a kosárban találták meg Pipi cipőjét.

Későn értek haza és addigra a levegő erősen lehűlt. Nyirkos köd terült a városra. Pipi, akit Anica délutáni sétához öltöztetett, nagyon meghűlt. Hajnaltajt már köhögött és reggelig sem tudott nyugodni, sírás, köhögés váltotta egymást. Orvosra nem volt pénzük, csak a házbeli idősebb asszonyok tanácsát kérték.

– Zsírral kell bekenni a mellét. Itass vele hagymateát! – hangzott a tanács, Anica hát nagy fazékban főzte a hagymát héjastól, ahogy tanácsolták, és próbálta belediktálni a főzetet az amúgy is étvágytalan kisgyerekekbe.

A szülők teljesen kimerültek, mert a köhögési rohamok minden hajnalban újra előjöttek. András nappal valahogy kialudta magát, de ez, a munka és a kereset rovására ment. Hetekig tartott a kúrálás. A szegénység és az állandó kimerültség miatt egyre több

volt köztük a szóváltás, veszekedés, amit aztán András rendszerint hatalmi szóval zárt le.

– Te akartál férjhez menni... meg gyereket... meg idejönni velem! Ha nem hozlak magammal, mi lett volna belőled? Ott kurválkodnál a mostohád kocsmájában!

Ilyenkor Anicának már egy szava se lehetett, ha nem akart még nagyobb patáliát. Csak a könnyeit nyelte. Magában még igazat is adott a férjének. *Ez nem szerelmi házasság volt. Nem akartam szajha lenni. Inkább egy férfi használjon ki, mint száz: a mostohám, meg a kocsmá szesztől búzló vendégei* – gondolta kétségbeesve – *Családot, nyugodt életet akartam... de hol van itt a békeség, amit annyira vártam?*

Kicsit javult a helyzet, mikor Pipi jobban lett. A sok meleg folyadék használt, vagy talán valóban a hagymában volt gyógyító erő, de valami tényleg helyrehozta a gyereket.

András eltöprengett az életükön. Láta, hogy alkalmi munkából nem tud annyit összehozni, hogy egy váratlan betegség, vagy bármi más nagyobb probléma esetén helyt tudjanak állni.

– Állandó munkára van szükség, mert így nem lehet megélni – mondta, de még mindig nem talált megfelelőt.

Már tavaszodott, mikor egy útjavító vállalat felvette. Távoli munkahelyre osztották be.

Anica először megkönnyebbült, hogy végre nyugalom van, de ahogy telt az idő, egyre inkább hiányzott neki a férfi. Sokat sírt, hogy így magára maradt a gyerekekkel és félelmeivel, hogy visszajön-e hozzá még egyszer a párja, és ha vissza is jön, mennyivel lesz

jobb? Kezdődik minden előről? Szemrehányások, veszekedések... Vele is, nélküle is kilátástalannak látott mindent.

Időnként, rendszertelenül, valamicske pénzt küldött András, de ebből alig lehetett megélni. Arra nem is gondolhatott, hogy újra pincérnő legyen egy kocsmában. Cselédnek elment volna, de a gyerek miatt sehova nem vették fel. Már a lakbért se tudta fizetni.

- Próbálkozz egy házmesterséggel, vagy gondnoki állással, azzal ingyen lakás is jár. Igaz, hogy itt a városban aligha van szabad hely, de a külterületen most is hallottam egyről. Ha gondolod, hogy jó lesz, megszerzem neked azt a címet - ajánlotta az egyik szomszédasszony.

Anica kapott a lehetőségen, mert az életük teljesen bizonytalanná vált.

Néhány nap múlva Krvzovity doktor emeleti lakásán csengetett be Anica. Egy festett hajú, elegáns asszonnyal találta szemben magát.

- Nincs itthon az uram - és már csukta volna be az ajtót.

- A gondnoki állás miatt jöttem - próbálkozott Anica félénken - ha még nem töltötték be...

- Ja, igen! Még megvan. Gyere beljebb! - alaposan végigmérte Anicát, aztán mindjárt hozzáfűzte: - Egyedülálló nőt nem veszünk fel. Nem akarom, hogy mindenféle idegen férfiak csellengjenek a villánkban.

- Andrija Balogh felesége vagyok - mutatkozott be végre Anica -, de most a férjem dolgozni ment Dubrovnikba. Keveset keres, azért van szükségem a munkára. Két és fél éves a kisfiam. Hozzám nem fog-

nak férfiak járkálni, legfeljebb az uram, ha haza tud talán jönni egyszer-kétszer egy évben.

– Gyereked van? Nem fog az bőgni, vagy ordibálni? A férjem pihenni és az írásait rendezgetni megy ki a villába minden hét végén. Nyugalomra, csendre van szüksége.

Anicának könnybe lábadt a szeme a kétségbeeséstől.

– Nem fog hangoskodni az én kisfiam. Kérem szépen, ne tessék ettől félni... majd rászoktatom, hogy az ajtón se lépjen ki, ha megjön az úr...

– Na, jól van, megpróbálhatjuk – enyhült meg Krvzovity asszony – és megadta a villa címét. – Holnap délelőtt tízre gyere ki a gyerekekkel együtt. Ha esetleg késnék, várjatok meg. A többit majd ott megbeszéljük. Most nem érek rá – azzal kitessékelte Anicát az előszobából.

12. fejezet

Anicát teljesen felvillanyozta az állás lehetősége. Egész délután Pipit dresszírozta. Annyit magyarázott neki, hogy a gyerek szinte megdermedt viselkedésének várható következményeitől, amit tulajdonképpen nem is ért fel ésszel.

– Holnap elmegyünk sétálni. Messze. Nagyon jónak kell lenned. Nem szabad sírni. Ott lesz egy néni, akinek szépen köszönsz. Érted? Azután hallgatsz, amíg anyika beszélget a nénivel. Ha sírsz, abból nagy baj lehet. Ha megnyikkansz, nem lesz lakásunk, nem tudunk hol aludni, kikerülünk a hidegbe. Nem lesz mit enni – próbálta a gyereknek is érthető rémképeket újra és újra elmagyarázni.

Pipi nagy szemekkel, rémülten nézett. Alig pár szót tudott még csak mondani. Szülei abban egyeztek meg, hogy a lakásban magyarul, odakinn szerbül beszélnek. A gyereket egyszerre két nyelven próbálták tanítani, és talán ez is okozta, hogy egyik se ment neki.

– Hogyan fogsz köszönni a néninek? – de Pipi nem szólalt meg. – Nem baj, de sírni nem szabad – hagyta rá Anica –, ha sírsz, akkor nem lesz ennivalónk és az utcán, a hidegben kell aludni. Megfázol, köhögsz, és anyika megint hagymateát itat veled.

Korán indultak, mert gyalogosan kellett menni. Anica időnként vezetgette, időnként a karjában vitte a gyereket.

Otthon hagyhatta volna valamelyik szomszédnál, de hát a villa tulajdonosa Pipit is ellenőrizni akarta.

Lassan haladtak, de így is legalább fél órával előbb értek ki a megadott címre, mint ahogy megbeszélték.

A villa jókora kert közepén állt. Az épület előtt gondozatlan előkert volt, kavicsos út vezetett a házhoz. A magassíkszint alatt jól látszott az alagsori helyiség két kis ablaka. *Ott lakhatnánk mi* – gondolta Anica. – *Ha sikerül.*

Oldalt gyümölcsfák voltak, a gyümölcsösön túl egy kisebb parlagon hagyott terület árválkodott. A kapu még zárva volt, mikor odaértek. A hosszú út után további sétálgatás várt rájuk.

Pipi fáradt volt, elaludt az anyja karjában. Anicának már majd beszakadt a háta a megerőltetés-től, de szorgalmasan rőtta az utat fel-le a kerítés előtt. Valahol messze már megszólaltak a harangok, mire végre megérkezett a nagysága.

– Jó napot! Kicsit elkéstem. Délelőtt érdeklődtem rólad a házban, ahol laktok. Gyertek be. Hát ez lenne az. El kell látni a házmesteri tennivalókat. Járda, út, virágok és a gyümölcsfák gondozása is. Ezért ingyen lakást kaptok, fűtéssel, világítással. Víz a kerek kútból vihetsz. Az üres területet magatoknak ültetheted be zöldségfélével, de azt is rendben kell tartani. Meg ne lássam, hogy gazosan csúfoskodik! Évek óta parlagon van, már nem maradhat így, mert megszólnak a szomszédok.

– Értem.

– A gyerek egész héten kinn lehet a jó levegőn, ha nem tesz tönkre semmit. Ezért te felelsz. Ha kijön hét végén az úr, akkor ne zavarogjon itt. Csendet és nyugalmat akarok.

- Nem lesz vele baj. Most is milyen szépen alszik a karomban...

- Megmutatom a lakást.

Egy kis ajtót nyitott ki a főbejárathoz vezető lépcsősor mellett. Keskeny folyósóra jutottak, melyből két további ajtó nyílt. Az egyik mögött egy kamra volt, a másik, egy nagyobb, téglás helyiségbe vezetett.

- Lakókonyha - magyarázta a nagysága. - Ezt a két helyiséget tudom biztosítani. Kettőtöknek elég lesz. Megfelel?

- Igen kérem.

- Fizetni csak az esetleg felmerülő külön munkáért tudok. Lehet, hogy mosás, vasalás, nagytakarítás esetén segíteni kell a házban... Ha szépen, tisztán dolgozol, lehet róla szó. Nos, azt hiszem, mindent elmondtam. Megegyezhetünk?

- Igen. Mikor költözhetek?

- Akár jövő hétfőn is lehet. Ha aláírod a szerződést, átadom a kulcsokat, a kertkapuét és a lakásotokét. Tudsz írni, olvasni?

- Igen kérem. Hat osztályt végeztem.

A nagysága nyelt egyet, aztán biccentett - neki se volt több.

Anica nem várta meg a hétfőt. Már másnap elment aláírni a szerződést, hogy megkapja a kulcsokat. Költözés előtt rendbe akarta tenni az alagsori helyiséget. A hozzávalót a nagysága nagylelkűen felajánlotta, hiszen nem került neki semmibe. A budi melletti kamrában voltak a szerszámok, meg egy vödör mész is, az úgyis bedöglött volna előbb-utóbb, ha nem használják fel. Csak a kerges tetejét kellett leszedni, a többi jó volt.

Pipit a szomszédság vette gondozásba, Anica pedig nekiállt, hogy otthonná varázsolja következő szállításukat. Éjszaka otthon selejtezett, csomagolt, készült a költözésre.

– Mi legyen a bútorokkal? A lakáshoz tartozott, vagy András vette? – kérdezte a szomszédasszonyt.

– Nem a háziúré, vidd csak el! Az a feketehajú asszony hozta, aki ide járt, mielőtt beköltöztél. Mit csodálkozol? Nem kell ezen sopánkodni, mert hát milyen a férfiember? Soha nincs az egyedül... Mind egyformák... Amelyik maga van, az nem is igazi férfi, elhiheted nekem! Vidd csak el a bútort, nem nagy érték, de ha eddig jó volt, jó lehet ezután is... az uradnak meg nem kell szólni miatta egy szót se, csak civódás lenne belőle!

A bútorral együtt is elfért egy szekéren az összes cókák, ami a lakásban volt. Nem kellett speditőrt fogadni, az egyik ismerős megoldotta ingyen a szállítást.

Újabb egyhangú napok következtek. Korán kellett kelni, hogy mire Pipi felébred, a házmesteri teendők rendben legyenek. Délelőtt egy-két órát a konyhakertjét ásta, gondozta, ilyenkor rendszerint a gyerek is mellette botladozott a göröngyökön a szoknyájába kapaszkodva. Néha gőgicsélt, de beszélni még mindig nem tudott. Igaz, hogy tanítgatásra nem is sok idő maradt, és leginkább abban merült ki, hogy mi mindent nem szabad.

Nem szabad a háziak szeme elé kerülni. Csendben kell maradni! Ez a tanítás annyira sikeres volt, hogy ha a pici meglátott valakit az utcán közeledni, azonnal beszaladt a lakásba, bebújt az asztal, vagy az ágy alá és onnan lesett ki. Ha talált egy rongyocskát,

madzagot, vagy cérnaszálat, azt rágicsálta, szopogatta akár órákig is. Akkora csend volt, mintha nem is lett volna gyerek a házban. Anica nem aggódott miatta. Úgy gondolta, ennek így kell lenni, teljesíteni kell a tulajdonos kívánságait, hogy ne dobja ki őket az utcára. Hová is mehetnének innen? Csak rend legyen, csak csend legyen! A gyerek viselkedése, vagy akár a létezése se szúrjon szemet a háziúrnak.

Hanem amikor Krvzovity doktor autót vett és először érkezett rajta a villához, olyan hirtelen lépett be a kapun, hogy Pipi nem tudott már észrevétlenül eltűnni. A doktor ámuldozva ment utána a házmesterek lakásba:

– Itt kisgyerek is van? Nem mondta a feleségem.

– Csak egy – mentegetőzött Anica – Pipi, a fiam.

– Miért bújt be az ágy alá?

– Így szoktattam. A nagyságos asszony azt kívánta, hogy ne legyen szem előtt, ha ki tetszik jönni a vilába... a nyugalom miatt...

A férfi megdöbbent, de nem szólt semmit. Sarkon fordult, besietett a házba és bevágta maga után az ajtót, csak úgy döngött.

Kihallatszott, ahogy felháborodottan ordított a feleségére:

– Hát mit gondolsz te rólam, mi vagyok én? Valami szörnyeteg? Emberevő, aki elől el kell dugni a gyereket? Miért kelted ilyen híremet? Ilyennek ismersz? Mindig szerettem a gyerekeket. Nem rajtam múlt, hogy sajátunk nincsen! Emlékezz csak! Az alakod, a társaság, meg a szórakozás járt csak az eszedben! Kifogást azt találtál... és hogy ráérünk még...

Mivel az asszony mukkanni se mert, otthagya. Újra kiment a kertbe és Pipit szólongatta:

– Gyere csak elő kisfiam! – hívta, de a gyerek nem mozdult. Két kis kezével még a fejét is be próbálta takarni. A doktor nem erőltette tovább.

Másnap újra eljött. Már a kapuból kiáltott:

– Pipi! Gyere ide gyorsan, segíteni kell!

A gyerek futtában megállt. Segíteni. Ezt ismerte. Az anyja is gyakran hívta... Odament a kapuhoz. A doktor egy kis játékszekér rúdját nyomta a kezébe.

– Húzzad fiacskám, egyedül nem bírom. Pipi engedelmesen húzta a kocsit egészen a házig. Ott letette a rudat és beszaladt, mint legutóbb.

– Ne menj el! Ne bújj el! Neked hoztam, mind a tied, ami benne van...

A szekér tele volt gyümölccsel, cukorkával, csokoládéval, de a gyerek csak akkor mert hozzányúlni, mikor az úr már elment.

Krvzovity doktor ettől kezdve minden látogatás alkalmával hozott valamit Pipinek.

Közben Anica munkája nyomán az előkert is egyre rendezettebb lett. A nőszirmok rizómái nem vesztek el a gazban és illatos kék virágfejek gyönyörködtették a ház gazdáit. Különösen az asszony szeretett kinn sétálgatni.

– *Bezzeg gyomlálni nem volt kedve* – gondolta magában gúnyosan Anica...

Amikor már a nyári nap sütötte a kertet, akkor a fák alatt levegőzött a nagysága és a szépen érő gyümölcsöket nézegette.

– *Még képes rá és megszámolja!* – jutott eszébe hirtelen Anicának. – *Vigyáznom kell, nehogy Pipi egyet is elvegyen!* – riadozott. – *Talán okot keres rá, hogy minket kidobjon innen. Lehet, hogy nem tetszik neki, hogy az úr így megszerette Pipit, és annyi mindent hoz neki.*

Érett a gyümölcs és pár barack, vagy nyári alma lehullt néha a fáról. Anica gondosan összeszedette Pipivel és felvitték a bejárat melletti ablak párkányára. Ott sorba rakta, hogy jól lássa a nagysága, minden szem megvan.

– Milyen gyümölcsök ezek itt az ablakunkban? – kérdezte csodálkozva a doktor.

– Ennyi hullott a héten. Azért tettem ide, mert láttam, hogy a nagysága megszámolta a fán, hány darab termett. Nem szeretném, ha akár egy szemet is hiányolna.

– Meg vagytok ti örülve? Nem viszünk mi innen ennyi gyümölcsöt haza. Mit csinálnánk vele? Fogyasztatok el... a fáról is szedhetsz Pipinek, úgyis olyan sápadt, soványka... Nem is tudom, mi van ezzel a gyerekekkel... Ráfér egy kis vitamin. Te meg gyere csak be a házba! – fordult dühösen a feleségéhez.

Becsukták az ajtót, de így is kihallatszott, ahogy a doktor megint elrendezi az asszonyt. Irigynek, fukarnak, földhözragadtnak, mindennek elmondta, az meg alig tudott hápogni. Tiltakozott, hogy nem számolt ő semmit meg, csak gyönyörködött a termésben. Hiába volt minden szabadkozása, a férfi nem hitt neki.

Pipi most már ehetett volna gyümölcsöt, hullottat is, a fáról is frisset, de étvágytalan gyerek volt, nem sokat fogyasztott. Az anyja sajnálta, hogy csak kárba veszik ennyi minden. A hullott gyümölcsöt vékonyan

felszelte és megszáritotta. Mikor csontkemény lett, zacskókban fellógatta a kamrában, mint ahogy az anyjától tanulta. Jobb lett volna lekvárnak, vagy befőttnek, de se üveg, se cserépedény nem volt, meg aztán cukorra se volt pénze.

A nagysága néha elvitt egy kis kosár gyümölcsöt, ahogy érett, de a többi csak ott volt a fán, aztán végül lehullott. Nem győzték elfogyasztani.

Anica szóbahozta, hogy befőzné szívesen télire, ha egy részt kapna belőle a gyerek részére.

Krvzovityné kapott az ötleten és már másnap meghozták a hozzávalókat. Mindent, ami csak kellett.

Ő maga is kötenyt kötött és segített. Úgy látszott, a sok semmittevés után, szinte élvezzi, hogy csinálhat valami hasznosat. Anica magában először úgy magyarázta ezt a dolgot, hogy biztos csak azért segédkezik, mert őt akarja ellenőrizni. Talán arra kíváncsi, nem tesz-e el többet a befőttből, mint amennyiben meggyeztek. Munka közben mégis egészen összebarátkoztak és végül többet is otthagyt az asszony, mint a negyedrészt, amiben megállapodtak.

13. fejezet

Anica mindent betakarított, amit csak lehetett. Szép hosszú, napos őszi ígérkezett, de már végzett a kerttel, csak a hulló levelek összesöprésére kellett figyelni. Végre volt egy kis szabadideje is, és Pipivel délutánonként bejárták a környéket. A villasorokon túl falusias házak következtek. Kutya, cicák, szárnyasok kötötték le a gyerek figyelmét. Végre volt miről beszélni és Pipi szerbül már sokat kérdezett az anyjától. Még ismerősre is akadtak: az egyik udvaron Marint és családját fedezték fel, akik nemrég költöztek ki a városból. Míg a felnőttek eltracssolgattak egymással, Pipi a kótlókat és csibéket nézte.

– Látod, pipik – mondta Marin, és darát szórt eléjük, hogy a gyerek nézegethesse, hogyan csipegetnek. Aztán gondterhelten megjegyezte. – Az egyik beteg. Na, ebből már nem lesz semmi. Nem eszik, csak gúnyoszt – azzal megfogta, és földhöz csapta a kiscsibét, hogy ne szédelegjen ott tovább.

Pipi elrémült ettől a mozdulattól és húzta az anyját, hogy induljanak. Még otthon is foglalkoztatta a földhöz vágott csibe látványa. *Amelyik pipi nem eszik, azt agyonütik.* Ettől kezdve tömte magába az ételt. Mindent, amit eléje tettek. Legtöbbször rosszul lett és kijött belőle, amit elfogyasztott, de mégis... enni kell... enni, hogy földhöz ne csapja valaki. Marinékhoz többé nem tudta elcipelni az anyja. Ha sétálni indultak, már otthon a kapuban ellenkező irányba keredzkedett.

– Megyünk pipiket nézni. Jó?

– Nem, pipit nem – tiltakozott.

– *Úgy látszik fél a csibéktől,* – gondolta az anyja és nem erőltette tovább. Nem volt ő az a szomszédolós fajta, hogy hiányozzon neki a társaság. Eddig is jól megvolt kettesben a kicsi fiával.

Anica remélte, hogy a téli hónapokra leáll az út-építés, és akkor hazajön végre András, de levelet kapott tőle, hogy szerencséje van, mert további munkát adtak. A műhelybe osztották be, és karbantartást végez. Lehet, hogy csak akkor kap szabadságot, ha ez is befejeződik.

Ahogy beálltak az első fagyok a nagysága már nem jött ki a villába, de Krvzovity doktor minden hétvégén megjelent és szorgalmasan kattogott az írógépe a dolgozószobában, ahol Anica befűtött neki a kandalóban.

Néha ott is aludt a férfi, ilyenkor főzött rá, takarított, hogy zavartalanul dolgozhasson. Ez a közelség egyre jobban felzaklatta az asszonyt. Maga se értette miért, hiszen a doktor jóval túljárt már az ötvenen és különben is... láthatólag teljesen belemerült a gépelésbe. Néha elgondolkodott és fejét a két tenyerébe hajtotta. Anica arra gondolt, hogy talán a feje fáj, vagy rosszul érzi magát. Egy ilyen alkalommal közelebb lépett, hogy megnézzze, nincs-e valami segítségre szüksége. A doktor felnézett rá, aztán zavartan megkérdezte:

– Anica, szereted a verseket?

– Igen... nagyon – válaszolt az asszony kicsit bizonytalanul, mert mióta kikerült az iskolából, egyetlen sem olvasott.

– Akkor hallgasd meg ezt – és kivette a gépből a papírt. Halkan olvasni kezdett. Anica fülében össze-

mosódtak a szavak, mégis, mikor a férfi kérdőn nézett fel rá, bólintott és azt mondta:

– Szép volt. Nagyon szép volt.

A doktor szemmel láthatóan örült a dicséretnek, és ettől kezdve gyakran előfordult, hogy ha az asszony bejött a szobába, odahívta és leültette az íróasztala mellé, hogy hallgassa meg legújabb versét. Ezek a versek télről, magányról, reménytelenségről szóltak, és Anica egyre jobban átérezte őket, mert maga is hasonló érzésekkel küzdött.

Igen. Reménytelen, minden reménytelen. András talán soha nem jön vissza, csak az ígéretés marad... a doktor meg egész nap gépel, és a verseivel van elfoglalva. Nem gondolt rá maga se, hogyan függ össze ez a kettő, de ha Pipi aludt, vagy játszott, egyre többször ment fel, valamit tenni-venni Krzvovity mellett, ha nem is volt ott különösebb dolga. Rakott a tűzre, vagy teával, kávéval kínálta a férfit. Ez az állandó gondoskodás nem volt hatástalan, bár a doktor meglehetősen gyámoltalan volt, Anica pedig nem akart tolakodó lenni, mert tudta, hogy ezzel elrontaná az egyelőre teljesen érzelmi alapon álló kapcsolatot. Megvárta, hogy a doktor kezdeményezze a közeledést, és végül mégis megtörténjen, ami már elkerülhetetlen volt.

Az asszony szerény volt, és ahogy házasságában is, mindig megvárta, hogy a férfiben megérjen a vágy. Nem akart terhére lenni, mert úgy érezte, hogy Krzvovity elsősorban megértésre, csodálatra, érzelmekre vágyik. A férfit viszont elbűvölte és új lendületre sarkallta Anica fiatal teste és forró ölelése. A Sors talán

utolsó ajándékát nem akarta elszalasztani és boldogan adta át magát ennek a szinte hihetetlen csodának.

Szép karácsonyuk volt, bár a férfi csak pár percre tudott benézni, de mindent biztosított, hogy Anica és Pipi jól érezze magát.

A kemény tél beálltával Krvzovity felvett egy munkást, havat lapátolni, hogy ne terhelje ez a nehéz munka az asszonyt és Anica igazán hálás volt ezért a figyelmességért is.

Anicával való kapcsolata új versciklus megírására inspirálta a doktort. Címnek az „Alagsori múzsa” címet szánta, de később meggondolta és inkább az „Asszonyom, múzsám” címet adta neki. Az egész ciklus Anicáról szólt. Verseit álnéven szokta ugyan kiadni, mégis félt a botránytól és főleg a neje szájától. Mielőtt leadta a kiadónál az anyagot, Anica nevét mindeütt eltüntette és a feleségem, illetve a múzsám szóval helyettesítette. Kedvese minderről nem tudott. Mindig az eredeti változatot hallotta és elbűvölte a tudat, hogy róla igazi verseket lehet írni.

Ebben az évben korán jött meg a tavasz és az enyhülés beálltával a nagysága is újra megjelent a világban... Elkezdődött a titkolózás, a lopott órák ideje, ami új színt, izgalmat vitt Anica életébe. Egy különösen szenvedélyes ölelkezés után, úgy érezte, lehet, hogy terhes lett. A bizonyossághoz még heteket kellett várni, de nem akarta sokáig halogatni a dolgot.

Krvzovity doktor, akinek nem volt gyereke, hallani sem akart arról, hogy Anica megszakíttassa terhességét. Mindent vállalt a váláson kívül. Magában nem kis szorongással szánta el magát, hogy Anica mellé áll. Lesz, ami lesz! Felfedi felesége előtt kapcsó-

latukat, nevére veszi, vagy örökbe fogadja a születendő gyermeket... de Anica tiltakozott. Kérte, hogy maradjon minden titokban, hiszen van még idő és nem is biztos, hogy állapotos.

– Micsoda patáliát csapna a feleséged! Életed végéig hallgathatnád a szemrehányásait – mondta a láthatóan elbizonytalanodott férfinak. – Nem egyedül a te hibád, talán a Sors akarata, ami történt velünk. Tőled csak jót kaptam, megértést, nem akarlak szerencsétlenné tenni. Bízd rám magad, majd én megoldom a helyzetet.

Azonnal írt Andrásnak, hogy jöjjön haza. Pipi már nem is érti a magyar szavakat, hiszen egy éve nem látta az apját... Legalább az évi szabadságát töltse itthon, mint más rendes apa, férj, mert nehéz egyedül. Hiszen megígérte, hogy tél végén, vagy legalább koratavasszal hazajön és mindeddig hiába várták...

Lehet, hogy András csak a hívásra várt. Az asszony szemérmességének tudta be, hogy nem a saját vágyódásával zaklatja, hanem a gyerekre hivatkozik, hogy annak van szüksége rá.

Talán tíz nap telt el az asszony levele után, mikor egy délután árnyék vetődött az üveges ajtóra. Aztán megjelent a szinte idegennek ható férfi. Pipi szokása szerint az asztal alatt ült. Nagyra nyitotta a szemét és megszólalt:

– Api!

– Emlékszik rád! – sóhajtott Anica és ezzel minden félelme elpárolgott.

Végre, újra itthon! András is boldog volt a maga módján.

Másnap az asszony bemutatta a férjét a háziaknak. Váltak pár szót. Honnan, merre. Nem nagyon érdekelte őket a beszélgetés. A doktor szinte faarccal ment tovább. Aztán többet nem is találkoztak, míg András otthon volt.

Anica mesélt róluk Andrásnak, hogy teljen az idő. Főként az asszonyról beszélt, hogy milyen zsugori, még a gyümölcsöt is megszámolja a fán. A férje valami íróféle, vagy költő. Könyvei vannak. Csak hét végén jön, és akkor az írógépnél tölti szinte az egész napot.

András nem sokat mondott a külön leélt időről, inkább az asszony fecsegését hallgatta, és ha Anicából kifogyott a szó, akkor a fiával foglalkozott. Hamarosan Pipi is vele mondta: „Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére”. Lefekvéskor mesét mondott, vagy hal-kan dudorászott a kicsi ágya mellett. A „Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája” – elég furcsán hatott altatódalként, de hangosan ilyet úgyse volt szabad énekelni, mert hátha meghallják a háziak, vagy a szomszédok.

Futottak a napok, mintha csak ma jött volna és máris csomagolni kellett. A férfi ígérte, hogy következő télre már nem hagyja őket magukra, megpróbál végleg hazaköltözni. Aztán elment.

Az asszony egy hét múlva megbizonyosodott róla, hogy terhes, de maga se volt biztos benne, hogy kitől, hiszen olyan sűrűn, egymásutánban történtek a dolgok. Andrásnak már az első levelében megírta, hogy gyerekük lesz, és ha ki tudja hordani, december végére várhatják.

– Addigra megjövök – válaszolt a boldog apa. Minden békésen elrendeződött.

14. fejezet

A nyár eltelt, mint az előző. Krvzovity könyve nagy sikert aratott. El is kezdte a következőt Az anyaság dicsérete – címmel. Ehhez már nem volt szüksége közelebbi kapcsolatra, elég volt távolról néznie az aszszonyt, az nem járt felesleges izgalommal, és ezt a neje előtt sem kellett titkolnia, hiszen tisztán esztétikai kérdés volt. Valószínű, hogy Anica terhessége is megijesztette és kijózanította. Úgy érezte, bármilyen jó volt, de elég volt ebből a veszélyes viszonyból.

Anica közben előkészítette Pipit a kistestvér fogadására. Szinte minden nap előkerült a téma valamilyen formában.

– Hoz a gólya egy testvérkét. Mindig lesz kivel játszani. Örölsz neki?

– Igen!

Legközelebb így:

– Szeretnél egy testvérkét?

– Igen!

Annyit beszéltek róla, hogy Pipi már szinte jobban várta a testvérke megszületését, mint maga az anya... Úgy képzelte, azonnal kergetőzhet vele az udvaron, vagy együtt üldögelnek az asztal alatt és beszélgetnek.

– Mit kérsz karácsonyra?

– Egy testvérkét! Egy testvérkét!

Végül már nemcsak a gyerek, de maga Anica is úgy hitte, hogy egyedül Pipi kedvéért vállalta a második terhességet.

András már szeptember közepén megjött. Egyelőre otthon pihent, de nyomasztotta a szegényes lakó-

konyha zsúfoltsága, hiányzott a megszokott tevékenység és utána a szabad esték, a kocsmázás, barátok, nők.

Pár nap alatt elfogyott a mondanivaló, kibokszolta a család cipőit, aztán kinn nézett körül, mit tudna Anica helyett elvégezni, hogy addig se kelljen a sivár házmesterlakásban üldögdélni. Kiment a kertbe dolgoztatni, de nem sokra ment vele, mert alig ásott pár métert, előkerült Krvzovityné, akit nem lehetett megsérteni, meg kellett állni pár szóra, ami aztán néha egy óráig is eltartott. Az asszony bőbeszédű volt és mindig illatos, András pedig rögtön tudta mire megy ki a játék. Igazából nem is lett volna ellenére, de hát ott volt Anica, és Pipi is mindig körülötte csetlett-botlott. Mikor aztán pár dolgot szívességből megjavított és elmesélte, hogy villanyszerelő az egyik szakmája, az asszony mindjárt felajánlotta, hogy otthon, a városi lakásban is tudna munkát adni. Pár régi villanykapcsolót ki kellene cserélni és megnézhetné esetleg a rádiót is, ami időnként sípol.

András az asszonyt nem találta valami nagy számnak, de a fürdőszoba kényelme, a kávé és az ital minősége kitűnő volt. A szerelésért a pénzt minden alkalommal megkapta, már csak azért is, hogy Anica előtt bizonyítsa, hogy dolgozni jár.

Napközben a várost járta, munkahely után érdeklődött. Munka akadt volna, de a vállalatok egy része kauciót kért a jelentkezőktől. Nem volt annyi pénze, hogy letegye a szükséges összeget és olyan ismerőse sem, aki felelősséget vállalt volna érte. Megpróbálta Krvzovitynének pedzegetni ezt a nehéz helyzetet, de az asszony nem vette a lapot. Egyik fülén be, a másikon ki, András pedig büszkébb volt annál, semhogy

egyenesen rákérdezzen és kitegye magát az esetleges visszautasításnak. Amúgy is unta már az asszony csipkés hálóingeit, és hogy minden kettyintés előtt ki kell cserélnie néhány villanykapcsolót, hogy ne érezze magát fizetett szeretőnek.

Jó másfél hónapnyi ténfergés után, végre a Bristol szállóban talált helyet. Fűtő és általános karbantartó lett. Igen szerencsésnek mondhatta magát, mert a munkához lakás is járt, méghozzá magasföldszinti.

A bejárat egy világítóudvaron volt. Hat lépcsőn kellett felmenni. Hosszú sötét folyosó elejéről nyílt a lakás. Előszoba, szoba, konyha, kamra. Ez már nagy kényelemnek számított az alagsori házmesterlakáshoz képest. November elején már be is költöztek.

Anica elemében volt, meszelt sikált, rendezkedett. A legnagyobb felfordulás közepén érezte meg az első szülési fájásokat. Egy pillanatra megijedt, mert kicsit korainak tartotta, de feltalálta magát. Hirtelen ötlettől vezérelve elfeküdt a bejáraton és így kiáltott:

– Jaj, elestem! A hasam! Mi lesz a terhemmel?! Elmegy tőlem a gyerek...

A sikoltozásra kiszaladt a lakásból András, de a szálló konyhájából a szakács, a kukták, de még a szobaasszony is lejött az emeletről. Mindenki köré csődült.

– Nem csoda, hogy siettében megbotlott a lépcsőn és elesett!

– Úgy látszik, az eséstől, megindult a szülés! – mondta egy asszony.

Valaki mentőt hívott. Anicát bevitték a kórházba.

Szerencsére nagyobb baj nem érte sem őt, sem a gyereket. Pár óra múlva egy érett, ép fiúcskának adott életet.

– Talpraesett gyerek lesz! – mondogatták, mert nem fejfel, hanem lábbal előre jött a világra.

Egyedül Pipinek okozott csalódást az újszülött. Nem lehetett vele játszani, egyelőre még hozzá nyúlni se. Mindenki körülcsodálta, de ő nem látott rajta semmi különösét. Csak szopik, ordibál, piszkítja a pelenkákat. Az apja pedig egyre gyakrabban mondta:

– Segíts anyádnak! Te már nagyfiú vagy.

Erről a nagyfiúságról Pipi szívesen lemondott volna, különösen mikor néha arra került a sor, hogy a pelenka tartalmát neki kellett kiborítani, vagy éjjel a felsíró gyerek bölcsoját ringatni, hogy a szülők aludni tudjanak. Később vele került egy ágyba az öccse, és ha bepírt őt szidták meg, hogy miért nem ültette időben bilire a gyereket. Nem is próbált kibújni a rá háruló feladatok alól, mert az anyja már előre meggyőzte, hogy ő kívánt magának egy kistestvért. Most aztán itt van! Emellett ahogy múlt az idő, Zolikából kékszemű, aranyfürtös gyerek lett, akiről Anica gyakran így beszélt:

– A szép fiam.

Pipi ezt a megkülönböztetést, ha nem is irigységgel, de szomorú belenyugvással vette tudomásul. Tükörbe nézett és látta, hogy neki egyenes-szálú fekete haja van, és sovány, csontos arcáról hiányoznak a gödröcskék, amik az öcsikét olyan bájos és mindenki számára közkedveltté teszik.

Ha valaki az ismerősök közül meglátogatta őket, egyformán hozott a két gyereknek ajándékot, leginkább egy-egy szelet csokoládét. Pipi azonnal felbontotta, amit kapott, és anyja egyetlen szemvillanására odaadta a felét Zolikának. Mikor elfogyott, a kicsi is kibontotta a magáét.

– Zolika, kínáld meg Pipit!

Ekkor jött a produkció, amitől Pipi már előre félt. Zoli két apró körmével egy morzsányit lecsípett a csoki sarkából, megnézte jobbról, balról, ha nagynak találta még egy kicsit leharapott belőle és a maradék körömfeketényit átnyújtotta a bátyjának. Ezen aztán együtt nevettek a vendégek és a szülők, Pipi pedig szégyenkezett, mert valahogy úgy képzelte el, hogy neki csak ennyi jár, talán rossz gyerek volt, kevesebbet ér, mint az öccse, különben az anyja biztosan rászólna Zolikára. Minden erejével megpróbált jó gyerek lenni. Egy szóra ugrott, ha valamit segíteni kellett az anyjának, vagy apjának. A többi időt az asztal alatt töltötte, hogy ne legyen senkinek útjában. Itt számos olyan információhoz jutott a világ dolgairól, amiről különben sokkal később hallott volna.

Esténként, ha Anica a konyhában volt, András a szobában a barátaival beszélgetett, iszogatott és különböző szállodai élményeit ecsetelte:

– Felhívtak csapatot szerelni az emeletre – hallotta Pipi az apja hangját. – Az ágyon egy fiatal nő feküdt, csak úgy pucéran... takaró se volt rajta... – a beszámoló további részének csak foszlányai jutottak el a gyerekekhez. A szavakat részben elnyelte az asztalnál ülő férfiak röhögése, és mégis, még lefekvés után is foglalkoztatta, hogyan lehet egy meztelen nőnél csapat sze-

relni... és mért biztatta az apját, hogy nyomd jobban... még, még?

A kazánház az épület alatt volt. Hosszú, sötét folyosó után, lépcsőn kellett lefelé menni, majd újabb vízszintes járat következett, ahol a talajvíz is feljött és ezért keskeny pallókat fektettek le. Az egész hosszú földalatti szakaszon mindössze egyetlen halvány lámpa égett. Szinte kísérteties volt a járat.

Ha valami sürgős javítanivaló volt, elakadt a lift két emelet között, a konyhán leállt a hűtő, vagy az egyik szobában csöpögött a radiátor, akkor Andrásék lakásában szólt a csengő. Ilyenkor Anica Pipit ugrasztotta az apjáért.

– Siess, egyik lábad itt, a másik ott legyen! Nagyfiú vagy már!

Pipi félt a homályos folyosón. A pincében, a palló két oldalán, a vízben patkányok úsztak, a fiúcska minden csobbanástól megriadt és még egyéb szörnyeket is képzelt közéjük, a félelemtől néha kiverte a verejték, de erőt vett magán és hősiesen szedte a lábát, hogy mielőbb a kazánházba érjen. Ott valamivel világosabb volt és az apja közelsége, az emberi hang, a kazánok melege a biztonság érzésével töltötte el.

Számtalanszor hallotta, hogy már nagyfiú, az apja után ő a férfi a házban, és ha az apja nincs otthon, neki kell helyettesíteni. Közben az is eszébe jutott, mi lenne, ha egyszer nem találná az apját a kazánok mellett. A kazánházban talán ott a segédfüstő, aki a szemet szokta lapátolni, de ő nem ért a szereléshez, és ezért biztos neki kellene apja helyett felmenni az emeletre csapot szerelni és ha a meztelen nő mondaná, hogy még...

még, akkor hogyan lehetne helytállni? Szerencsére ez nem fordult elő, de a fantázia és a félelem nagy úr, különösen, ha valakit hatévesen már nagyfiúnak neveznek.

15. fejezet

– Mindegy, hogy mi, csak ne ugasson! – szokta mondani András, aki nagy húsevő volt. A húst elő kellett teremteni, a többi ételt a háta közepére se kívánta, de ha a gyerekek is az asztalnál ültek, mindenből evett, hogy jó példát mutasson. Még a potázból is! Abból a potázból, amit Anica talált ki egy pénztelen hó végén. Ami maradékot talált a kamrában, hagymát, répát, káposztalevelet meg egy marék szilvát, mindent összefőzött, aztán az egészet átpasszírozta, ízesítette és azt adta az András miatt kötelező hús mellé.

– Francia recept! Tegnap kaptam a főszakácstól – mondta, és ezt a gyerekek el is hitték, András pedig jó képet vágott hozzá.

Annyi igazság volt Anica meséjében, hogy a potage francia nevet a szakácsoktól hallotta, de receptről szó se volt, azt már ő találta ki hozzá a nincstelen-ség kétségbeesésében. A potázs mindenesetre bevonult a szűkebb napok étkezési szokásai közé.

Anica a takarékos háztartás mellett némi pénzt is tudott szerezni. Összebarátkozott a szobaasszonnyal, aki lehordta hozzá mosatni a vendégek fehérneműjét. Alig volt velük munka, csak egy kis öblítés, vasalás és ezért megkapta a borraavaló felét.

Az ajtók elé kitett cipőket András tisztította hasonló üzleti alapon.

Ebből a kevés plusz pénzből futotta egy magyar újság előfizetésére és a mozijegyekre, ha magyar filmet játszottak. A *Hotel Kikelet* és a *Valamit visz a víz* annyira tetszett Anicának, hogy amíg játszották, minden nap megnézte, természetesen a gyerekekkel együtt. Ezek

magyarul beszélő, feliratos filmek voltak, így a magyar és szerb nézők egyaránt élvezhették.

Egy-egy puhatáblás magyar nyelvű könyv is került néha a házba. Ezeket Pipi is annyit böngészgette, hogy mire iskolás lett már folyékonyan olvasott magyarul. Erre az iskolában nem volt ugyan szükség, de az üzletek cégtábláiról a szerb betűket is megtanulta. Így egyszerre két nyelven is ment az olvasás. Karácsonyra Pipi magyar mesekönyvet kapott: a Tulipános ládát. Ez volt számára a csodák csodája.

Az igazi nagy kiadás, amire egész évben gyűjtögettek a pénzt – amiből még a legnagyobb ínségben sem volt szabad elvenni – a hagyományos magyar bál volt farsang idején. Ezt András el nem engedte volna semmi szín alatt. Szinte minden magyar család ott volt, aki Belgrádban vagy környékén élt, de távolabbról is jött, aki csak tudott, illetve akit egyáltalán oda beengedtek. A duhajkodó, közismerten részeges alakok nem jutottak belépőhöz. Őket a többiek már eleve kizárták. Más megkülönböztetés nem volt. Balogh András büszke volt rá, hogy ott lehetett Anicával együtt, pedig csak fűtő volt, de egyik bátyja, a részeges kőműves hiába kuncsorgott meghívóért.

A belépőjegy drága volt és új ruhára, cipőre is szükség volt. Anica ilyenkor, egyszer az évben, fodrászhoz is elment.

A rendezvényt Belgrád legelőkelőbb szállójában tartották. Ott viselkedni kellett, mert a magyar követ, meg a város polgármestere is megjelent, és mind ott voltak a város vezetői, és más előkelőségek.

Mindenki boldog volt, aki bekerülhetett, mert magyar szót hallottak, és egy éjszakán át mindannyian

magyarul beszélhettek egymással. Szabadon. Úgy hordták magyarságukat, mint egy érdemrendet, vagy díszruhát, amit másnap reggel le kell vetni, és bezárni a szekrénybe egy egész évre.

A bál műsoros estként kezdődött. Egy-két pesti színész is szerepelt benne. Nagy nevek, akiket a filmekről már ismertek. Alapjában mindig vidám hangulata volt az előadásnak, tréfás, rövid jelenetek peregtek, hazafias, hazavágyó, érzelmes számokkal vegyesen. Néhány vers, ének.

Amikor a „Hacsek és Sajó”, vagy egyéb vidám szám után komolyra fordult a műsor, és felhangzott az első pár taktus, hogy „Ott ahol zúg az a négy folyó” vagy „Hazám, hazám...” – máris elhalt a kacagás és a közönség többsége a könnyeit törölgette.

A műsornak minden évben nagy sikere volt. Utána kezdődött a tánc az épület két szintjén. A földszinten cigányzenészek, az emeleten pedig egy szalonzenekar játszotta a talpalávalót.

Anica nem tudott táncolni, de szívesen nézte a báli forgatagot. Csak üldögélt és beszélgetett az idősebb asszonyokkal, András viszont végigtáncolta az éjszakát. Néha eltűnt fél órára, hazament megnézni a gyerekeket. Lehet, hogy más dolga is akadt. Az biztos, hogy olykor egy-egy menyecske is kiment vele kicsit friss levegőt szívni. Akár a húsról, a nőkről is körülbelül az volt András véleménye: *Mindegy, csak ne ugasson!*

Éjfél után, kicsit spiccesen a cigányok mellé állt, aztán egy nagyobb borraivaló kíséretében elkérte a prímás hegedűjét. Valami régi dalból játszott pár taktust, aztán nagy sóhajrással visszaadta a hangszert.

– *Ezt is, hol tanulta, mikor tanulta?* – ámuldozott Anica – *istenem, még mindig milyen keveset tudok róla!*

A primás folytatta a megkezdett dallamot.

Szép volt.

Szomorú.

Alig figyeltek rá.

– Csárdást! – rendelkezett valaki.

Újra pörögtek a szoknyák, szinte repültek a párok, a férfiak cifrázták a lépést, ki tudja jobban, ki tudja szebben... Parfüm, bor és izzadság szaga keveredett a forró levegőben.

Fenn az emeleten lassan alábbhagyott a mulatság. A követség és a város vezetői már elvonultak. Mások is készülődtek hazafelé, vagy lejöttek körülnézni a földszintre, ahol a cigányok még mindig tudták fokozni a hangulatot.

„Most kezdődik a, most kezdődik a, most kezdődik a tánc” – és valóban, a zene újabb, hihetetlen energiákat szabadított fel az emberekből. András olyan rezgőcsárdást járt, hogy mindenki megcsodálta.

– Sose halunk meg...! – és pörögtek, forogtak, mintha az életük függne tőle, meddig bírják. Aztán az egész lihegésbe, zihálásba fulladt.

Páran körbe álltak, és valaki rákezdte:

„Kis lak áll a nagy Duna mentében...” – daloltak, könnyeztek és ittak.

Eleinte a primás halkan kísérte a kialakult kórust, aztán csak hagyta, hadd énekeljenek kedvükre.

Hajnalodott.

Anica és András visszasétált a Bristolba. Az éjszakai portás hunyorogva köszöntötte őket, aztán még utánuk szólt:

– Molimte druzse! Tegnap reggel a kifutó az újságot nálam adta le, mert nem talált benneteket. Aztán itt járt az igazgató és nézte a lapokat az asztalomon. Megkérdezte, kinek jár itt ez a magyar újság... Ha tudtam volna, hogy megnézi, beraktam volna a fiókomba, de már nem lehetett eldugni. Szerintem jobb lenne, ha nem járatnád ezt a lapot. A Sláviánál megveheted darabonként is, ha annyira ragaszkodsz hozzá. Ott mindenféle újság kapható.

– Köszönöm, hogy szóltál barátom. Fala Bogu... Minden jót!

András keserűen összeharapta a száját, és még aznap lemondta az újságját.

Pár nap múlva hívták, hogy cseréljen ki egy égőt az igazgató előszobájában. Odabenn éppen valami megbeszélés folyt, de a párnázott ajtót résnyire nyitva hagyták. Kihallatszott, ahogy a főnök beszél.

– A magyarokat a legkisebb hiba esetén el kell bocsátani még akkor is, ha a munkájuk elvégzéséhez két szerbet kell felvenni!

András megijedt. *Véletlen volt a nyitott ajtó, vagy szándékosan tudatták vele, mihez tartsa magát?*

A munka végeztével lement az újságos pavilonthoz. Rendelt egy szerb magazint és meghagyta, hogy mindig írják rá a nevét. Így: Andria Balogh, és ne a lakásra vigyék, hanem a portán adják le naponta, hogy mindenki lássa.

16. fejezet

Baloghék ajtaján nagy vörös papír hirdette, hogy fertőző beteg van a háznál. Belépni tilos. A négyéves Zolika volt kanyarós. A postás is csak a levélszekrénybe dobta be, ha hozott néha valamit. Az aláírnivalóról legfeljebb az ajtón át értesítette Anicát, aztán vitte is vissza a papírokat, hogy nem lehet kézbesíteni.

- Behívót hoztam - szólt egy délelőtt - aláírod?

- Látod, mit írt ki a doktor! Még két hétig nem lehet bejönni hozzánk.

- Addig talán meg is feledkezik Andrásról meg a behívóról a katonaság - mondta a postás és elment.

A két gyerek ott kapaszkodott Anicába az ajtó mögött. Zolika már túl volt a krízisen, Pipit meg kitiltották az iskolából a zárlat idejére, bár kutya baja se volt. Most kérdően nézett anyjára, mi lehet ez.

- Nem kell semmit mondani apinak! Ne idegesítsük ezzel. Legyen egyelőre titok. Értitek? Legalább nyugodtan ebédeljen meg, majd utána megmondjuk, hogy behívót hozott a postás.

A gyerekek bólogattak, Anica pedig visszament a konyhába, hogy elkészüljön az ebéd, mire András feljön a kazánházból.

A terített asztal körül volt egy kis feszültség, mert Zolika a kezét a szájára tapasztotta.

- Vedd el onnan a kezed! Így nem lehet enni...

- Akkor kijön a titok...

- Milyen titok, hadd hallom! - nevetett András.

-A titkot ebéd után fogjuk megmondani. Azt, hogy behívót hoztak neked! Most csak egyél egészen nyugodtan!

András leejtette a kanalat. Nagyot nyelt, de mosolyogni próbált:

– Jól van Zolika, akkor most együnk, aztán a végén majd elmondja anyika a titkot – sóhajtott.

Az egész család elcsendesedett, még Zolika is. Nem értette mi történt, mi ez a hirtelen némaság, hiszen a legjobb szándék vezette.

* * *

Már a barátok között is egyre csak a mozgósításról folyt a szó.

– Mint a lavina. Olyan ez a politika, mint a lavina! Valahol elgurul egy kis hógolyó, aztán nem lehet megállítani. Mondtam én már akkor, mikor a német csapatok bevonultak a Ruhr-vidékre, hogy ez nem csak ennyi lesz!

– A Ruhr-vidék? Az járt nekik!

– Járt? És Lengyelország? Az már nem járt... Mind azt mondtátok, hogy messze van, abból nekünk nem lesz bajunk... és most itt van a nyakunkon a mozgósítás!

– Mozgósítás. Az még nem háború.

– A fejesek biztos tudnak valamit. Negyvenéves múltam és be akarnak szippantani. Nagy baj lehet, ha rám is szükség van.

– Lehet, hogy nem is jön vissza a postás. Már két napja, hogy visszavitte a behívódat.

A postás nem is jött vissza. Helyette harmadnap egy katona jött, hogy bevigye Andrást. A vörös cédulát meglátva nem kopogott be, hanem elővett egy

mappát és mindent pontosan feljegyzett, ami ki volt írva az ajtóra. Azt is, hogy a lakás zárlata meddig tart.

A következő napokban igyekeztek mindent elrendezni, minden lehetőségre felkészülni. Pipivel most nagyon komolyan beszélt az apja:

– Amikor nem vagyok itthon, te vagy a férfi a családban, ehhez mérten viselkedj és segíts anyádnak. Vigyázz az öcsédre és a cipőtök mindig tiszta legyen!

Anicával végiggondolták, hova lehetne Belgrádból menni, ha kitörne a háború. Vidéken talán biztonságosabb, mint itt a fővárosban. Abban egyeztek meg, hogy ha András bevonul, és esetleg innen el kell menekülni, végszükségben Galubinciben találkoznak, ahol Anicának távoli rokonai laknak.

Egy rövid ideig nem háborgatta senki a családot, de két hét múlva újra kihozták a behívót és most már nem volt mit tenni. Balogh Andrásból szerb katona lett.

* * *

Anica maga maradt a két gyerekkel. A férjéről ritkán kapott hírt. Néha egy-egy levelezőlap jött, anynit tudatott, hogy egészséges és gondol rájuk. Levelet, amibe bizalmas közlések is lehetnek, nyilván tilos volt küldeni. Így aztán Anica szorgalmasan olvasta a szerb újságokat és azokból próbált tájékozódni.

Pipi már harmadik elemibe járt. Az első két osztályt kitűnően végezte és a magaviseletét is dicsérték. Most Zolika betegsége miatt volt egy kis lemaradása, de ez nem izgatta különösebben az anyját, inkább attól félt, hogy valami baja esik, míg nincs mellette. Az ut-

cákon különböző zavargások voltak és Anica nem értette, mit akarnak, csak azokat a híreket tudta, amik az újságokba bekerültek. Azt maga is látta, hogy azzal, hogy Szerbia és Horvátország szétvált csak romlott a helyzet. A kiskorú Petart választották királlyá? Ez mit jelent? Az újságok szerint a Szovjetunióval megemlékezési szerződést kötöttek, de a magyarországi szerződés érvényét veszítette és ezzel megnyílt a légtér a németek előtt Szerbia felé. Küszöbön volt a háború. Ezt Anica is felfogta. Nem engedte Pipit tovább iskolába járni.

Az első bombázást Belgrádban érték meg. Másnap pánikszerűen elhagyták Belgrádot. Még ruhát is alig vittek magukkal.

Annyira hirtelen történt mindez, hogy a rokonoknak nem is jelezték érkezésüket. Anicát még soha nem látták, hát kicsit fanyalogva fogadták.

Mivel akkor már mások is menekültek vidékre a nagyobb városokból a bombázások miatt, ezért úgy gondolták, inkább rokonnak adnak helyet, mint hogy idegeneket kvártélyozzanak be hozzájuk. Az egyik utcái szobában helyezték el őket és Anica, hallani vélte, hogy megbeszélik:

– Jó lesz ez! Ha jönnek a németek, vagy bárki ránk akar törni, oda mennek be először, és míg őket felkoncolják, addig mi el tudunk menekülni az udvari szobából.

Anicát másnap mindjárt ellátták munkával. Szatócsboltjuk volt és ott is elkelt a két öregnek a segítség, meg a házban is volt mit tenni, mert cselédet nem tartottak.

Anica nappal dolgozott, éjjel pedig minden kis zajra felriadt és rettegett, mikor tör rájuk valaki.

Alig két hét telt el így, beállított András. Civilben. Az igazsághoz hozzá tartozik, hogy a félévi katonáskodás alatt a kimenőket egy formás özvegnél töltötte. Mikor azt kezdték rebesgetni, hogy már nem sokáig tudja tartani magát a szerb sereg, nála öltözött át. A katonaruhát az özvegy el akarta égetni, de végül inkább elásták a kert végében, hogy ne keltsen gyanút az égett rongy szaga. András pár nappal a kapituláció előtt a megboldogult férj ruhájában dezertált. Nem került fogolytáborba, de így a szerbek és a németek elől egyaránt bujkálva kellett menekülnie. Az özvegynek megígérte, ha élve megússza, visszamegy hozzá. Esze ágában se volt. Hadd sirassa őt is a férjével együtt. Egyenesen Galubincibe utazott a családja után, ahogy a feleségével megbeszélte.

Amint megérkezett, Anica először félelmeiről számolt be.

András másnap szerzett egy nagy fejszét és az ajtó mellé támasztotta.

– Ide merjen valaki betörni! Ha német, ha szerb, velem gyúlik meg a baja. Ha magad vagy és akkor támadnak rád, te is fogd két kézre! Aztán üsd, vágd! Legjobb, ha a fejét, de a lába köze se rossz hely! – biztatta az asszonyt.

Anica az életüket már nem féltette, de most a nincstelenség miatt sopánkodott. Szinte semmijük nem volt. A varrógépet is sajnálta. Ruha is kellett volna. Férje elhatározta, hogy visszamegy a belgrádi lakásba és megpróbál valamit elhozni.

A Bristolban senki nem csodálkozott, hogy megjött a fűtő. Leszerelt. Beállt dolgozni.

Nem félt. Tudta, hogy veszélyben van, de nem izgatta magát, pedig a németek már Belgrádban voltak. Fűtötte a szálló kazánjait, mint azelőtt, munka után pedig nyugodtan járt-kelt a városban.

Hajszál híján az életébe került egy ilyen utcai séta alkalmából a nézelődés.

Valaki rálőtt egy német katonára. A katonák körülvették a házat, ahova bemenekült az orvlövész, és mindenkit lehajtottak az utcára. A gyerekeket is, azokat is, akik nem a házban laktak, csak vendégként hozta oda őket a véletlen, vagy a sors. Aki a ház előtt, a járdán állt, vagy éppen arra sétált, azt sem engedték tovább. Aki a megrémült emberek közül tiltakozott, a németek helyben kivégezték. A többieket elhajtották. A gyerekeknek is menni kellett.

András a szemközti csemegés ajtajából látta, hogy Krvzovity doktor is a járdán fekszik az áldozatok között. Az üzletben mindenki megrettent. A vevők, eladók egymáshoz sem mertek szólni és csak jóval később, lassan, egyenként szállingózva indultak haza. András áldotta a sorsot, hogy nem a túloldalon sétált. Nyugalmat erőltetett magára és visszament a Bristol szállodába.

Belátta, hogy nem maradhat tovább. Határozott. Senki nem sejtette, hogy munka után lázasan csomagol. Mindent összeszedett, amiről úgy gondolta hasznos lesz.

Jól időzítette a távozását, mert fizetésnap volt és még felvehette a járandóságát, sőt előleget is kért.

Aztán szerzett egy alkalmi fuvart, felpakolta a varrógépet, meg a csomagokat és elindult a családjá után.

Míg András Belgrádban volt, sorban érkeztek a rokonok Galubincibe, a szatócs házába. Két lányuk férjestől, gyerekekkel, unokatestvérek... Már alig tudták őket elhelyezni. Baloghéknak kifelé állt a rúdja, mert ők voltak legtávolabbi rokonságban a családdal. Az utcára mégsem rakhatták ki őket. Nemcsak az emberiség miatt, hanem mert az öregek féltek a falu szájától.

Beraktak két szalmazsákot a szoba sarkába, egyikre Anicát, másokra a két fiát telepítették át, az ágyakat meg a háziak lányai foglalták el, ki-ki a párjával. Az unokák az öregek szobájába kerültek. Anica segített ellátni a háztartást, de addig a két fia a faluban csellengett. Pipi gyakran verekedésbe is keveredett a helyi gyerekekkel. Volt, hogy kiütötték a pénzt, vagy a kannát a kezéből, mikor tejért küldték. Ha nem őt, akkor a kis Zolikát fenyegették meg, akinek Pipi, természetesen, azonnal védelmére kelt, hogy a picinek ideje legyen hazafutni.

Anica már körülnézett, miből lehetne megélni és külön költözni a rokonoktól, de hamarosan belátta, hogy ebben a faluban kilátásuk sincs munkahelyre. Tovább kellene menni, valahova, ahol könnyebb munkát találni.

- Meghoztad az iratainkat is? - kérdezte a férjét, amikor végre megérkezett.

- Meg a mesekönyvemet, a Tulipános ládát! - szólt közbe Pipi félálomban a másik szalmazsákról, ahol Zolikával együtt feküdt.

Nem figyeltek rá.

- Milyen iratokat?

- Az enyémet, meg a gyerekekét! - súgta Anica és közelebb bújt hozzá a takaró alatt.

– Csak nem jöttetek el minden papír nélkül? Jebemti majku! Elment a józan eszed! Így indultál el a gyerekekkel?

– A bombázás miatt... Azt se tudtam hova kapjak! Csak gyorsan el akartam jönni Belgrádból... Fogalmad sincs mi volt ott... Menj vissza és hozd el az iratainkat! Mit képzelsz? Azokat még el kell hoznod!

– Nem. Oda én többet nem megyek vissza. Fogalmam sincs? Neked nincs fogalmad a dolgokról! Te nem láttad az utcán kivégzett embereket... Nem láttad Krvzovity doktort a járdán átlőtt fejjel... és csak a szerencsén múlt, hogy én is nem ott végeztem... Nem tudtad előbb mondani, hogy nincs semmi papírok? Csak azon a kurva varrógépen járt az eszed! Most itt van! Igazold magad a varrógéppel! Jebemti majku Isusovu!

– Hallgassatok már el! – szólt rájuk az egyik aszszony az ágyból – Nem lehet tőletek aludni. Nem elég, hogy anyám befogadott? Most még nyugtunk se lehet tőletek a saját szüleink házában...

Elhallgattak, Anica Andráshoz bújt, hogy kiengeztelje. Még egy darabig hallatszott a férfi dühödt lihegése. Anica keserűségében arra gondolt, hogy ez se különb, mint mikor annakidején a mostohaapja gyúrte le a lisztesládára. Csak szipogott, nyöszörgött a férfi alatt a kíméletlen, durva ölelés miatt. Aztán elaludtak.

Reggelre András eltűnt. *Talán mégis visszament az iratokért?* – reménykedett Anica. Később a félelem tört rá: *A doktor meghalt. Jaj, ha Andrásnak is baja esik...*

Várni, csak várni... Múltak a hetek, hónapok. Egyedül maradt az utolsó zaklatott éjszaka terhével.

Aztán beletörődött. *Lám, Zolikának két apa is jutott, ennek most már nem lesz egy sem...*

A rokonok szidták, gúnyolták, de nem tudott elmenni tőlük, mert semmiféle igazoló irata nem volt. Örülhetett, hogy nem dobják ki. Meghúzta magát és kiszolgálta az egész családot, hogy megtűrjék a háznál.

Több mint fél év telt el így, kemény munkával és keserűséggel.

Egy reggel szekér állt meg a szatócsbolt előtt. Egy öreg paraszt lépett az üzletbe.

– Itt lakik Anica? Egy levelet hoztam neki – mivel az asszony éppen ott söpört, át is vette. Pár sor volt benne a férjétől, hogy olvassa el, amit küldött és mindent jól jegyezzen meg. Egy menetlevél is volt a borítékban Bódogh Andrásné és két kiskorú fia részére.

– No? Megértette az asszonyság? – kérdezte az öreg.

Anica bólintott. Nem tűnődött rajta, hogy honnan lehet ez a papír, hogyan lett a férjéből, Balogh Andrásból Bódogh András, de pecsét is volt az iraton, hát nem lesz tovább idekötve ehhez a házhoz.

– Ha megértette, amit kell, akkor szedje össze a cókmókját és induljunk mielőbb. Majd segítek. Valami varrógépet is fel kell rakni a szekérre, úgy mondta nekem a Bódogh András.

17. fejezet

Pipi azonnal megértette a helyzetet, Zolika pedig békésen aludt a szekér hátuljában a ruhanemű között a mákteától, amit indulás előtt itattak vele, nehogy elszólja magát, ha valami igazoltatásba botlanak.

Nem sok szó esett útközben. Az öreg egész úton pipázott, Anica pedig a gondolataival volt elfoglalva.

Szeret, talán mégiscsak szeret. Kocsit küldött értem, meg papírt, hogy utána mehessek... Ha nem szeretne, nem törődött volna velem... itt hagyhatott volna végleg. Egyedül úgy eltűnhetett volna, mint a kámfor. Talán mégis fontos vagyok neki – újra bizakodott.

Csak egyetlen ellenőrzési ponton kellett megállni, de ott is simán elfogadták a menetlevelet, meg a kocsis iratait. Anica remekül tartotta magát, még rá is mosolygott szégyellősen az őrszemre, mikor az, a hivatalos hangot félretéve megkérdezte, mikorra várja a gyereket, aztán további jó utat kívánt.

Mikor a látótávolságon túljutottak az őrszemektől, akkor tört ki belőle az idegesség. Alig tudta megtartani magát az ülésen a szinte hisztériás zokogástól. Hiába csitította az öreg, hogy *nyughasson már*, túl vannak a nehezén. Nem tudott megnyugodni. Néhány kilométer után azt kérte, álljanak meg, le kell szállnia, mert csikarása van. Hasát fogva bevánszorgott a sűrűbe. Alig jutott túl az árokszéli bozótoson, mikor meglátta a lábszárán végigfutó vért. A görcsei egyre erősödtek és már menni is alig tudott. Összeszorította a száját, szinte belecsikordultak a fogai, aztán már nem is próbált uralkodni magán. Sikoltott, istenért, emberért, valami segítségért kiáltott.

Az öreg fél-süketen bóbiskolt, már a második pipát tömte volna, mikor Pipi rémulten megrázta:

- Anyika kiabál! Hova ment... hova ment... meg kell keresni! Megyek, megkeresem.

- Maradj, fiam, majd inkább én - mondta az öreg, aki már sejtette, mi történt. - Te nem tudsz rajta segíteni, lehet, hogy én se - azzal Pipire bízta a kocsit és leszállt, hogy megkeresse Anicát.

A hang irányába ment és egy kukoricás szélében találta meg az asszonyt. Ki tudja hogyan jutott fájdalomában ilyen messzire?

- Mennyire vagy? - kérdezte az öreg, aztán felhajtotta Anica szoknyáját, aki már nem érzett sem szégyent, sem félelmet, csak szabadítsa már meg valaki ettől a fájdalomtól és a hasát kínzó erőtlen magzattól.

- Sietni kéne. Nem várhatunk itt órákig - azzal átfogta az asszony derekát és megpróbálta lefelé szorítani a benne rejlő magzatot, de nem volt elég ereje. Anica a feje mögötti bokor ágaiba kapaszkodott, az ember pedig a következő tolófájásnál mindkét térdével ránehezedett az asszonyra és... és végre megszületett a gyermek.

* * *

- Kislány lett volna. Elástam, hogy ne marcangolják szét a kutyák. Nincs mit tenni. Túl vagy rajta. Menni kell.

- Nem tudok. Aludni akarok.

- Nem lehet. Ha elalszol, itt halsz meg. Gyerünk! Kapaszkodj belém!

Valahogy visszajutottak a szekérhez. Anicát Zolika mellé fektette és most már szinte vágóban hajszo

a lovakat útjuk további szakaszán. Egyenesen a következő falu bábájához.

* * *

Az öreg jól ismerte a bábát. Megbízott benne, és nem is hiába. Megnézte Anicát, itatott vele egy teát, valami cseppek voltak benne. Megnyugtatta őket.

– Jó, hogy ide jöttetek és nem kórházba – az még egy óránál is tovább tartott volna talán. Aztán meg ott az orvosok kérdezősködtek volna, hol a magzat... tényleg vetelés volt-e, nem az anya pusztította-e el az élve született gyermekét. Talán tovább se engedik menni, míg meg nem találják a csendőrök az elföldelt csecsemőt. Így egyszerűbb. Utólag, többet az orvos se tehetett volna, mint én... Feküdj még pár napot, ha lehet. Nem lesz semmi baj. Te meg ne rázasd agyon a szekérrel szegénykét! – fordult a kocsishoz. – Na, menjetek!

Anica fizetett, aztán visszafeküdt a szekér hátlába. A körülményekhez képest jól volt.

Az öreg szerint még legalább háromórányi út volt vissza, de már nem hajszolta a lovakat. Etetni, itatni is kellett. Megálltak egy árnyékos részen egy kút közelében. Míg a lovak megkapták az abrakos tarisznyát, Pipi hordta két vödörrel a vizet. Többször fordult, mert a teli vödröket nem bírta el. Az öreg közben szalonnázott egyet. Anica is előszedte a csomagjából, amit indulás előtt bepakolt, de a gyerekek a sajátjuk mellé a szalonnáskenyérből is kaptak egy-egy katonát. Anicának csak most jutott eszébe, hogy megkérdezze:

– Hova viszel minket?

Az ember szűkszavúan csak ennyit mondott:

– A partra. A határhoz. Onnan már András dolga a többi.

A partra. Milyen partra? Duna, Tisza? Száva? Mind-egy is. Csak újra együtt legyen a család.

Már dűlőutakon jártak. Kétoldalt szaporodtak a füzesek. Anica máris érezni vélte a víz szagát. Újra elaludt.

* * *

A szekér nagyot zötytyent a nedves talajon, aztán megálltak.

– Mi történt? – ijedt fel az asszony.

– Megérkeztünk. Az a víz, a fákon túl már a Duna. Ennél az ösvénynél beszéltük meg a találkozást. A korhadó fűzfa alatt.

Anica nem látott különbséget a fák között, de bólintott és feszülten figyelt arra, amerre az öreg mutatott. Az árnyékban lassan egy alak rajzolódott ki, azonnal felismerték. András lépett ki a napra.

– Na, csakhogy! Már azt hittem fuccs az egésznek. Sokat késtetek. Mi volt?

– Majd később. Most pakoljunk. Hol a csónak?

– Mindjárt itt, a csapás végén. Be kellene tolatni a szekérrel a partig.

– Az bizony nem megy. Már itt is majdnem meg-süppedtünk. Inkább segíték cipekedni. Nem olyan sok az egész. Csak a varrógépet kell kettőnek fogni. Azt vigyük elsőnek, és középre kell rakni, hogy egyensúlyban legyen a csónak.

A gyerekek leugráltak a szekérről.

– Api... Api! – lelkendeztek, de az apa azonnal leintette őket.

– Csend legyen! Még nem értünk haza. Most segítsetek, hogy mihamarabb a csónakban legyen mindenetek.

Anica csak bólintott, hogy jól van. Mindent leraktak a szekér mellé, a varrógépet azonnal a csónakba emelték. Jókora halászcsónak volt, meg se kottyant neki. A többi holmit apránként vitték a partra. Akkor az öreg lekezelt Andrással, még odasúgta neki, hogy vigyázzon az asszonyra, mert beteg. Aztán fordult az üres szekérrel.

– Az anyjukom már azt hiszi, elvesztem – még intett az ostorral, és máris elindult visszafelé.

Anica tétován nézett utána, de András már szervezte a továbbit.

– Te ülj be először, aztán besegítem a gyerekeket, beadogatom a csomagokat, és azonnal indulunk.

Csak perceknek tűnt és már kinn is voltak a vízen. A két gyerek eleinte félve kapaszkodott az anyjába, de az újdonság varázsa hamar feloldotta félelmüket. Sokáig a part mentén haladtak, fűzfák árnyékában. Az ágak közt füttyögő madarakat keresték szemükkel, a csónak mellett csobbanó halakat figyelték, de a hosszú fárasztó út után hamar leragadt a szemük. A férfi szótlanul evezett.

– *Hát ehhez is ért...* – tűnődött Anica, s közben egyre jobban magához húzta a gyerekeit, nehogy megfázzanak. Egy örökkévalóságnak tűnt az út, pedig még a feléig se jutottak. Aztán valahol messze egy sziget sejlett fel. A férfi itt kievezett a nyílt vízre, egyenest a sziget vége felé. Az asszony megkönnyebbülten sóhajtott, mert azt hitte, kiszállnak... de nem. Elmentek mellette.

- Ez már a Kis-Duna – szólalt meg a férfi. Először, mióta a vízen voltak.

- *Mitől kicsi?* – szomorodott el az asszony, mert a túlsó part itt is elérhetetlenül távolinak tűnt, de nem mert megszólalni.

Jó darabon a sziget mellett haladtak. Andráson alig látszott a fáradtság, pedig már jó ideje evezett. Az asszony alig nézett a vízre, lenyűgözte a csillogó barna bőr, és a megfeszülő izmok látványa. Szinte elfelejtette, min ment keresztül délelőtt, csak az járt a fejében, *érjünk már ki a partra, szóljon már hozzám végre a férfi, aki hozzám tartozik. Hol lesz az új otthon, az új és talán végleges hajlék?*

A csónak elfordult a szigettől és bár a víznek most is erős volt sodrása, a túlsó part felé tartottak.

- Az ott most már Magyarország? – kérdezte, de a férfi nem felelt, talán nem is hallotta a kérdést, vagy valahol messze jártak a gondolatai.

- Még csak most érünk Magyarországra? – ismételte meg hangosabban.

- Már régen magyar vízen vagyunk. A Duna közepe volt a határ. A sziget is magyar, meg ez a folyóág is, amit Kis-Dunának hívnak. A faluhoz tartozik. A túlparton van Gardinovce, vagyis most már újra magyar neve van. Visszakaptuk, amit Trianon elvett tőlünk. Ezután az utcán is magyarul fogunk beszélni, nem csak a lakásban és a gyerekek hangosan énekelhetik, hogy Horthy Miklós katonája vagyok... meg amit csak akarnak.

Anicát inkább az új lakóhelyük érdekelte.

- Ott csupa magyar lakik? Mint te?

– Nem. Talán a családok tizede lehet magyar... vagy kevesebb. Szerbek, ...mindig is leginkább szerbek laktak ebben a faluban... – ezen mindketten elgondolkodtak. András egy pillanatra abbahagyta az evezést, de nem volt idő töprengésre, pihenésre, a folyó elsodorta volna a csónakot.

– Rosseb tudja, hogy’ is van ez... ki, kitől és mit vett el! – fejezte be a témát a férfi és a ferdén ráhulló napsugarakban látszott, hogy bőrén most már gyöngyözik az izzadtság a megerőltetéstől. Késő délután volt.

Kikötöttek.

18. fejezet

– Mért pont ide jöttünk?

– Mert itt van egy rokon család. Az egyik bátyám sógora. Vele fundáltam ki a névcserét is, hogy biztonságban legyünk. Benne teljesen meg lehet bízni! Megyek szólni, hogy jöjjön segíteni. Addig, amit tudtok, hordjatok ki a csónakból a partra.

Anica kicsit csodálkozott, hogy miért lehetett szükség erre a névváltoztatásra, ha már átjutottak Magyarországra, de aztán belátta, hogy egy szerb településen, jobb, ha nem firtatja senki az előzményeket.

Módos Imre, a sógor nem volt módos, így csak egy taligával jelent meg a parton. Erre felrakták a varrógépet és a nagyobb csomagokat, a többit kézben vitték, még a gyerekeknek is jutott. Gyalog mentek végig a falun, de nem sok nézőjük akadt.

Messze volt a lakás, ahol elszállásolták őket. A falu végén túl, egy régi, már nem működő téglagyárban kaptak helyet, azt is csak a sógor jóvoltából. Valamikor talán az éjjeliőr lakott ott. Mindegy, fedél volt a fejük felett és nem kellett mások terhére lenni.

Andrást az elmúlt hónapok alatt már befogadta a falu. A kis lakásban lévő pár bútort úgy adták össze neki az emberek, hogy elhozhassa a családját. Valamiféle menekültnek tekintették, de hogy ki és mi elől jött ide, azt nem kérdezte senki. Módos Imrét rendes embernek ismerték, az ő révén a távoli rokonban is megbíztak. Munkát is így kapott, igaz, hogy csak valami közmunka volt, de meg lehetett élni belőle és mindenki láthatta, hogy nem ingyenélőnek jött a falu nyakára. Csónakot, hálót vett a keresetéből, és ha volt ideje a

Dunát járta, mint a többi halász. Hetente egyszer jött a felvásárló, nagy teherautóval, vitte a halat Pestre. A heti fogás addig a vízben, bárkában úszkált, mert csak friss halat vettek át. Ez is jó kereset volt, mert akkor még tele volt a Duna hallal, de csak tavasztól őszig tartott a halászhidény, akkor kellett megkeresni a télirevalót is.

Arany élet várt itt a két gyerekre. Pipit hamarosan még evezni is megtanította Módosék fia, aki vagy három évvel idősebb volt nála.

Megjött a tél. Anica megint fejtett, bontott, kötött. Andrásnak meleg kesztyűt, harisnyát, fülvédőt, hogy meg ne fázzon, amikor közmunkára megy, havat lapátolni, utat tisztítani. Ő hozta a híreket, amit munka közben hallott, különben eléggé elzártan éltek. Tudták, hogy néha férfiak jönnek a faluba, és ilyenkor néhányan eltűnnek a szerb fiatalemberek közül. Csak súgva mondogatták, hogy partizánnak álltak be. A téglagyár környékén is jártak idegenek, de Andrást, mint-hogy magyar volt, nem hívták, ha be is kopogtak, csak elbeszélgettek. Anica pakolt nekik vekni kenyeret, ha volt friss sütés, vagy egyebet, de másról nem volt szó. Talán csak azt akarták kitudni, barát, vagy ellenség az újonnan betelepült család. A faluban is csend volt. Másutt azonban voltak összecsapások, András úgy kommentálta, hogy provokációk, de, hogy ki kezdte, azt a téglagyári lakásig eljutó hírekből nem tudták megítélni. Anicát is egyre jobban érdekelte a háború helyzete és a politika. Félt. Esténként, mikor végre letették a gyerekeket aludni, gyakran fél éjszakán át vitatták a helyzetet, a várható jövőt.

Pipi a hidegebb napokon otthon maradt, mert az iskola messze volt és nem is nagyon törődött a tanulással. Ilyenkor a meleg konyhában olvasgatott, vagy a bepárásodott ablakra rajzolgatott az ujjával. Előttük ment el az országút, ami összekötötte a Dunával Sajkásszentivánt, Zsablját, Djurdjevót és Tündérest. Forgalom, látnivaló ritkán akadt.

Egy hideg téli napon, a tenyérnyi kitisztított ablaküvegen át vette észre Pipi a lovas szánok sorát, ami fegyveres csendőrök kíséretében tartott a Duna felé. Tisztán látta az embereket, még az arcukat is. Öregek és gyerekek is voltak köztük.

Egy csendőr bejött a konyhába, Pipit elzavarta az ablaktól és megtiltotta, hogy bárki kijöjjön a házból nézelődni, ha nem akar valamelyik szánkóra felkerülni. Pipit furdalta a kíváncsiság és Zolikával együtt felszökött a padlásra, megemelték kicsit a cserepet, onnan lestek ki és várták, mikor jönnek végre visszafelé a fogatok.

Távolról puskaropogás hallatszott... és a szánok üresen jöttek vissza.

Pár nap múlva, egy sötét éjszakán újra bejött a téglagyári lakásba a partizánok összekötője. Most nem kért se kenyeret, se mást, csak ült csendben egy darabig, mint aki mondandóján rágódik, és nem tudja, hogyan kezdjen bele. Aztán mégis belefogott.

– Jobb lenne, ha elmennétek. Innen mindenképpen, de ha úgy adódik, még messzebb, a hazátokba, amit most anyaországnak hívnak.

– Miért?

– Mert a bosszú, bosszút forral. Ha egyért százat, százért ezret ölnek meg és ennek talán soha nem lesz

vége... Mi tudjuk, hogy ti nem tehetek semmiről, és amíg itt vagyunk, addig nem lesz bántódásotok. Csak azt nem tudjuk, meddig maradunk. Ha mi elmegyünk, és másokat küldenek a helyünkre, akik nem ismernek benneteket, akkor akármi megtörténhet. Senki magyarnak nem lesz kegyelem, és a gyerekeket se fogják kímélni... mert a mi gyerekeinket se kímélte senki.

Nem várt választ. Megbillentette a sapkáját és elment.

* * *

Tél végén a család beköltözött a faluba. A kis ház, amit béreltek, nagy telek közepén állt, ólak is voltak a ház mögött, lehetett gazdálkodni. Anica konyhakertet csinált, libát tartott, mint a többiek. Nem sok gond volt velük. Tavasszal áthajtották a libacsapatot a szigetre, ősszel meg vissza. Csónakon jártak át etetni. Minden család libáinak megvolt a jele, mindenki ismerte a magáét, meg a többiekét is. Néha egy-egy tojó más csapathoz szegődött, de ebből se lett perpatvar. Mikor ősszel visszahajtották őket, aki megtalálta az idegen libát az övéi között, kérés nélkül elvitte a gazdájának.

– Anica! Egy libátok a mi gúnárunkhoz pártolt. Meghoztam.

– Akkor mind megvan. Idén kettő hiányzott, de az este, a Módos gyerek már meghozta a másikat – ilyen egyszerű volt az osztozkodás.

A falu körül hatalmas dinnyeföldek voltak. Híres dinnyetermelő vidék volt ez. Pipi még emlékezett rá, hogy a belgrádi piacon az anyja mindig a gardinovci dinnyét kereste, mert az volt a legédesebb. Most nyárra a gyerekek kimentek a határba dinnyét enni, a

gazdák nem bánták, csak az volt a feltétel, hogy amit meglékelnek, egyék is meg, és ne vagdossanak mindent össze-vissza, ne tegyenek tönkre többet, mint amire szükségük van. Maguk a gazdák tanították meg a gyerekeknek, miről lehet biztosan megismerni az érett dinnyét. A szárán lévő pihék állapotát kell nézni, elszáradtak-e teljesen, vagy még zöldek, mert ez biztosabb jel, mint a kopogtatás, ahogy a városiak próbálnak eligazodni dinnye ügyében.

Szeptemberben Pipi újra iskolába került.

Minden jól ment volna, de Andrást itt is behívták katonának. Hiába volt a névváltoztatás, a jegyző beírta valami lajstromba, amikor kiadta a családnak a papírokat. Most aztán Bódogh Andrásként hívták be. Magyar katona lett. Nem került a frontra, hanem a hátszágban osztották be őrszolgálatra. Pár hónap után megbetegedett, magas láza volt. Tüdőgyulladás – mondta az orvos és így leszerelték.

Anicának Pipi volt a legfőbb segítsége, de mégis valami jobb életet szeretett volna számára, ahol kevesebb kétkezi munkát kell végezni.

– Tanulj fiam! Tanító lehetne belőled. Láthatod, hogy ezeket tiszteli az egész falu, pedig szerintem szart se ér a munkájuk... Aztán ott a sok szabadság! Ne kelljen neked is annyit gürcölni, mint nekem. Bár csak én tanulhattam volna annakidején!

András ellenezte.

– Nem való ez a gyerek semmire. Nem fog ez se tanulni, se dolgozni. Nézd csak meg, milyen csámpásan rakja a lábát! Még járni se tud rendesen. Egy tanítónak jó formájúnak kell lenni, hogy ki tudjon állni a falu elé, tekintélye legyen.

Való igaz, hogy Pipiből vékonycsontú, sovány gyerek lett, se az evezés, se a kerti munka nem látszott az izomzatán. Ha szófogadó volt is, sokszor ötször annyi időt töltött azzal, hogyan lehetne egyszerűbben, könnyebben elvégezni a munkát, mintha úgy áll neki, mint bárki más. A napot se bírta. Volt, hogy a konyhakerti kapálgatás közben összeesett, úgy kellett bevinni a hűvösre, hogy feléledjen.

Anica most az egyszer a sarkára állt és addig mondogatta Andrásnak a maga véleményét, hogy végül engedett és következő szeptemberben mégis beíratta a fiát az újvidéki, nyolcosztályos gimnáziumba. Kollégista lett. Sokba került a felszerelése, egyenruha, tankönyv, egyébek.

Pipi mindig is félénk, gátlásos gyerek volt. Szinte elveszettnek érezte magát az iskolában, kollégiumban. Ha nem értett valamit, kérdezni se mert.

Egyszer látogatta meg az apja, és akkor a tanároknál is érdeklődött. A vélemény lesújtó volt. Fogadjon a gyerek mellé külön tanárt, mert bukásra áll. A városi, magyar gyerekekhez képest kevés volt a tudása, gyenge alapokkal rendelkezett. Hiába volt a sok erőfeszítés, meglátszott, hogy egy szerbiai sváb anya tanította magyarra, aki maga is csak asszony korában ismerkedett a nyelvvel.

A korrepetálásért is fizetni kellett. A sok kiadás mellett arra már nem futotta, hogy hétvégeken haza utazzon.

Vége lett a tanévnek és nem kevés szorongással vitte haza a gyenge bizonyítványt. Félelme még azt az izgalmat is elnyomta, hogy egyedül kellett utaznia. Szinte nem is bánta volna, ha eltéved, vagy egy légi-

támadás elsodorja vonatostól, vagy történik valami csoda és megnyílik a föld alatta, elnyeli az értesítő könyvecskével együtt.

Hazatalált. Csoda nem történt. Vagy mégis? Már messziről látta, hogy valami megváltozott, míg ő a kollégiumban volt. Az udvaron, hosszú szárítókötélen rengeteg fehér ruha lobogott. Nem abrosz, mert annál kisebb, de nem is szalvéta. Atya isten! Csak nem pelenkák? Már megint? Hamar kiderült, hogy pár hete az anyja iker fiúkat szült. Péter és Pál a nevük. Őt senki nem értesítette. Az apja nehezen írt, az anyja meg azt se tudta hol áll a feje, a sok munka és az ikrek ellátása közepette.

Sok gondot okozott, hogy az ikrek egyike szülés közben megsérült. Hiába volt minden pátyolgatás, hamarosan meghalt. Ettől kezdve Anica még jobban féltette a másik picinyét.

András is beteges volt. Könnyen megfázott, köhögött, máskor az ízületei fájtak. Leginkább a parton süttette a fájós lábait, horgászott. Jobb napokon kiment a vízre halászni. A nagy fogás pénzt is hozott a családnak, a halak apraját a kacsák falták fel.

Anica sokszor azt se tudta hova kapjon. Semmi segítsége nem volt.

Zolika? Kijárta az első osztályt. Kivételezett helyzetét annyira megszokta – ő a kisebb, ő a szépfiú –, hogy mikor Pipi nem volt otthon, tanulás után inkább játszott, vagy a pajtásaival lófrált, mintsem segített volna. Egyedül a bevásárlást intézte szívesen, mert a visszajáró pénzt Anica sose kérte tőle. Sőt, ha hó végén megszorult a család, az összegyűjtött pénzecskéjéből kölcsönt adott az anyjának. Kamatra. Írni, olvasni még

éppen csak megtanult, de hogy mennyi jár neki vissza a kamattal együtt az anyjától, azt mindig pontosan ki tudta számolni és számon is tartotta. Nem haragudtak érte, inkább csodálták, milyen ügyes, eszes, takarékos.

Ilyen körülmények között nem csoda, ha Pipi szülei nem sokat törődtek azzal, milyen lett a bizonyítványa. Már a fogadtatása is sebtében történt:

– Csakhogy megjöttél! Öltözz át és segíts anyádnak, mert már beleszakad a munkába! – lényegében ennyi volt az egész. Ő pedig minden fáradtsága ellenére boldogan ment megetetni a malacokat. Örült, hogy senki nem firtatja gyenge iskolai eredményét. Nem hallotta, mikor szülei megbeszélték:

– A bizonyítvány? Már nem számít. Fő, hogy az iskola, a háborús időkre való tekintettel, beírta az én irataim alapján a nevét – mondta András. – Most legalább van Pipinek valami komolyabb papírja arról, hogy ifjabb Bódogh András a neve. Úgy gondolom, manapság egy magyar gimnáziumi értesítő mégiscsak szavahihetőbb iratnak számít, mint amit itt a szerb jegyző, meg az a link falusi tanító állított ki! Ebben a zűrzavarban biztos elfogadják, aztán valahol csak anyakönyveztetni lehet az „elveszett” keresztlevél helyett. Valahogy majd azt is megbuherálok...

19. fejezet

Ebben a faluban a háború ellenére még mindig nyugalom volt. A gyerekek bámulták az égen a kondenzcsíkokat. Bomba nem hullott, csak néha pár üres üzemanyagtartály, az se a falura, hanem a földekre, a dinnyék közé.

A csendőrök rendszeresen járták az utcákat. Ha megvillant a napfényben a kakastoll, mindenki igyekezett kapun belülre jutni, mert igen gorombák voltak. Az út közepén mentek párban és elvárták, hogy mindenki levegye előttük a kalapját.

András egy alkalommal figyelmetlenségből, vagy talán büszkeségből, nem köszöntötte őket az elvárt alázat kifejezésével. A csendőrök nem szóltak, de alaposan végigmérték, aztán bementek a jegyzőhöz. András újabb behívót kapott. Meg is tudta, hogy miért.

– Jobb, ha máskor megsüvegezi a csendőr urakat! Itt pedig meg ne pofázzon, mert nincs igaza!

András majdnem ráborította a jegyzőre az asztalt felháborodásában, de ez már nem változtatott a helyzeten.

Frontszolgálatra alkalmatlan volt a gyenge tüdeje miatt, így most sem sokáig katonáskodott. Leszerelés után megbízták a helyi leventemozgalom vezetésével. Ez a feladat addig a mindenkori tanítóra hárult, de az utolsónak a munkájával nem volt elégedett a katonai parancsnokság. Leginkább csak a leventemozgalom népművelési céljait vitte véghez, énekkart szervezett, színdarabot tanított be, de arra is csak félig-meddig önkéntes alapon szedte össze a fiatalokat. Hetente 2-5 óra foglalkozást kellett volna tartani, a kiadott anyag-

ból, de ez sem érdekelte és csak alkalmoszerűen hívta gyakorolni a fiatalokat. Behívták katonának. Így esett a választás Andrásra, aki katonaviselt ember volt. A tanító átadta precízen kidolgozott tanmeneteit, amikben minden volt, előírás szerint, a vigyázzállás gyakorlásától kezdve a kispuska-lövészetig, harcászati gyakorlatokig. Ebből addig semmit nem valósított meg, ezért igyekezett eltitkolni megkönnyebbülését, hogy ha már behívták katonának, legalább megszabadult a kényes feladattól.

András büszke volt a megbízatásra és mellesleg az is inspirálta, hogy ha rendet tesz a levonték között, és pontosan végrehajtja a feladatokat, őt ebben a háborúban már nem viszik ki a frontra.

Azonnal ellenőrizte a 13-18 évesek adatait, összeírta, kik számára kötelező a heti levonteoctatás és be is kényszerítette az érintetteket a foglalkozásokra. Az új rendelkezések szerint nem csak a levontéknek lehetett figyelmeztetést, esetleg fegyelmit adni, hanem a szülőket is pénzbüntetés fenyegette a mulasztó csemete miatt.

Nem volt külön levonteoctthon, ezért az iskola udvarán egzecírozta a falu és a környék ifjúságát. A lakosság meglehetősen ellenszenvvel figyelte, hogyan menetelnek gyerekeik körbe az udvaron harsány bakánótákat dalolva. Vasárnap délelőtt az utcán verték a port, a kötelező közös misehallgatásra menetelve.

A fiatalok és szüleik többsége egyaránt utálta ezt a rájuk erőltetett mozgalmat.

András azt gondolta, hogy a levontéknél végzett lelkes munkájáért talán még kitüntetést is kaphat, de Anicának végig balsejtelmei voltak.

Pipi és Zolika még fiatal volt leventének, de rájuk is átragadt apjuk lelkesedése és időnként otthon, az udvaron masíroztak körbe-körbe, harsány hangon, énekelve: „Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája...”

Máskor papsajtot szedtek a kert végében, vagy a szomszéd gyerekekkel rohangálva játszottak az ólak körül és teli torokból kiabálták, hogy „Szamár vagy, add tovább”, míg csak Anica meg nem elégelte a hangoskodást.

– Csend legyen végre! Felébred a pici ettől a ricsajtól.

Elég volt az ajtóból felmutatni a főzőkanalat, hogy elhallgassanak. Tudták, hogy ha nem fogadnak szót, a fenekükön, vagy a fejükön töri el.

Mikor a németek megszállták Magyarországot, ebben a kis faluban is megjelentek. Hagytak pár őrszemet, akik naponta kétszer végigjárták az utcákat, de nem bántottak senkit. Okuk sem volt rá.

Az éjszakai elsötétítést mindenki betartotta. Rádió alig volt a faluban, és akinek volt, az is halkra állította és szinte a fülét rátapasztva hallgatta az Angol Rádió híreit.

A Magyar Rádió tele volt buzdító beszéddel arról, hogy mi, magyarok fogjuk megállítani a vörös veszedelmet. Már senki nem hitt benne. A valódi hírek csak suttogó, félénk beszélgetések formájában terjedtek. András is óvatos volt. A rádiót a szekrény tetején tartotta, nehogy a gyerekek elrontsák, vagy pláne rosszkor kapcsolják be és kihallatsszon a házból egy

külföldi adó szignálja. Ha éjszaka hallgatni akarta, székre állt és úgy fülelt a hírekre.

A partizánok egyre többször jöttek át a Dunán, de magában a faluban nem történt semmi. Senki nem jelentette mozgásukat, se magyar, se szerb. Talán a lakosok többsége nem is tudott róluk. Ennek ellenére a magyar és szerb családok között egyre feszültebb lett a kapcsolat, érezhető volt a bizalmatlanság, elkülönülés.

Hamarosan elterjedt a hír, hogy el fogják vinni a leventéket, védeni a hazát. Már csak a parancsot várták. Ettől aztán Andrást is kiverte a hideg verejték.

– Ha ezeket a szerencsétlen, fiatal gyerekeket ágyútöltelékeknek viszik, jobb, ha végzek magammal, mielőtt családotól felkoncolnak a szüleik, vagy a partizánok.

Erre már nem került sor. Néhány nap múlva kihírdették, hogy a magyar családok készüljenek fel, az ország belseje felé menekítik őket, mert az oroszok már a Tiszántúlon vannak... Alig volt pár óra a csomagolásra. Akinek nem volt szekere, azok számára a csendőrök rekviráltak kocsit, kocsissal együtt - mint mondták, azért -, hogy legyen, aki visszahozza a fogatot a szerb tulajdonosnak. Ez kicsit megnyugtatta a gazdákat. Azt remélték, hogy pár óra múlva talán visszakapják tulajdonukat, de amúgy sem volt módjuk ellenkezni.

A hirtelen indulás hírére kitört a pánik Bódoghéknál. Anica mindent vinni akart, az étkészletet, a teljes konyhai felszerelést felrakta a házukhoz rendelt szekérre, de András ledobálta az egészet, helyette ennivalót, zsákokban lisztet, sót, ketrecben pár baromfit pakoltatott fel és ruhát, takarókat is. A var-

rógép mégis maradhatott, mert az asszonynak már sírásra állt a szája, mikor azt is le akarták rakni a kocsi-ról.

– Jaj, a libáim! Mi lesz a libákkal? Azok nem férnek fel a kocsira – kesergett Anica.

– Itt maradnak. Nyissátok ki az ólat, hogy ne pusztuljanak éhen, szomjan! Majd gondoskodnak magukról.

Bundást, a kutyát se vihették magukkal, hiába siratta Pipi meg Zolika. Elengedték a láncról.

– Le fogják löni, mert nem enged be senki idegent az udvarba!

András dühöngött:

– Nincs egyéb bajotok? Térjete már észre, eszetlenek!

Végre, az utolsó pillanatban elkészültek. Anica a picivel és Zolikával hátul, Pipi és az apja a kocsis mellett, a bakon helyezkedett el.

A tábori csendőrök kihirdették, hogy senki nem maradhat le és a menetre statáriális szabályok vonatkoznak. Kora hajnal volt. Elindultak. Útközben különböző irányból más menekülő csoportok is jöttek és csatlakoztak hozzájuk.

Zombor után vagy fél napot álltak. Ki-ki a dolgát végezte, gondozták, abrakolták a lovakat. Itattak. A csendőrök rendezkedtek, talán valami parancsra vártak, de senkinek nem adtak semmiféle felvilágosítást. Lehet, hogy még maguk sem tudták, hova kell tovább menni. Aztán egyszer csak újra meglódult a sor.

Ezután sem lehetett folyamatosan haladni, hol gyorsabb volt a tempó, hol lassabb. Volt, hogy megálltak és hosszú ideig várakoztak az út szélére húzódva,

mert a német harckocsiknak kellett utat engedni. Az éjszakát is az országút mentén töltötték teljes sötétben.

Pitymallatkor szedelődzködtek és indultak tovább. Időnként repülők húztak el felettük. Alacsonyan szálló orosz Raták. Az emberek rémülten ugráltak le a kocsikról, megoldották az istrángokat, hogy ha lövöldözésre kerül a sor, a megvaduló lovak el ne ragadják a fogatot, aztán az útszéli kukoricásban, vagy bokrok között kerestek védelmet. A repülők azonban, láthatólag nem rájuk vadásztak, se bombát nem dobtak, se nem lőttek a civil menetre. Nyilván katonai alakulatokat kerestek, nem ilyen szerencsétlen menekülőket, mert a géppuskasorozatok csattogása valahonnan messziről hallatszott.

A rettegéshez nem lehetett hozzászokni. Ha meghallották a repülők zúgását, akár ötször, hatszor is egymás után, újra és újra kezdődött a pánikszerű menekülés, le az útról az árkokba, vagy a bokrok közé.

Csak második nap estére ért Bajára a kocsisor. Itt szétosztották a családokat, ki hol töltheti az éjszakát. Bódoghék egy raktárban kaptak szállást.

Ahogy behajtottak az udvarra, megszólalt a kocsis:

– Mindent pakoljatok le! Visszafordulok. Apám, anyám már így is kétségbe lesz esve, mi van velem, meg a fogattal.

– Lesznek még jobban is kétségbe esve! ...és az én családom? Az én három gyerekem? Mit képzelsz? Hogyan menjünk tovább? Talán gyalog?

– Azt ígérték, csak egy órai út lesz... Tegnap hajnalban indultunk és már megint este van. Haza kell mennem.

– Azt hiszed, ha most visszafelé tartasz, nem puffantanak le? A lovakat meg elveszik tőled. Ha gyalog mész, talán megúszhatod...

– Ha lovak nélkül állítok be, apám agyonver... Pakolás, de gyorsan!

– Ezt, ni! – jelzett András a karjával és lelökte a fiút a bakról. Hideg kék szeme szinte villámlott, mikor sziszegve hozzáfűzte: – Ha nem tűnsz el innen, de gyorsan, hívom a tábori csendőröket!

A fiú felkelt a földről, a szemébe a rémület és kétségbeesés könnyei gyűltek, aztán megfordult és elment. Soha többé nem látták.

Hajnalban indultak tovább. Most már kisebb csoportokban indították a kocsikat. A Bódogh család elé egy kaptárokat szállító fogat került. András attól tartott, hogy ha a sor eleje hirtelen elakad, a rúd belemegy a kaptárokba és a kiözönlő dühödt méhek halálra marják családostól, vagy a lovakat lepik el és azok megvadulva felborítják a kocsit. Igyekezett kicsit lemaradni és figyelni, mi történik a sor elején, hogy ne érje váratlanul, ha meg kell állni. Míg nála volt a gyepelő, Pipi állt és figyelte a menet életét, aztán cseréltek. A mögöttük lévő családok végül megunták, hogy mindig lassítanak és megelőzték őket. András is ezt akarta. Hadd menjenek mások a kaptáros kocsi után, ha anyyira sürgős nekik!

Nagyon lassan haladt a menet. Az emberek kezdtek elégedetlenkedni. Sok családnak máris elfogyott az élelme, mert a fejvesztett csomagolásnál az értékesnek hitt tárgyaikat mentették és nem a létfenntartáshoz szükséges dolgokat. Ha megálltak egy-egy pihenőhelyen, a gyerekeket küldték ki a környező föl-

dekre, kinn maradt répát, káposztát gyűjteni és azt főzték meg úgy-ahogy, vagy krumplit sütöttek parázson.

Nem mindenkinek a gyomra bírta el ezt a kényszerű, silány kosztot. Az egyik kocsiról egy öregasszonynak annyiszor kellett már leszállni, megakasztva a kocsisort, hogy végül a csendőrök nem engedték vissza. Az utasok fel voltak háborodva, de a nénike maga is könnyörgött, hogy jobb lesz így, ő nem menekül tovább. A család egy fotelt rakott le egy árnyas fa alá, egy darab kenyeret és vizet tettek mellé. Visszapillantva még látták, ahogy ott ül a fa alatt, és a rózsafüzérét morzsolgatja. Egy életen át felejthetetlen, megrázó látvány volt...

Az út szélén egyre többször értek utol gyalogos menekülőket. Ki tudja mit képzeltek, hova akartak így eljutni? A rémhírek és a rádióban hallottak hajtották őket az útra. Félelem a háborútól, ami most már közvetlen fenyegetést jelentett, rettegés a vörös veszedelemtől, vagy valamiféle számonkéréstől? Reménykedtek, hogy majd csak felveszi őket egy kocsis és eljutnak nyugatra? Csak keveseknek sikerült felkapaszkodni valamelyik járműre. Batyukkal a hátukon, vagy kosarakban próbálták menteni csekélyke cókmojkjukat, amit a pánik perceiben összekapkodtak.

Pipi meglátott egy idősebb fekete ruhás asszonyt, aki gyerekkocsit tolt az útpadkán.

– Api, vegyük fel ezt a nénit! Biztos az unokáját akarja menteni. Gyalogosan nem juthat messzire szegény. Látszik, hogy már nagyon fáradt.

– Nem lehet. Öten vagyunk. Mi is alig férünk el. Senkit nem vehetünk fel. Akit felveszünk, azt etetni is

kell. Magunknak is kevés jut. Minden falatot be kell osztani és ki tudja meddig...

Melléérve látták, hogy nem gyermek, hanem csak egy ötliteres uborkásüveg van a kis sportkocsiban. Ki tudja mért pont azt pakolta fel az öregasszony?

– Talán belezavarodott a félelembe – sajnálkozott Anica, de már messze maguk mögött hagyták a szerencsétlent.

A fejvesztett menekülők látványától a saját helyzetüket is egyre kilátástalanabbnak látták. Hová terelik őket? Élelmük egyelőre volt. Pár tyúk meg egy liba, a ketrecekben, só, két oldal szalonna, de főzéshez alig volt alkalom. A kolbász már elfogyott, a kenyérrel együtt. Pótlásra alig lehetett számítani. Amerre eddig jártak, szinte üresek voltak az élelmiszerüzletek. A hús, zsír, cukor vásárlásához élelmiszerjegy kellett volna. Nekik legjobban a kenyér hiányzott. Azt is jegyre adták.

Ha lakott helyen megálltak, Anica pár házba bement, de ott sem ért el semmit. Mintha mindenki a menekülőkön akart volna meggazdagodni. Minden élelem drága volt, nekik pedig alig volt pénzük. Sóért lehetett volna cserélni, de 1 kiló kenyérért 1 kiló sót kértek. Tejet se tudtak szerezni a gyerekeknek.

A bizonytalanság, és hogy senki nem mondja meg meddig tart még az út, hamar felőrölte az emberek türelmét.

Dunaföldvár felé tartottak, de elterjedt a hír, hogy ott a hidat a németek aláaknázták, és ki tudja, mikor robbantják fel...

A kocsisor mellett lovon járőröztek a csendőrök, hogy egyetlen fogat se válhasson ki a sorból.

Most már sokan szerettek volna megállni és megvárni, hogy áthaladjon rajtuk a front, mintsem hogy rá kelljen hajtani az aláaknázott hídra. A felfegyverzett csendőrök egyre sűrűbb járőrözése láttán újra és újra félelem hullámmzott végig a meneten.

András nem bírta tovább idegekkel. Egy bekötőútnál megpróbált kiválni a többi fogat közül. Már elfordult és majdnem sikerült kihajtani jobbra, mikor az egyik csendőr odaért.

– Mit csinálsz? Vissza a sorba!

– Én nem Dunaföldvár felé akarok menni!

– Oda mész, ahova mások!

András Pipi kezébe dobta a gyeplőt és leszállt, hogy megmagyarázza, mit szeretne. A menet végén páran szintén leszálltak, hogy lássák, mi történik, miért állt meg a sor. Ekkor ért oda egy másik lovas Bódoghék mellé.

– Őrmester! Mért áll keresztben ez a fogat? Máris összetorlódtak mögötte a többiek. Példát kell statuálni, mert felbomlik a rend! Ne vitatkozzon ezzel a füstös-képűvel!

Andrásnak hirtelen fejébe tódult a vér és mintha élete minden keserősége egyszerre rohanta volna meg.

– Füstös-képű? Kinek mondtad? Kinek?... Én magyar vagyok! – kiáltotta és felemelt ököllel rohant feléjük.

Pipi csak egy csattanást hallott. Láta, hogy az apja megtántorodik, és a padkára zuhan. Véres...

– Api! – sikoltott fel és le akart ugrani a kocsiról, hogy segítsen, de a csendőr ráfogta a fegyvert és ordított:

- Vissza! - ettől a gyerek visszarettent és szinte kővé dermedt. A távolról nézelődők egy pillanat alatt eltűntek. Visszaültek a helyükre és szorongva várták, mi lesz még.

- Kölyök! Mit szarakodsz ott! Ne tartsd fel a sort! Igazodj! - üvöltött tovább a csendőr.

A fiú rémülten rántotta meg a gyeplőt, a lovak megugrottak, az istrángok megfeszültek és a fogat menetirányba fordult.

Pipi még egyszer az apjára pillantott, aki már mozdulatlanul feküdt az árok szélén.

Ez az iszonyatos látvány a fiú teljes lényét betöltötte, szeme könnyben úszott és a tehetetlenség dühében úgy szorította össze a száját, hogy szinte csikorogtak belé a fogai.

- Ez a mi hazánk? Jebemti Boga! - és öklével szétmaszatolta arcán a könnyeket.

- Felzárkózni! Felzárkózni! - hallotta újra meg újra a vezényszavakat.

- Magyarok vagyunk... jaj, magyarok - motyogta maga elé, a hirtelen férfivá érő gyermek, de már senki nem törődött vele.

Hátrafordult és a családjára pillantott.

Zolika a félelemtől üveges szemmel meredt maga elé, talán fel se fogta, mi történt. Az anyja a kis Petikét magához ölelve a teljes kimerültség kábulatában aludt a kocsiderékban, a zsákok és koszlott batyuk között. Még nem tudott semmiről semmit.

A kocsisor rendeződött aztán lassan, zörögve döcögött tovább a poros országúton. Igazából senki sem tudta pontosan, hogy hova, miért.

Néha meg-megállt, talán csak, hogy okot adjon a csendőröknek az újabb, meg újabb goromba üvöltözésre.

Családot, otthont veszített szegény, szerencsétlen magyarok, szerb lovakkal vontatott szerb szekereken vándoroltak és keresték hazájukat egy számukra teljesen ismeretlen vidéken.

Mindenbe beletörődve, reményvesztetten haladtak az aláaknázott híd felé.

2. könyv

Pipi évei

1. fejezet

Most, hogy leéltem annyi sok évet, csak mosolyogni tudok azon, milyen hiábavalóságokat kergetnek az emberek. Itt van mindjárt a sokat hallott szó: önki-fejezés. A boldogtalanság forrása. Keressük az álmo-kat, amiket nem is lehet pontosan megfogalmazni, hi-szen ki az, aki ismeri önmagát? Hogyan lehetne kife-jezni azt, amit nem is ismerünk!

Én csak munkát akartam, csak a helyemet meg-állni ott, ahova sodor az élet, és dolgozni, na persze, nem rogyásig, csak amennyi elkerülhetetlen. Megka-paszzkodni egy helyen, egy házban, egy családban, gyerekkorom állandó vándorélete, bizonytalansága után. Hányszor hallottam szüleimtől: Majd ha oda-érünk, majd ott minden jó lesz, minden szép lesz, és mindig odaértünk valahová, de semmi nem lett se jobb, se szebb, és múltak az évek és meg kellett volna állni valahol, ám sehol sem mondhattuk: ez az, ezt ke-restük.

Az első biztosnak képzelt pont az életemben egy belgrádi szálloda szolgálati lakása volt. A beköltözés öröme rám, kisgyerekekre is átragadt szüleimről. Míg ők rendezkedtek, kicsomagolták a család kevéske holmi-ját, én a szalmazsákon ugrálva bohóckodtam. Api az ajtóban állt és nevetett:

– Jól van Pipi! Ügyes vagy.

Úgy emlékszem, egész életemben ez volt az egyetlen alkalom, hogy valamiért megdicsért.

Leginkább Anyika foglalkozott velem.

– Mit fogsz mondani, ha a nevedet kérdezik?

– Pipi.

- Az igazi nevedet mondd!
- Balogh Andris!
- Itthon, de ha az utcán sétálunk?

- Andrija Balogh! - vágtam rá magabiztosan, nem is sejtve, hogy ezzel a kettősséggel megkezdődik számomra további életem labilitása. Otthon csak magyarul, az utcán csak szerbül beszélhettem, akárcsak a szüleim. Mindez akkor olyan természetes volt, hogy másképp meg se tudtam szólalni.

Ha szerb látogatónk jött, én azonnal apámhoz bújtam és elmondtam neki magyarul, miről van szó, mert el se tudtam képzelni, hogy benn a lakásban megérti, ha valaki szerb szavakat használ.

Gyermekkorom nem volt se felszabadult, se vidám.

- Ne fütyöréssz! Ne hangoskodj! Ne csúszkálj a lépcső karfáján! Az istenért, ne rohangálj a folyosón, ha valamelyik vendég panaszt tesz, te leszel az oka, ha elbocsájtják apádat. Kikerülünk az utcára. Nem lesz lakásunk, megint nem lesz mit enni...

Nem voltam nagyevő, de a munkanélküliség veszélye és a mindennapi kenyér összefüggését korán megértettem.

Azután jött a háború. Apit besorozták a szerb seeregbe, de, mint később megtudtam, még az összeomlás előtt dezertált.

Zoli öcsém, Anyika meg én a bombázások miatt elmenekültünk a városból. Rokonoknál hányódtunk hónapokig.

Valahol a Duna partján találkozott újra a család. Csónakra szálltunk. Alig távolodtunk el egy kicsit a

parttól, Anyika megkezdte az én okításomat, hogy be tudjak illeszkedni az új helyzetbe, az új hazámban.

– Mi a neved?

– Andrija...

– Ne így mondd! Ez már Magyarország! Ezután mindenhol magyarul beszélhetünk! Kinn is, benn is, ahol csak akarunk. Szóval mit válaszolsz, ha kérdik a nevedet?

– Balogh Andris.

– Szamár! Jegyezd már meg: a neved mostantól Bódogh Andris!

– Bódogh?

– Az! Jól jegyezd meg! Az öcséd meg Bódogh Zoli. Bódogh az egész család. Nagy baj lehet, ha rosszul szóltok. Apádat börtönbe zárják. Talán fel is kötik. Vagy a partizánok lövik le. Nekünk meg nem lesz miből megélni, nem lesz kenyerünk se. Érted?

– Értem – feleltem, pedig akkor még dehogyis értettem.

Hát igen! Apám megszökött a szerb seregből. Új iratokat, új nevet szerzett, hogy ne akadjanak nyomára. Én akkor csak a Belgrádban hagyott játékaimat, a csillogó karácsonyfadíszeket sirattam, amik egy dobozban várták a következő karácsonyt a szekrény tetején, meg a mesekönyvet, aminek a címére ma is emlékszem: Tulipános láda. Szüleimnek ottmaradt az egész addigi élete, de azzal vigasztalták magukat, hogy végre hazajutottak Magyarországra.

Magyar földön, de egy szerb településen próbálta megvetni a lábát a családuk.

2. fejezet

Gardinovce a XX. század elején szerb település volt, mintegy 10% magyar családdal. A Délvidék visszacsatolásakor már alig pár porta volt magyar tulajdonban. A falu nevét mégis megváltoztatták, illetve visszaállították Dunagárdonyra, ahogyan a monarchia alatt nevezték. A közigazgatás nyelve magyar lett és az iskolában magyarul és szerbül folyt a tanítás. Magyarok és szerbek békésen megfértek egymás mellett, de ebben a környezetben mégsem volt egyszerű magyarnak lenni.

Amikor mi megérkeztünk, ide még nem gyűrűzött be a háború a tengernyi félelemmel, nélkülözéssel. Az emberek szerényen, de nyugodt körülmények között éltek. Mi, gyerekek, legalábbis nem érzékelünk semmit a háborús viszonyokból.

Eleinte a falun kívül laktunk. Api halászott, Anyika pedig ellátta a családot.

Távol volt az iskola. Télen, ha csúszós volt az út, vagy nagy volt a havazás, otthon maradhattam. Segítettem anyámnak, vagy a párás ablakra firkáltam.

Emlékszem egyszer kaptam pár pofont is egy ilyen ákombákomért, mert olyan jeleket rajzoltam az ujjammal Zolikának, amilyeneket a nagyfiúk szoktak az iskolapadra karcolni. Szerencsére az enyémet egy szempillantás alatt le lehetett törölni az üvegről. Aztán csak néztünk kifelé a tenyérszerű átlátszó folton, mert szánok jöttek csendőri kísérettel. Egyik csendőr bejött. Egy pillanatra azt hittem, hogy ő is a rajz miatt akar megfenyíteni, de csak elzavart az ablaktól.

A padlásra mentem és a cserepek között résnyi nyílást csináltam, hogy lássam, mi történik az országúton. Lassan haladt a menet. Az egyik szánon a felnőttek között egy fehérbundás kicsi lányon akadt meg a szemem. Arcát rózsásra csípte a hideg szél. Szép volt, mint egy kis mesebeli tündér. Nem tudtam mire vélni, hova viszik, de reménykedtem, hátha újra megláthatom, amikor visszatér. Sokáig vártam, de csak az üres szánok jöttek vissza a csendőrökkel és lassan elvonultak abba az irányba, ahonnan érkeztek. Életem végéig sem fogom elfelejteni ezt a napot és annak a rózsásarcú lánykának a tekintetét.

Mire lemerészkedtem a padlásról, apám is hazaért. Anyám a nyakába borult és sírt.

– Mi történt? Hol voltál?

– A Dunánál. A faluból minden férfit letereltek a partra, szerbet, magyart, mindenkit. Azt akarták, hogy lássuk, hogyan vesznek elégtételt... Nem is tudom, mi miatt. Felháborító az a szörnyűség, ami ott történt, és mégsem tehattünk semmit! Én akartam, de a szerb barátaim lefogtak, hogy ne lépjek ki a sorból, nincs értelme. Fegyverük van és mindenkit egy pillanat alatt lekaszálnak, aki ellenük fordul. Igazuk volt, hogy visszatartottak. Megmentették az életemet. Most én is ott úsznék a jeges vízben... és úgyse tudtam volna senkit kimenteni.

– De a kislány! Volt köztük egy kislány fehér bundában! Vele mi lett?

– Nem tudom. Nem láttam – hárította el. Aki a kérdést és többet semmit nem volt hajlandó mondani arról, ami a parton történt.

Mindannyian féltünk. Apám azt mondta, most már akármi megtörténhet. Ez a magányos ház nem biztonságos többé.

Beköltöztünk a faluba. Az új lakás mögött kertünk is volt, baromfi, meg malac az ólban.

Apám többször is kapott behívót. Gyenge tüdeje miatt a frontszolgálatra alkalmatlannak találták, ezért a háterszágban kapott megbízatást a huszároknál. Ezt az időt sokszor emlegette, mert nagyon szerette a lovakat. Az volt a véleménye, hogy nincs rossz ló, csak rossz, lusta gazda. A ló nagyon okos állat és kihasznál minden lehetőséget, de ha következetesen nevelik, fegyelmezetten engedelmeskedik, és mindig lehet rá számítani.

Sajnálta, hogy nem mindig a huszárokhoz került. Az utolsó behívó alkalmával egy híd mellé osztották be őrszolgálatra. Egy esős éjszakán nem jött meg a váltás, dupla időt töltött kinn a poszton, tetőtől talpig átázott, és nagyon megfázott. Tüdőgyulladást kapott. Betegsége miatt végleg leszerelték, és mikor jobban lett, mint katonaviselt embert, helyi feladattal bízták meg. Ő lett a leventék parancsnoka.

Büszke volt a megbízatásra, de annak is örült, hogy így már biztosan nem kell a frontra mennie.

Én is szerettem volna beállni leventének, de fiatal voltam még hozzá. Így csak az udvaron utánoztuk őket. Zolikával katonásan masíroztunk minden nap körbe-körbe, hangosan énekelve az indulókat – ahogy azt a leventéktől láttuk, hallottuk.

Apám sokszor áradozott arról, mennyi feladata van a fiatalok között. Gondolom, úgy érezte, hogy lelkes munkájával tekintélyt szerzett magának a faluban.

Nem vette észre, hogy akik megsüvegelik, alkalmanként kiköpnek a háta mögött. Lassan elmaradtak tőlünk a szerb barátaink. A szerb gyerekek olykor engem is kicsúfoltak apám miatt, párszor meg is verekedtünk, de otthon nem mertem elmesélni. Mért is haragítottam volna meg apámat, aki úgy hitte, végre elért valamit. Azt gondolta, hogy a leventéknél végzett lelkes munkájáért talán még kitüntetést is kaphat, de anyám rosszalta az egészséget, nagyon félt, hogy ennek szerencsétlen vége lesz.

Már Zolika is iskolába járt, én meg első gimnazista voltam a városban, amikor újabb testvérekkel szaporodott a család. Peti és Pali ikrek voltak. Palika igen gyenge volt. Csak pár hónapot ért meg. Orvost nem hívtak hozzá, nem is volt szokás akkoriban. Egy bábafele asszony nézte meg, de segíteni már nem tudott. Anyika sírt és azon is kesergett, hogy nincs pénz rendes koporsóra, sírhelyre. A papnak is fizetni kell a temetésért.

– Ne sírj Anica! Adsz nekem egy libát és meglátod, elrendezem én azt a temetést – ajánlotta a bába.

– Nem engedhetem csak úgy elkaparni a fiamat, mint egy döglött macskát... – jajongott anyám.

– Tisztes temetést fog kapni, szentelt földbe kerül, pap is lesz a sírjánál. – Akkor csak ennyit hallottam.

Ott temették el abban a kis halászfaluban. A szüleim kimentek a temetőbe, de minket nem vittek magukkal.

Jóval később tudtam meg, mit intézett a bába. Akkor halt meg a falu végén egy gazdag szerb öregasszony. Éjszaka kivitték Palika tetemét a temetőbe és

a bába a vénasszony bő szoknyája alá rejtette. Szépen elsimította a ruhát. Másnap volt a nagy temetés. Így került a kisöcsém, Palika szentelt földbe.

Hozzánk már csak pár magyar gyerek jött el játszani. Papsajtot szedtünk a kert végében, vagy az ólak körül bújócskáztunk és rohangálva ordítottuk, hogy ipics-apacs, te vagy a hunyó!

Anyika előbb utóbb megelégelte a zshivajt:

– Csend legyen végre! Felébred a pici ettől a rettenetes ricsajtól.

Ha megláttam nála a főzőkanalat, már iszkoltam, mert legtöbbször én kaptam a többiek helyett is. Hányszor, de hányszor hallottam:

– Neked már több eszed lehetne!

Mi gyerekek is tudtuk, hogy a partizánok egyre többször jönnek át a Dunán, és hogy a leventézés ellenére Api is kapcsolatban van velük. Éjszaka jöttek és olyankor mindenki szerbül beszélt. Anyika kenyeret, húst csomagolt nekik.

Néha fiatal szerb legények tűntek el a faluból. Suttogták, hogy beálltak partizánnak. Volt, aki önként ment, lelkesedésből, volt, aki abból a meggondolásból, hogy ha ellenáll a hívásnak, árulónak bélyegzik, és annak rossz vége lehet. Állítólag a környéken volt is néhány példa rá, de biztosat senki nem tudott. Aki a németek pártján volt, annak éjszaka krétával megjelölték a kapuját, aztán retteghetett, mi következik.

Ha meg kell halni, inkább hősként, mint megaluvóként – vélekedtek a szerbek.

.

A háború a végéhez közeledett. Ezt is csak a felnőttektől hallottuk. Mi, gyerekek, szabadon jártunk keltünk, bámultuk az égen a kondenzcsíkokat. Bomba nem hullott, csak néha pár üres üzemanyagtartály, az se a falura, hanem a földekre, a dinnyék közé.

Szüleim egyre jobban féltek, hogy apám leventeparancsnoki munkája miatt bajba kerülünk.

Szeptember végén megtudtuk, hogy a magyar családokat az ország belseje felé menekítik, mert az oroszok már a Tiszántúlon vannak... Minden családnak rekvirált kocsit ígértek.

Szinte fejvesztve csomagoltunk. Már indulni akartunk, mikor üzent a plébános, hogy el kellene vinni valamit Kalocsára. Én is apámmal mentem a plébániára. Elkelt a segítség, mert egy ládában és egy kisebb dobozban volt az egyházi levéltár, anyakönyvek, egyéb irományok. A szekéren az ülés alá raktuk, máshol már nem volt hely.

Végre, az utolsó pillanatban elkészültünk mindennel. Kora hajnal volt. Peti anyám karjában nyugodtan aludt tovább, ahogy az ágyából kivették, Zoli álmosan nyűgösködött, engem azonban szinte felvillanyozott az indulás, mert eddig se kocsink, se lovunk nem volt. Egyszer ültem csak szekéren, de az már régen volt, alig emlékeztem rá. Most úgy elvarázsolt az utazás újdonsága, hogy alig bírtam magammal. Szerettem volna kezembe kapni a gyeplőt, de egyelőre szó se lehetett róla. Eszemben sem volt azon tűnődni, hogy szüleim arca miért olyan keserű, gondterhelt, mikor csupa érdekességgel van teli körülöttünk a világ. Sokféle jármű, harckocsi megy el mellettünk. Még igazi tankot is láttam! Az égen pedig repülők húztak el fe-

lettünk. Szinte megdöbbenett, hogy itt is látni lehet ezeket, mert eddig azt hittem, hogy csak Gardinovce egéhez tartoznak.

Többször megállították a menetet az igazoltató csendőrök. Néhány kocsit teljesen átkutattak – állítólag zsidókat, vagy partizánt kerestek –, de velünk nem akadékoskodtak. Mikor apám megmutatta a levente-parancsnoki igazolványát, még szalutáltak is neki és már engedték is tovább. Nagyon büszke voltam rá, hogy lám csak, az én apám biztosan fontos ember.

Két nap múlva értünk Bajára. Itt egy üzem raktárában kaptunk szállást. Mire mindenki lepakolta a szükséges holmit és elhelyezkedett, egy idősebb pap látogatta meg a csoportot – mint mondta – azért, hogy lelki segílyt nyújtson.

– Bajt jelent! – jegyezte meg Api, aki alapjában nagyon babonás volt. – Csak nem akarja mindjárt az utolsó kenetet is feladni nekünk?

Ez elég rosszmájú megjegyzés volt, és többen le is hurrogták, hogy ne gúnyolódjon.

A pap a családok között sétálgatott, ismerkedett, mindenkihez volt néhány megnyerő mondata. Végül azt kérte, hogy mindannyian jöjjenek köré, vitassák meg vele gondjaikat.

A férfiakkal és a nőkkel külön akart beszélni. Azt mondta, azért hogy őszintébben tudjanak megnyilatkozni, bensőségebb kapcsolatot tudjon kialakítani.

Először az asszonyokat szólította magához. Anyika is odament a paphoz, leginkább kíváncsiságból, meg azért, nehogy kimaradjon valamiből. Én meg a háta mögött szintén oda furakodtam, hogy halljam, ha va-

lami újdonságról van szó. Igen szépen beszélt a pap, magam is elérzékenyültem, nem csoda, hogy anyámat, aki jobban megértette, néhány perc alatt teljesen lenyűgözték az áhítatos, meggyőző szavak. Amikor pedig a pap külön megszólította, hogy jöjjön közelebb és bízson meg benne, teljesen a hatása alá került.

– Látom gyermekem, hogy te is az igaz útra vágyódsz! ... Később külön is beszélgethetnénk problémáidról a parókián. El tudlak vezetni oda, ahol az örök üdvösség vár...

Anyám egészen belelkesült, mert régen hallott ilyen kedves szavakat. Szinte sóvárogva nézett a pap szemébe, áhítatosan mosolygott és egyre közelebb húzódott hozzá.

Api messziről figyelte az eseményeket és mikor meglátta, hogy anyánk olyan megbűvölten néz a papra, mintha a Szentlélek akarna rászállni, a csuhás meg már Anyika kezét kezdi simogatni – mint mondta, csak azért, hogy megnyugtassa –, odarohant, elrángatta az atya mellől és két jókora pofonnal megadta anyámnak a „lelki segélyt”. Aztán visszament és a rémült papot taszigálta ki a gyülekezetből.

Nagyon megijedtem, mert eddig olyant nem láttam, hogy apám megütött volna valakit. Se anyánkat, se minket, gyerekeket nem vert. Szigorú és goromba ember volt, de ez inkább szavakban, gyakori ordításban nyilvánult meg.

– Nem is lehetett ez igazi pap, csak valami csuhába bújt csirkefogó, aki nőt akart fogni magának! – mondogatták az idősebb asszonyok, hogy védjék a papság becsületét – Egy pap nem csinál ilyen!

– Nana! – morgott Api a foga között, még mindig dühösen.

A férfiak cifrán elkanyarították a véleményüket a jelenetről és nagy röhögések közben, még sokáig taglalták, mi lehetett volna az a bizonyos „lelki segély”, amit az atya emlegetett. Néhány szekér hátuljából előkerült a boros demizson, meg a pálinkás flaskó, amitől a harci kedv is megnőtt. Ígégették, mi lesz a sorsa annak, aki még egyszer az asszonyoknál próbálkozik, de többé nem jött senki, hogy igaz útra tereljen minket.

Látogató akadt azért bőven. Árusok, haszonlesők keresték fel a családokat. Élelmiszert ajánlottak ékszerekért cserébe azoknak, akik máris meg voltak szorulva. Mintha mindenki a délvidéki családok szerencsétlenségén akart volna meggazdagodni... Hajnalban újra útra keltünk.

Apám látta, hogy engem mennyire érdekelnek a lovak, hát sokat magyarázott róluk, meg arról hogyan kell a gyeplővel irányítani őket. Aztán át is engedte a hajtást. Eleinte csak próbaképpen. Nem mondta, de elégedett lehetett velem, mert egyre hosszabban hagyta nálam a gyeplőt. Én meg nagyon élveztem és mindjárt könnyebben telt az idő.

Kalocsára értünk, de a városból nem sokat láttam. Elszontyolodva, lehajtott fejjel ültem Api mellett. Talán el is bóbiskoltam a fáradtságtól. Arra eszméltem fel, hogy megálltunk egy nagy épület előtt.

– Itt kell leadni az anyakönyveket. Gyere, segíts cipekedni!

A kapuig mentem vele, onnan már maga intézte az átadást. Nem tartott sokáig. A város szélén utolértük a többieket.

A következő megálló, ha jól emlékszem, egy kis falu, Dunaszentbenedek volt. Itt a lakosság úgy fogadta a menekülőket mintha saját családjukhoz tartoznának. Egyre-másra biztattak bennünket:

– Maradjatok nálunk. Nem tart már sokáig a háború. Meglátjátok, olyan hirtelen vissza kell vonulni innen a németeknek, hogy nem lesz idejük a menekülteket összeszedni, a kutya se fog benneteket keresni. Apám nem hagyta rábeszélni magát. Túl sok csapatmozgás volt a faluban, attól lehetett tartani, hogy az oroszok is ide fogják összpontosítani a támadást. Mi lesz akkor velünk? Reggel inkább tovább mentünk a többiekkel.

A bizonytalanság felőrölte az emberek türelmét. Mi, gyerekek, is egyre nyűgösebbek lettünk, bár én igyekeztem titkolni, mit érzek, de Zoli tele volt panasszal, Petike pedig szinte folyamatosan sírdogált. Api próbált minket jobb kedvre hangolni.

– Képzeljétek azt, hogy most világutazók vagyunk. Még nagyon sok szépet fogunk látni, talán a magyar tenger partjára is eljutunk. Ott még én se jártam. Hallottatok már a Balatonról? Az a magyar tenger.

Nem sokat javított a hangulaton az a lehetőség, hogy valami látványosságban is lehet részünk, mert egyre-másra jöttek a repülők, nekünk meg olyankor le kellett ugrálnunk a szekérről, be a bozótosba, hogy ne essen bajunk. Láttam, hogy apám nyugalma is csak színlelés, belénk próbál lelket önteni.

Fokozta a szorongásunkat, hogy csendőrök kísérték a csoportot. Mindenkinek volt valami rossz emléke

róluk. Találgattuk, miért sürgetnek állandóan, hogy hajtsunk gyorsabban.

– Ki tudhatná, milyen hírt kaptak?

– Mit akarnak? Nem foglyok vagyunk, hanem a szerbek, meg az oroszok elől menekülünk. Nem hajkurászni, hanem védeni rendelték mellénk őket!

– Dunaföldváron van a híd, amin átjutunk a Dunántúlra. Biztos a híd miatt sürgős nekik. A németek aláaknázták. Fel fogják robbantani!

– Talán már tudják, mikor lesz a robbantás.

– Mielőbb át akarnak jutni. A csendőr is ember.

Féli az életét.

– Talán a mienket is. Az ő felelősségük!

Api is egyre idegesebb lett. Nem akart tovább menni. Úgy gondolta, jobb, ha lemaradunk a csoporttól. Megpróbált kiválni a többi fogat közül.

– Mit csinálsz? Vissza a sorba! – kiáltott rá gorombán az egyik csendőr.

– Én nem Dunaföldvár felé akarok menni!

– Ne pofázz! Oda mész, ahova a többiek! Nyugatnak!

Api a kezembe dobta a gyeplőt és leszállt, talán hogy megmagyarázza, mit szeretne.

A menet végén páran szintén lekászálódtak a kocsijukról, hogy lássák, mi történik, mért állt meg a sor. Ekkor ért oda mellénk egy másik. Valami főnök lehetett.

– Örmester! Ne vitatkozzon ezzel a füstös-képűvel!

– Füstös-képű? Kinek mondtad? Kinek? Én magyar vagyok! – kiáltotta apám és felemelt ököllel rohant felénk.

Csak egy csattanást hallottam. Láttam, hogy Api megtántorodik, és a padkára zuhan. Véres? Jaj, nem mozdul... meghalt?

– Api! –kiáltottam és le akartam ugrani a kocsiról, hogy segítsék neki feltápáskodni, de a csendőr rám fogta a fegyvert és ordított:

– Vissza! Ne tartsd fel a sort! Igazodj! Megrémültem, és szinte a halál jeges verejtékét éreztem a hátamon csorogni.

Még egyszer Apira pillantottam, aki mozdulatlanul feküdt az árok szélén.

A tehetetlenség dühében, úgy szorítottam össze a számat, hogy ma is érzem, hogyan csikorogtak belé a fogaim.

– Felzárkózni! Felzárkózni! – hallottam újra meg újra. Mintha a torkomban dobogott volna a szívem, alig kaptam levegőt...

Hirtelen átéreztem a felelősséget, hogy nekem kell apám helyére állnom... én vagyok a nagyfiú, mostantól az egyetlen férfi a családban...

Hátrafordultam. A nézelődők eltűntek. Láttam, hogy itt már senki nem törődik se apámmal, se velem.

Anyám Péterkét magához ölelve kimerülten aludt a kocsiderékban. Nem tudott semmiről semmit.

Elindultunk.

3. fejezet

Már átértünk a hídon, mikor a szekér egy nagyobb zökkenésére Anyika feleszmélt.

– Api?

– Api... Api leszállt, még a túlparton. Majd jön, csak valamit akartak tőle a csendőrök – feleltem és magam is szinte elhittem, amit mondok.

– Mit hülyéskednek már megint? Leventeparancsnok volt. Minden papírja megvan. Számtalanszor ellenőrizték. Jó magyar ember.

– Nem kérték a papírokat, csak ordibáltak.

– Te buta! A vezényszavakat kiabálni szokás. Ahhoz vannak szokva. Nem kell apátokat féltetni. Ő minden helyzetben feltalálja magát – mondta Anyika teljes meggyőződéssel, majd Petikét szagolgatva hozzátette:

– Jó lenne megfüröszteni. Hol lehetne egy kis langyos vizet szerezni?

– A városban kellett volna körülnézni, de ott siettetek a csendőrök, senkit nem engedtek megállni. Majd csak elérünk megint valami falut vagy várost.

– De mikor?

– Nem tudom. Alig lehet haladni.

Valóban minduntalan félre kellett húzódni a kocsiknak, hogy szabad utat adjanak a vonuló német, vagy magyar katonai egységeknek.

Úgy emlékszem, még csak néhány kilométerrel hagytuk el Dunaföldvárt, mikor hatalmas robaj rázta meg a levegőt.

– A híd... Hát mégis igaz volt!

– Api... Csak nem maradt odaát?

– Lehet. Meg kellene állni. Bevárni, hátha mégis átért és most gyalogol – szőttem tovább a mesét, hogy még ne kelljen színt vallanom, de a fejemben ott zakartolt a kétségbeesett gondolat: *meghalt, meghalt! Api meghalt. Hiszen láttam, hogy nem mozdul. Ha int, vagy csak moccanat volna, nem hajtok tovább nélküle. Nem tehetek róla, hogy ottmaradt az árok szélén...*

– Nem gyerek az! Gondoskodik magáról. Majd felkérkedzik egy autóra. Katonákhoz vagy civilekhez – bizakodott Anyika nagy nyugalommal. Ráhagytam. Képtelen voltam belekezdeni a történetek elmondásába.

Alsószentivánra értünk, de itt se állhattunk meg. A községet elhagyva egy nagy nyílt terepre jutottunk, ahol már egy egész szekértábor várakozott. Öt-hat katonai autóbusz is volt ott, ezek civileket, főleg a svábok gyerekeit vitték. A csendőrök összeírták, majd csoportokra osztották a menekülőket. A sváb családokat Székesfehérvár felé irányították, hogy onnan tovább Németországba menekítsék őket. A magyarok azt az utasítást kapták, hogy Simontornyán át menjenek Siófokra. Őket kisebb csoportokban indították útnak. Mi a Módos családdal együtt indulhattunk.

– Jobb is így. Két fogatot csak nem fognak bombázni a ruszki repülők – jegyezte meg Anyika. Nekem már elegendő volt a sokadalomból, és az állandó ellenőrzésből, ami egész eddigi utunkon körülvelt minket. Most végre szabadabbnak éreztem magam. Csak arra ügyeltem, hogy nagyon le ne maradjunk a másik kocsitól. Anyika azonban megállított, mert figyelte rá, hogy az út mellett nagyon sok, bár eléggé elöregedett lósóska nőtt. Megálltunk.

- Szedjél belőle, Zolika! Jó lesz szomjúság ellen. Ott beljebb egy levágott kukoricatábla van. Nézd meg Pipi, hátha van pár elhullott cső. Ezeknek a szerencsétlen tyúkoknak is kell valamit enni, mert elpusztulnak.

- Inkább le kellene egyet vágni és megfőzni - ajánlottam és nagyot nyeltem.

- Hol főznénk meg? Idő sincs rá. Mindig hajtanak minket tovább... Ezek a tyúkok még tojósak. Kár is lenne értük... na, menjetek már!

- Api mindig azt mondta, hogy nekünk nem szabad - próbáltam ellenkezni.

- Api! Könnyen mondta, nem neki kell beosztani, amink van. Amit itt találunk, az nem kell senkinek. Azé, aki összeszedi.

Fáradtan és nagyon kelletlenül másztunk le a fogatról. Szégyenkeztem is, mert eddig mindig azt hallottam, hogy nem szabad a másét elvenni. Most mégis ki kell menni a szántóra, összekapkodni, amit lehet! Igaz, itt senki se látja és lehet, hogy ennek a földnek már gazdája sincs.

Igyekezni kellett, nehogy nagyon lemaradjunk a Módos család kocsijától.

Egy kis patakhoz értünk. Vizet hoztunk a lovaknak. A kókadozó tyúkoknak is jutott. Anyika egy vizes ronggyal letörölgette Péterke fenekét. A patakban nem merte megfürdetni. Feltámadt a szél, nem nagy, de hideg.

Ahogy áthajtottam a kis hídon, észrevettem, hogy három orosz Rata közeledik.

- Gyorsan! Le a kocsiról!- kiáltottam, ahogyan apám szokta, és már rohantunk is az árkon át, ahogy már szinte szokásunkká vált, de hiába lapultunk a

magas fű közé, nem takart el. Anyika a testével próbálta védelmezni Péterkét...

Az egyik repülő olyan alacsonyra ereszkedett, hogy a pilóta arcát is ki tudtam venni. *Ő is lát minket!* – rémültem el. Megdöbbsentett a fiatal, emberi arc, amit a repülő ablakán át látni véltem, az ellenséget eddig valami arctalan lénynek képzeltem. Amitől félni kell, az talán csak a gép, a repülő, a tank, de nem! Szeme, szája orra van, mint a többi embernek.

Talán csak pár pillanatig tartott az egész. A gép már újra emelkedett és mind a három Rata elhúzott Székesfehérvár felé.

Mire utolértük a Módos családot, sietős csoport tűnt fel a hátuk mögött. Megálltunk, hogy megtudjuk mifélék. A Székesfehérvár felé menekülő csoportból jöttek.

– Nem lehetett tovább menni. Három ruszki repülő támadta meg a menetet. A buszokat szétlőtték. A hat buszt, tele gyerekekkel! Mein Gott! Kigyulladtak, ég minden... Mein Gott! Halottak, az a sok halott... a gyerekek... mind, akik a katonai autókön ültek... Teljesen eltorlaszolja az utat az égő autók, roncs fogatok, és a halottak. Az a sok halott, meg a sebesültek – jajveszékeltek...

Az öregek a rózsafüzért szorongatták. Az átélt szörnyűség – Gott sei dank! – őket megkímélte. Mindenük a kocsijukon volt, családjuk, értékeik, motyójuk, minden, amit menteni tudtak, de mindez nem ért semmit a borzalmas légitámadás után.

Azt se tudták hol vannak, de indulni kellett tovább... Mi lesz velük? Mi lesz velünk? Térkép nem volt senkinél.

A cecei elágazóhoz érve a svábokat megint külön terelték. Nekik – most már kerülővel – újra Székesfehérvár felé kellett venni az irányt, hogy csatlakozhassanak a Németország felé tartókhoz.

Pár sváb szekér nem fordult rá a cecei útra.

– Fatyom matyar... fatyom matyar – mondogatták kétségbeesetten. A csendőr legyintett és továbbengedte őket.

A következő elágazásnál azonban szigorúbb volt az ellenőrzés. Hiába volt kérés, könyörgés elválasztották őket tőlünk.

– Sok szerencsét! – intett utánuk Anyika búcsúzól. – Védjen benneteket az Isten!

A két magyar fogat tovább bandukolt a poros országúton és hamarosan elértük Simontornyát, ahol már sokan várták a további útmutatást, hogy megtudják, mi lesz a sorsuk.

Mindenkire ráfért a pihenés, de mikor már harmadik napja vártuk, hogy valaki valami határozott parancsot adjon, egyre többen kezdtek aggódni. A férfiak a kocsmában hallgatták rádión a híreket. Így tudták meg, hogy mi lehetett az átmeneti bizonytalanság oka: hatalomátvétel történt.

Szállasi vezetésével a nyilasok vették át az ország irányítását.

– Lesz itt cirkusz! – mondta valaki, és Zolika rögtön nyafogni kezdett, hogy őt is vigyék el a cirkuszba, mert bohócot meg oroszlánt szeretne látni.

Magyarázkodni nem volt idő. Megjött az utasítás a további tennivalókra. Pattogtak a vezényszavak, és a csendőrök újra keményen parancsolgatva indították útjára az összegyűlt tömeget.

Újra együtt maradhattunk a Módos családdal. Az utasítás szerint Mezőszilason át Enyingre kellett mennünk.

Enying. Évtizedek után sem múlt el az ott töltött néhány óra keserősége.

Megálltunk. Anyika előre ült a bakra, hogy a lovak el ne induljanak. Zolikával pár pengőt szorongatva a markunkban elindultunk kenyeret venni. Az üzletekben itt is rögtön a kenyérjegyet kérték. Hiába mondtuk, hogy menekültek vagyunk, nincs jegyük, nem adtak semmit. Azt reméltük, hogy talán valamilyik portán segítenek rajtunk. Szinte minden ház ajtaja zárva volt. Kopogtunk, zörgettünk, de senki nem jött ki, legföljebb az ablak függönye lebbent meg. Ahová bejutottunk, ott se jártunk szerencsével. Meg se hallgatták mit akarunk, elzavartak bennünket, volt ahol még a kutyát is ránk akarták küldeni.

Most, utólag, úgy gondolom, hogy a több napos vándorlás után nem nyújtottunk valami szívderítő látványt, talán csavargóknak hittek minket.

– Sót hozzatok, akkor lesz kenyér – mondta egy termes kofaforma asszony. – Egy kiló sóért adok egy kiló kenyeret! Mindenhol ennyi az ára.

– Még mit nem! – mérgelődött Anyika, mikor elmondtuk, mit kérnek. – Háborúban nagy érték a só. Eddig is Romániából hozták, most meg közben van a front. Már régen nincs szállítás. A só aranyat ér! Nem potyázzuk el. Szalonna még akad a batyuban – tűnő-

dött –, de az magában nem tesz jót. Kenyér nélkül nem ehetjük meg. Legyetek türelemmel! Megitatjuk a lovakat, tyúkokat és tovább megyünk. Legközelebb talán több szerencsével járunk.

Itatni? Csak szerettünk volna. Hiába könyörögtünk, mondtuk, hogy csak víz kell, más semmi és már megyünk is tovább... Egy pohár vizet se adott senki, nem hogy a lovakat engedték volna megitatni. Éhesen, szomjasan, kimerült lovakkal, és nagy keserűséggel a szívünkben hagytuk ott Enyinget.

Abban reménykedtük, hogy talán a következő faluban emberségesebb emberek élnek. Így is volt. Egész úton nem volt több olyan falu, ahol legalább minket, gyerekeket ne szántak volna meg pár falattal, vagy egy csupor meleg tejjel.

Ha vásárolni indultunk, az eddigi tapasztalatok alapján mindig vittünk egy maréknyi sót, egy kis fehér rongyba csomagolva. Így kenyeret is tudtunk szerezni.

Eleredt az eső. Nagy keservesen felhúztuk a ponyvát, amit még apám készített elő.

Fáradtan, de mégis elértük a következő nagyobb útkereszteződést. Leszálltunk a szekérről nézelődni. Mondták, hogy innen már meg lehet látni a Balatont.

– Ez lenne az a bizonyos magyar tenger, amit Api annyit emlegetett? – csodálkozott Anyika. – Az nem lehet! Ez nem tenger, csak egy jókora tó. A tenger biztosan a hegyek túlsó oldalán van.

4. fejezet

Siófokon meleg étellel várták a menekülőket. Nagy kondérokban főtt a krumplileves. Alig győzték merni az ütemesen érkező csoportoknak. Az emberek, gyerekek dideregve tülekedtek a cseperésző esőben. Gyorsan ment minden, ahogy fogyott az étel, máris főzték az újabb kondérnyit. Az éhes emberek türelmetlenül várták, hogy megpuhuljon a krumpli, megfőjön a csipetke. Mi is ott tipródtunk a tömegben, tálkával kezünkben, hogy hozzájussunk a mindenkinek kijáró adaghoz.

– Ez igen! Kenyeret is osztanak hozzá! – örültem meg az ételek láttán.

– Nézd Pipi! Ott elől... Nem apád az? Messziről is megismerem a bőrkabátját. Meg a fekete haja... Furakodj oda hozzá! András! András! Itt vagyunk... – kiabált Anyika, de a tömeg zsongása elnyelte a hangját.

Elsőre azt hittem káprázik a szemem, aztán, hogy kísértetet látok. Tétován, szinte rémülten kerülgettem az embereket, hogy közelebb kerüljek a vállas, fekete-hajú férfihez, aki láthatólag szóval tartotta a körülötte állókat. Most minden kiderül... el kell már mondani anyámnak az igazat... *Api nem lehet itt. Meghalt, ...még a túlparton, a Duna mellett. Lelőtte a csendőr. Láttam, hogy elterült a fűben...*

A férfi beszéd közben oldalt fordult és most már profilból felismertem az ismerős arcot. *Lehetetlen...* de már csak pár lépés választotta el tőle.

– Api! Api! – sikítottam.

Erre az éles hangra a férfi felém fordult.

– Na, csakhogy megvagytok. Már összekerestem miattatok az egész sokadalmat. – azzal fejére tette az eddig kezében szorongatott tiszti sapkát.

– *Hú!* – bámultam rá. – *A kabátján is tiszti öv van! Tán előléptették?* – de nem mertem semmit kérdezni.

Van meleg étel. Van kenyér... és végre újra együtt a család!

– Fálá Bogu! Fálá Bogu! – tört ki anyanyelvén az öröm anyánkból.

– Ezt felejtsd el! – mordult rá Api –, ha meghallják, még azt hiszik, hogy szerb kémek vagyunk és feljelentenek.

Anyika ijedten nézett körül, nem hallotta-e valaki, és rögtön magyarra váltott, s akkor aztán be nem állt a szája, úgy mesélte, mennyi rémség történt, mióta külön váltunk. Végül a tiszti sapka miatt rémüldözött.

– Ez meg honnan van? Hol szerezted? – de nem várta meg a választ, csak beszélt, beszélt tovább. Végre kibeszélhette magát, a hosszú út után. Elsők között a Balaton felől érdeklődött.

– Mikor érünk már a tengerpartra, a Balatonhoz?

– Azt mondják ez a tó az. Én se egészen ilyennek képzeltem.

– Nyáron szép lehet, de most nagyon szürke. Szomorú... és ha csak ekkora, akkor miért tenger?

– Kis ország, kis tenger – zárta le apám a Balaton ügyét.

A város vezetősége a csendőrség segítségével már előre kijelölte a házakat, ahol be kellett fogadni a menekülteket vagy katonákat szükség esetén.

Minket egy takaros családi házba irányították. A négyszobás lakásban csak egy középkorú házaspár lakott. Ahogy behajtottunk az udvarra, kijött a gazda és a felesége köszöntésükre, és azonnal közölték, hogy mi lesz a rend. A lovakat beköthetjük az istállóba, a család meg a pajtában talál szalmát. Ott megalhatunk.

– Legalább hadd fürödhessünk meg a házban – könyörgött Anyika – a gyerekekre már nagyon ráférne egy alapos csutakolás...

– Hozok egy lavór langyos vizet, aztán ott hátul elintézhetik.

– Köszönjük a szívességet.

Api először a lovakat látta el, ahogy máskor is szokta. Anya a két öcsémet mosdatta, aztán leterítettük a pokrócokat, hogy ne bökjön a szalma, elhelyezkedtünk és örültünk, hogy végre kinyújtózva, viszonylag kényelmesen fekehetünk.

Hideg volt az éjszaka. Api az istállóban a lovaknál aludt, mi, többiek összebújtunk a pajtában, egymás melegében keresve védelmet.

Hajnalban felébredtem és kimentem az udvarra. Láttam, hogy Api is fenn van már. Az istálló falának dőlve ült a két sarkára nehezedve. Cigarettázott. Oda mentem hozzá.

– Mit mondtál anyádnak?

– Semmit.

– Jobb is.

– Azt hittem...

– ...hogy meghaltam? A csendőrök is azt hitték.

Ha megmozdulok, belémeresztettek volna egy soroza tot. Akkor tényleg, kampec. Mindig gyorsan kell dönteni... Érted? A lélekjelenlét! Az a legfontosabb.

Félrehúzta az ingét. Még látszott a gyógyulóban lévő sebesülés. Kicsi.

– Vér? Az volt egy kevés, de nem ért a golyó se csontot, se nagyobb eret. Szerencsén is múlik... de szerencséje csak annak van, aki minden helyzetre fel van készülve, mindig feltalálja magát.

– A tiszti sapka? Az öved? Kitől kaptad?

– Nem számít. Akié volt, annak már nem kell! – hajtotta le a fejét, aztán folytatta. – Hamarosan felszedett egy vöröskeresztes autó. Előbb értem ide, mint ti a szekérrel. – Kicsit elgondolkodott, aztán a szemembe nézett. – Okos gyerek vagy. A csendőrt felejtsd el. Érted? Csak faggatnának miatta. Kihallgatás, gyanúsítás, nincs rá szükségünk. Azt kell mindenkinek mondani, hogy ruszkik találtak el egy Ratáról. Jobb, ha anyád is így tudja. Fő, hogy egyformán mondjuk. Élek. Ez a fontos – és újabb cigarettát kotort elő a zsebéből.

Hamarosan Anyika is kijött az udvarra. Elővette a kis bográcsot a kocsiból és körülnézett, hol lehetne tüzet rakni.

– Levágok egy tyúkot. Pipi te menj hátra a kertbe és hozd, amit találsz, míg fel nem kel a gazda. Krumpoli, sárgarépa, petrezselyem, hagyma... Ami kinn maradt, az ezeknek már úgyse kell, de azért siess. Hosszúlével csipedett lesz az ebéd... vagy ahhoz hasonló. Majd meglátjuk, mi jön össze.

Apira néztem. Félre fordította a fejét, mintha nem hallotta volna, mit mond Anyika.

Eseménytelenül telt el a nap.

Estefelé egy katonai teherautó állt meg a ház előtt.

– Heil Hitler! Heil... és már jöttek befelé a német katonák. Lefoglalták maguknak a házat. A házaspárt kitették a konyhába, ők pedig a négy szobában rendezkedtek be.

Reggel, mikor szedelődzködtünk, a háziasszony az ajtóban sírdogált.

– Mindent felforgattak. Betelepedtek a szobákba. Nekünk a konyhában kellett aludni. Bár inkább maguknak adtuk volna a lakást, talán ezek nem jöttek volna ide. Azt mondták az uramra: ... Schwein!

– Bizony, bizony, ha az ember előre tudná, mi vár rá, mindent másképp csinálna – bólogatott Api komoly arccal.

Anyika is illendően búcsúzott, csak mintha a szemében villant volna meg egy kis gúnyos csillogás mikor így szólt:

– Mi csak köszönhetjük a szívességüket, azt a helyet, amit kaptunk. Jól megvolt ott a pajtában az egész család – de magában, úgy hiszem, azt gondolta: *Jebemti majku! Úgy kell a lelketlen ribancnak!*

5. fejezet

A következő faluban egy öreg tanító néni fogadta be a családot. Fedél alatt, puha ágyban alhattunk, de reggel tovább kellett menni. Azt a parancsot kaptuk, hogy Sármelléken, Pacsán keresztül menjünk tovább egészen Nagykapornakig, ott kapunk majd ellátást. Api mérgelődött, minek ez a szakaszokra bontott vonulás, minek mindenhol az újabb ellenőrzés, lajstromozás... sorbaállítás... várakozás.

– Ha szabadon hajthatnánk, már régen elértük volna a nyugati határt, ha ugyan valóban az lesz a végső cél.

Anyika csüggedten panaszkodott:

– Nem akarok már menekülni! Belgrádban még azt mondtad, hogy a hazádba megyünk. A Duna mellett, abban a halászfaluban jó helyünk volt, de ott is csak pár évig maradtunk. Mindenbe beleegyeztem. Hova tartunk most? A világ végére? A határon túl nem megyek! A fiaimat se engedem.

– Ne háborogj! Én se akarok elmenni Magyarországról, ha nem muszáj. Az első alkalommal megálunk, ha lehetőség lesz rá. Nem olyan egyszerű. Ezer-szer megmondtam, hogy bízz meg bennem!

– Bízzak! Persze! Én mindig csak bízzak. A magyar tengert is ígérted...

Api eleresztette a füle mellett ezt a rosszmájú megjegyzést és nyugodtan folytatta:

– Igaz, hogy mindenhol ellenőriznek, de végül is nem vagyunk rabok. Ha viszont arra megyünk, amerre irányítanak minket, akkor szállásról, valami ellátásról mégiscsak gondoskodnak. Magunkban hova len-

nénk itt? Semmi helyismeretünk nincs erről a vidékről. Kémeknek is hihetnének, ha össze-vissza bók-lá-szunk... Azt akarod, hogy lepuffantsanak a csend-örök?

Gyorsan telt az idő a vitával és délre már meg is érkezünk a következő ellátó helyre.

– Babfőzelék az ebéd. A lakosság adta össze a babot – húzta ki magát büszkén a főszervező.

– Reggel óta főzzük – tette hozzá pironkodva a szakácsnő.

Nem volt véletlen ez a sokat sejtető megjegyzés. Bizony a babszemek keményen koppantak a fogunkhoz.

– Tízéves is lehetett az a bab, amit ezek összeko-tortak a menekültek részére, aztán rásóztak az ellátók-ra! – mérgelődött Anyika. – Talán még pénzt is kaptak érte...

– Naná! Persze, hogy kaptak! Gondolom, nem is keveset... Ésszel él a magyar – bólogatott keserűen apám.

– A pici ezt a főtlen babot nem tudja megenni!

– A levét add neki Anica, hogy hallgasson, amíg a sűrűjét megcsócsálod. Akkor le tudja nyelni.

Nem volt idő sokat dödögni, kapkodni kellett ma-gunkba az ételt, mert már indították is tovább a kocsi-kat Orbányosfára.

A falu táblájához érve egy fiatalember állta utun-kat.

– Adjon Isten! Maguk is délvidéki menekültek, ugye, bátyám? Már négy fogat megérkezett. Jöjjenek utánam, megmutatom, hol lesz a szállásuk. Egy idő-sebb házaspárnál fognak lakni.

Gyalogosan ment a kocsi mellett. Az iskolánál balra kellett fordulni. Láttuk, hogy a kis utca végén, már az erdő kezdődik. Az jó – gondoltam – *ha baj lenne, arra el lehet tűnni* – de aztán elhessentettem a gondolatot, mert vezetőnk intett, hogy álljunk meg és bekiáltott az egyik udvarra az ott dolgozó embernek:

– Pista bácsi! Megjöttek. Tudja, akik a Délvidékről menekültek... ahogy megbeszéltünk. Nyissa ki a nagykaput, hogy be tudjanak hajtani a szekérrel. Én sietek haza. Mára végeztem.

Mire begördültünk az udvarra, a háziasszony is előkerült üdvözlésükre.

– Isten hozott benneteket szűkös hajlékunkba! – szerénykedett a jókora, takaros falusi ház előtt. – Bözsi néninek szoktak nevezni. Úgy tudom, addig lesztek itt, míg visszaverik az oroszokat, aztán hazamentek. Az biztos, nem holnap lesz, de majd csak megsegít az Isten. Megmutatom a helyeteket – azzal betessékelte a családot a lakásba.

A tornácról egy kis konyhába léptünk. Jobbról, balról egy-egy különálló lakrészre nyílt az ajtó. Ahova minket tessékelt be, ott két egymásba nyíló szoba volt, az egyikben szalmafonatú díkó volt, a másikban ágy meg szekrény és asztal is székekkel. Látszott, hogy itt az eddigieknél kényelmesebben el fogunk férni. Lepakoltunk a szekérről.

Mintha csak otthon lennének: a lovakat az istállóba kötöttük, a tyúkokat, meg a libát Anyika kieresztette a baromfiudvarra a háziak állatai közé. *A tojáson ügyse fogunk összekapni. Október végén már alig tojnak* – mormolta maga elé.

Mi, hárman, gyerekek az első szobába kerültünk, Peti Zolikával a dikón, én meg mellettük, a földön, egy szalmazsákon kaptam helyet. Ez kényelmes volt, de sehogyan nem tudtam elaludni. Talán már éjfél is elmúlt, mikor felkeltem és kimentem az udvarra pisilni, hátha utána könnyebben elszundítok.

Odakinn megláttam, hogy még a szüleim is ébren vannak. Világos volt az ablakuk.

A kíváncsiság odahajtott és benéztem.

Összeszorult a torkom, mikor megláttam, mit csinál apám. Belém villant, hogy úgy bánik anyámmal, mint egy kan a göbével, durván és erőszakosan. Tudtam én már régen mi ez, de valahogy soha nem jutott eszembe, hogy a szüleim... hogy az apám is ezt csinálja Anyikával. Potyogtak a könnyeim és eltökéltem, ha nekem egyszer feleségem lesz, én mindig tisztelettel bánok vele és soha nem leszek olyan erőszakos, mint az apám.

Visszalopakodtam a szobánkba, de annyira felzaklatott a látvány, hogy már hajnalodott, mire álomba zuhantam.

Nem akartam rá gondolni, mégsem tudtam elűzni agyamból, idegeimből az új tapasztalatot. Félttem ugyan, hogy észreveszik leselkedésemet, de nem bírtam ellenállni a lehetőségnek, hogy benézhetek szüleim ablakán. Mihelyt esteledni kezdett, fokozódó türelmetlenséggel vártam, az éjszakát, hogy újra átélhessem a borzongató, izgalmas látványt. Néha nem győztem kivárni és elaludtam, mert nagy volt a csend, és talán nem is történt semmi.

Lassan kialakult a házban a rend, ki mikor, mit csinálhat. A konyhát közösen használta a két asszony. Anyika külön főzött, nem akart még azzal is a szállásadók terhére lenni. Velünk, gyerekekkel úgy bántak a háziak, mintha csak az unokáik lennénk. Ha Bözsi néni palacsintát sütött, vagy kalácsot, mindig behozott nekünk egy kis tányérkával.

Nekik két fiuk volt. A nagyobbik Pesten dolgozott, a fiatalabb otthon segített az apjának.

Apám már a második napon érdeklődött, van-e valami lehetőség a faluban munkára. A két lóval tudna fát fuvarozni, vagy szántani a tavaszi vetemény alá, ahol szükség van rá.

Mivel a java férfinép a fronton volt, akadt számára munka a földeken a fagyok beálltaig, később meg favágás az erdőben. Megéltünk.

Úgy emlékszem, hamar kihevertem a menekülés súlyos megpróbáltatásait. A szüleimmel kapcsolatos új tapasztalataimnak tartósabb hatása volt, még sokáig nem tudtam feldolgozni. Sőt egyre jobban foglalkoztattak a látottak. Nem szóltam róla senkinek, mintha az egy külön világ lett volna, ami csak a fantáziámba fészkelte be magát.

Napközben a megszokott életemet éltem tovább. Minden munkában az apámmal tartottam. Vezettem a lovat, etettem az állatokat, raktam a fát, vagy az anyámnak segítettem, aztán ha nem bíztak már rám több tennivalót, az utcán lófráltam. A falubeli gyerekek napok alatt befogadtak. Ugyanolyan barátságosak voltak, mint a felnőtt lakosság. Nekem csak az volt furcsa, hogy itt senki nem tud szerbül. Apinak többször is figyelmeztetnie kellett, hogy az öcsémmel is

magyarul beszéljek, mert sértheti a többi gyereket, ha köztük ketten szerbül pusmogunk.

Apám már csak a bátyja miatt aggódott, aki Kiskomáromban települt le. Számolgatta, mennyi lenne az út oda-vissza. Talán hatvan kilométer lehet! Egy reggel elhatározta magát, hogy meglátogatja. Befogott és Anyika minden kétségbeesett rimánkodása ellenére elindult rokonnézőbe. Csak engem vitt magával. Három napig tartott a látogatás. Épp csak megnézte rendben van-e minden, jól van-e a család. Megtanácskozták, mi lenne a legokosabb ebben az elfuserált háborús helyzetben. Megegyeztek abban, hogy egyikük sem menekül tovább, hanem bármi áron, megmarad azon a viszonylag biztos ponton, ahol sikerült megkapaszkodni.

Anyika nagyon megkönnyebbült, mikor újra meglátott minket. Az életünk visszazökkent a megszokott medrébe.

Esténként szüleim a háziakkal együtt a rádiót hallgatták. Sajnos egyre aggasztóbbak voltak a hírek. November végén az oroszok állítólag már Pécshez közeledtek. Látszott, hogy ennek a háborúnak csak egyetlen kimenetele lehet, de sokan még mindig bíztak a csodafegyverekben, amiknek létezését a rádió is állandóan sulykolta az emberek fejébe.

Az iskola üresen állt. A háborús helyzet miatt nem volt tanítás. Rebesgették, hogy ha úgy hozza a szükség, itt is kórházat rendeznek be a sebesülteknek. Erre nem került sor.

Egyik nap magyar katonák érkeztek a faluba. Ami gyerek csak volt, mind köréjük sereglett, kido-
bolni se kellett, egyik adta a hírt a másiknak. Nyolctól
tizenhat éves korig mind az iskola előtt gyülekeztek.
Én is oda futottam, megnézni, mit akarnak.

Mikor már több gyerekre nem lehetett számítani, kiállt
középre egy tiszt, akinek a karján nyilaskeresztes kar-
szalag volt. Beszélni kezdett. Nehéz lenne elsorolni, mi
mindent mondott, hazáról, végveszélyről, hősökről,
akiknek helyét a bátor fiataloknak kell átvenni. A gye-
rekek lelkesen éljeneztek, mert gyönyörű beszédet
mondott, amilyent még a templomi szószékről se hal-
lottunk soha. Általános volt a lelkesedés, hiszen ki
nem szeretné megvédeni a hazáját? Megyünk, mind-
annyian, ha kell!

- Fegyvert adunk a kezetekbe, megtanuljátok a
páncélöklöl kezelését, aztán megmutathatjátok, milyen
a magyar virtus! Egyetlen tank kilövéséért 30 hold föld
jár a szüleiteknek a háború végén. Aki velünk tart, áll-
jon ide és diktálja be a nevét. Katonasapkát azonnal
kap, ahogy aláírta a papírt.

- El kéne otthon búcsúzni a szüleinktől - szólt
közbe egy legényke.

- Lehet, de előbb a címeteket is mondjátok be! Fél
órát kaptok a búcsúzkodásra... Akkor ér ide az autó,
ami összegyűjti a környék fiatal vitézeit.

Boldogan rohantam haza a nagy újsággal, hogy
én is vitéz akarok lenni, beállok a seregbe, páncélöklöl-
lel védem meg a hazát, katonasapkám máris van...

- Mid van neked? Honnan vetted? - förmedt rám
az apám vészjósló tekintettel...
Elhadartam szinte mindent, amit hallottam.

– 30 holdat adnak minden tank kilövéséért! Én legalább kettőt fogok... akkor 60 holdat kapunk, házat vehetünk, nagygazdák leszünk! – soroltam lelkesen, de apámból kitört a düh:

– Megölöm... Megölöm... Kitekerem a nyakát annak a gazembernek, aki ezeket a porontyokat bolondítja, hogy elvihesse golyófogónak.

Már kapta volna a baltát, hogy azzal tegyen rendet, de István megállította:

– Az istenért, nyughass már! Ne csinálj bolondságot! Mindnyájunkra bajt hozol és a gyereket mégis elviszik. Gondolkozz! Bement a címét is ez a bolond fiú. Ide fognak jönni. Gyorsan el kell dugni Pipit.

– Pipi, be a kisszobába, az ágy alá! Ha megnyílkansz, téged verlek agyon. A sapka se legyen szem előtt!

Alig rendezkedtünk el, máris beállított egy katona. Ifjú Bódogh Andrást kereste, vagyis engem.

– Még nem jött haza, nem tudom, hol lófrál.

– Sietni kell! Ha megjön, küldjék az iskola elé, mindjárt indulunk tovább.

– Jól van, vitéz úr!

A katona elment, nekem pedig még órákig az ágy alatt kellett lapulni. Api csak akkor engedett előbújni, mikor István bácsi körülnézett a faluban és megjött a hírrrel, hogy elmúlt a veszély, elmentek a katonák.

6. fejezet

Enyhe volt a tél és korán kitavaszkodott.

Február vége, vagy talán március eleje lehetett, mikor levél jött Kiskomáromból: *Kedves öcsém, fel kellene szántani a kertet. Csak rád számíthatok. Gyere, segíts a sürgős munkákban.*

Anyika majdnem haját tépte rémületében:

– Megőrült a bátyád. Most hív, mikor már közelednek az oroszok? Jaj, ha múltkor nem keresed meg, a címünket se tudná, és most nem állhatna elő ilyen eszetlen ötlettel... De neked akkor is hiába beszéltem! Sose tudtál megmaradni nyugodtan a fenekeden! Elment a józan esze a rokonaidnak, de a tied is, ha most elindulsz!

Api se örült a levélnek, de úgy határozott, hogy másnap hajnalban újra nekivág az útnak.

– Értsd meg Anica. A legidősebb bátyám hív. Az ő térdén lovagoltam falatnyi koromban, ő védett meg sokszor az apám szíjától. Ha valami kárt csináltam vállalta, hogy ő volt... aztán kapta helyettem a pofonokat. Egyszer az életben kér valamit tőlem. El kell mennem hozzá. Pipi, menj aludni, holnap korán indulunk!

– Legalább a gyereket ne vidd magaddal – kérlelte Anyika, de Api hajthatatlan maradt.

– Pipi vezeti a lovakat a szántásban, mint itthon. Őhózzá vannak szokva. Ketten hamar végzünk. Másnap már jövőnk is vissza.

Este a rádió jó híreket közölt: csapataink megállították az orosz előretörést. Ezt hallva az Anyika is megnyugodott egy kicsit. Abbahagyta a siránkozást és

még két tyúkot is felrakott a szekérre, hogy ne menjünk üres kézzel Kiskomáromba.

Vidáman integettünk vissza a kapuból, aztán elindultunk.

Kiskomáromban még híre-hamva sem volt ellenségnek, mikor megérkeztünk.

Apám fél nap alatt felszántotta a kertet. Meg is boro-náltuk, elvetettük a korai borsót, zöldségeket.

A szántásért, vetésért nem győzött hálálkodni a család apámnak, de végül csak előhozta a bátyja, hogy ha már ilyen messze eljöttünk, segíthetnénk kivágni a ház előtti öreg fűzfát, mert árnyékot vet az ablakra. Együtt fel is darabolhatnánk mindjárt.

Mikor az is megvolt, elmondta, hogy olcsón hozzáju-tott egy kis szőlőhöz. Meg kellene metszeni. A gyü-mölcsfákra is ráférne a fiatalítás.

Egész hétre akadt munka. Szinte észre sem vettük az idő múlását.

Esténként a jó vacsora után a felnőttek megbeszélték a háborús helyzetet. Sok reményt nem láttak már. A csodafegyverek álma is foszladozóban volt. Ha léte-znek egyáltalán, miért nem vetik már be, miért várnak vele a németek az utolsó pillanatig?

Hét végén apám bement egy sörre a kocsmába. Ott hallotta meg a legújabb híreket. Nagyon megijedt, mert azt rebesgették, hogy az oroszok már decemberben elfoglalták Pécset, most a Balaton északi partján törnek előre.

Nem maradhattunk tovább, bárhogyan marasz-taltak a rokonok.

Kora reggel elindultunk visszafelé.

Úgy tűnt, hogy felesleges volt az aggodalom, mert sokáig nyomát se láttuk a háborúnak. Békés, csendes, szinte kihalt volt az országút amerre jártunk. Már Nagykapornak közelébe értünk, mikor a német harckocsikat megláttuk. Hosszú sorban álltak végig az országút mentén, mintha velünk szembe akarnának elindulni, de nem mozdultak, csak álltak, sötéten és ijesztően. Kérdőn néztem Apira: *mi lehet ez?* Egy szót se szólt. Ez volt az első eset, hogy igazi rettegést láttam apám szemében.

Szinte a foga között suttozta:

– Nyugalom! Ne nézz rájuk! Ha nem állítanak meg, szépen, nyugodtan elhajtunk mellettük és elkerüljük az egész hadoszlopot.

Nem fogta sietősre a lovakat, lassan poroszkáltunk el a járművek mellett, mint akinek nem sietős, mert a dolgai rendben vannak. Minden idegszálunk megfeszült, de uralkodtunk magunkon, hogy ne tűnjön fel senkinek, mennyire félünk. Pokoli út volt...

A katonák azonban nem törődtek velünk. Ki a harckocsi tetején, ki az árokparton ült, egyesek beszélgettek, mások cigarettáztak, vagy izgatottan járkáltak a harckocsik között.

Apám feszülten figyelt a fülét megütő német szavakra. Így tudta meg miért áll ott a sok jármű. Elfogyott az üzemanyag.

A harckocsik mozgásképtelenek voltak.

Amint kikerült a szekerünk a katonák látóköréből Api a lovak közé csapott, hogy mielőbb túl legyünk a veszélyen. Csak pár kilométer volt már hátra...

Anyika az udvaron állt mikor a szekér befordult a feljáróra. Api intett neki, hogy nyissa ki a kaput, de anyám meg se mozdult. Nem ismert meg minket. Csak nézett a távolba szinte üveges szemekkel. Ettől a látványtól apámat kiverte a hideg verejték. Leugrott a szekérről, mindent otthagyt rám, berohant és átölelte anyámat.

Az ölelésétől, mintha átmelegedett volna Anyika lelke... Lassan felocsúdott a dermedt kábulatból. *Mégis megjöttél... Megjöttetek épségben mind a ketten...*

– Fálá tebi májku Isusá!

* * *

Bözsi néni mesélte el, mi történt, míg mi távol voltunk.

A baj már aznap elkezdődött, amikor mi hajnalban elindultunk. István bácsinak sikerült befogni az angol rádió magyar adását, amiből éppen ellenkező helyzetről hallottak, mint a hazai híradóban. Megtudták, hogy az oroszok már a Balaton mellett harcolnak, és ha ilyen ütemben nyomulnak előre, hamarosan elérik a tó északnyugati végét.

Anyika ennek hallatára szinte beleőrült a félelembe. Leginkább engem féltett és dühös volt apámra, hogy mindig a maga nyakas feje után megy és veszélybe sodorja a gyerekeket is. Otthagyta a rádiót, berohant a szobánkba és térdre esve rimáncodott:

– Májko Isusá! Hozd vissza a fiamat! Térden csússzak előtted? Hány imát mondjak? Mit ígérjek? Milyen fogadalmat tegyek? Csak még egyszer lássam Pipit, soha többé nem verem meg, még a főzőkanalat

is elégetem, amivel a fejére meg a fenekére szoktam csapni.

Zolika és Peti moccanni se mert az ijedségtől. Nem értették mi történt anyával. Zoli, aki máskor kihúzta magát minden munkából, most szó nélkül lefektette Petikét és maga is takarót húzott a fejére, hogy ne hallja Anyika kétségbeesett jajgatását.

Mi pedig nem jöttük, se másnap, se harmadnap. Teltek a napok és egyre mélyebb lett anyánk rettegése. A végén már nem sírt, a szavát is alig hallották. Tette a dolgát és csak nézett... megtörten nézett maga elé. Így került olyan félig öntudatlan állapotba, ahogyan mi megláttuk.

Mivel végül mégis szerencsésen hazaértük, hamarosan minden rendbejött.

Anyika soha többé nem vert meg engem.

7. fejezet

- Itt vannak! A patak partján vannak! – lihegtem.
- Az oroszok? – rémült meg az Anyika.
- Azok is, meg a németek is. Nem is messze egymástól. Látják egymást, de nem lőnek, hanem valamit gombolygatnak.
- Híradósok lehetnek, a vonalakat rakják le – szólt közbe Api izgatottan.
- Nem mind. Csak az oroszok! A németek bontják, felszedik a magukét.
- Az valószínű. De ha még egyszer kimész, eltörom a derekad. Hamarosan ideérnek... Akkor pedig szerbül meg ne szólaljatok, ha értitek, mit mondanak, akkor se! Még azt hinnék, hogy menekültek vagyunk...
- Hát nem azok vagyunk?
- Azok vagyunk, azok... de különbség van menekült és menekült között! Nem értesz te ehhez. Firtatnák, hogy mért kellett eljönni Dunagárdonyból, a nyakunkba varrnák, hogy ott valami bűnt követtünk el a szerbek ellen... a leventéket... meg ami télen, ott a parton történt. Hiába is mondanánk, hogy mi ártatlanok vagyunk. Ki hinné el? Maradjunk abban, hogy nem tudunk semmiről semmit. Ezt jegyezzétek meg! Minket ide hajtottak. Ahhoz tartsátok magatokat, amit mondok!
- És ha kérdezik, azt kell mondani, hogy egy orosz repülő lőtt meg?
- Jaj, dehogy, te lüke! Csak az igazat... egy csendőr sebzett meg... de úgyse kérdezik, hiszen már a helye is alig látszik. Azért mégis! Ne felejtsetek el,

csendőrt, csak a csendőrt szabad mondani... az akart elpusztítani, mert ellenálltam neki. Igen. Én ellenálló voltam, ez a sebhely is bizonyítja.

Anyika semmit nem értett már az egészből, de arra gondolt, hogy ez is csak Api bolondériái közé tartozik. Valami oka biztosan van rá, hogy így kívánja. Nem kérdezősködött tovább, hanem azonnal elkezdett minket dresszírozni, hogy biztosak legyünk benne, mikor, mit kell mondani.

Elsőként egy kis kozák egység ért a faluba. Ez fegyelmezett csapatnak látszott. Házról házra mentek és bujkáló német katonákat kerestek, de nem bántottak senkit.

Kihozták az istállóból a lovakat és átnyergeltek. A magukét otthagyták cserébe.

– Utánunk a gyalogság jön. Azoknak nem lehet parancsolni. Az asszonyok bújjanak el! – szólt vissza egy tiszt németül, azzal lóra kaptak és elvágtattak.

Az asszonyok úgy tettek, mintha nem értenék, mit mond. Hitték is, nem is, de tanakodni nem volt idő. Hamarosan megérkezett a gyalogság. Egy egész áradat. Állítólag ők is németeket kerestek, de inkább nőket hajkurásztak, ahogy azt a kozáktiszt előre megmondta.

Szedett-vedett népségnek látszottak, de sokan voltak és mindnél fegyver volt. Ellenkezni nem lehetett velük.

Kihajtották a szomszéd istállójából a borjút és leölték. Sütöttek, főztek. Bort követeltek, azután lerészegedett az egész banda.

Bözsi néni a méhesben bújt el. Odáig nem mentek el a katonák.

Anyika nem lehetett egész nap a kaptárok között. Ebédet főzött, takarított, hiszen ott voltunk mi gyerekek, akikről gondoskodni kellett. Emlékszem rá, hogy éppen a konyhában volt... Akkor jött be az a részeg katona. Mi hárman gyerekek a szobánkban bújtunk össze és nagyon féltünk, mert valami sivalkodást hallottunk a konyha felől.

Nem tudom, mennyi idő telt el. Mikor csend lett kimerészkedtem. Égett rongy szaga jött valahonnan... Anyám tömkölte a tűzhelybe a megtépett ruháit. Az arca még könnymaszatos volt. Nagyra tárgult, rémült szemekkel nézett rám, de még így is engem csitított, nyugtatott:

– Ne félj. Nem lesz semmi baj! Túléltem ezt is... Szerencsére csak maga volt... Ne mondd el senkinek, mi volt! Apinak se. Még valami bolondot találna csinálni és akkor mindnyájunknak vége! Aztán még hozzátette:

– Ez se volt rosszabb, mint néha apáddal. Én igazából akkor jöttem rá, mi történhetett a konyhában.

* * *

Amerre a katonák jártak, mindent átkutattak. A lakásokban kirángatták a fiókokat, talán ékszer, óra után kutattak. Az egyszerű falusi háztartásokban nem sok értéket találtak, de ami megtetszett nekik, azt felmarkolták. Már sokféle csomag volt náluk, amiket ki tudja hol szedtek össze. Amit már nem tudtak tovább vinni, eldobták. Még hetek múlva is lehetett találni végváznakat, díszes edényeket, csecsebecsét a határban.

Helyette mást szedtek össze, mindent, ami csak felkel-
tette a figyelmüket. A kerítés tövében márvány író-
készletet találtam. Ki tudja honnan hozták idáig... Úgy
látszik nehéz volt tovább cipelni.

Aztán tovább vonult ez a csapat is.

– Elvették a lovakat, amiket a kozákok hagytak
itt cserébe a minap, de ezek nem hagytak helyette má-
sikot – kesergett apám –, hiába már a szekér, ha nincs
mit befogni elé. Se fuvarozni, se szántani nem mehe-
tek. Miből fogunk megélni?

Munka volt, de nem fizettek érte: a férfiaknak el kellett
menni árkot ásni, vagy temetni... már nem emlék-
szem.

* * *

Nem múlt el még egy hét sem az oroszok bejö-
vetele után, mikor megérkezett a parancsnokság. Tol-
mácsot is hoztak. Egyszeriben megszűnt a garázdál-
kodás. A tisztek szigorúan fogták a katonákat. Pláne a
női tisztek! Azoknak a pisztolyon kívül, még korbá-
csuk is volt. Saját két szememmel láttam, hogy mikor
az egyik katona odaszólt valamit az egyik nőnek, ez
egyik kezével ráfogta a pisztolyt, másikkal a korbácsot
kapta elő és agyba-főbe verte a katonát. Az meg tűrte!
Aztán a tisztasszony kiáltott valamit. Arra a katona
vigyázz állásba vágta magát, még tisztelgett is és el-
ment. Na – gondoltam – ez kell ezeknek! Így mindjárt
van fegyelem!

A falu életét is hamar elrendezték. Behívták a
községi bírót, a tanítónőt, meg egy papot valahonnan a
környékről.

– Ki kell nyitni az iskolát, mint máskor. Dobolják
össze a gyerekeket! Hirdessék ki, hogy megkezdődik a

tanítás! Vasárnap meg mondjon misét a plébános úr, legyen prédikálás is, hogy megnyugodjanak végre az emberek!

A kisbíró már másnap kidobolta, hogy megkezdődik az oktatás és minden gyerek köteles iskolába menni. Amelyik szülő nem küldi iskolába a gyermekét, azt megbüntetik.

– Ne higgyetek nekik! – suttogtak a népek –, el akarják vinni a gyerekeinket Szibériába. Vagy az iskolában, vagy a templomban fogják összeszedni őket.

Mindenki félt, de azért elmentünk az iskolába és megkezdődhetett a megadott napon a tanítás.

A tanító néni ott lakott a faluban, mindenki ismerte. Ez egy kicsit biztató volt.

Csak egy összevont csoport volt. Oda jártunk elsőől hatodik osztályig. Füzet meg ceruza nagyon szűkösen volt, egy-egy ceruzát három részre kellett törni, hogy mindenki írhasson. Radír helyett kenyérbélből gyúrtunk galacsint, nagyon szépen lehetett törölni vele, csak türelem kellett hozzá. Tankönyvek, sem voltak. Főleg meseolvasással telt az idő. A tanító néni olvasott, vagy gyakorlásképpen valamelyik nagyobb tanuló. Én a nagyobbak közé tartoztam, de csak egyszer olvashattam fel, és akkor is keveset. Azt mondták, nagyon hadarok és a többiek nem értik meg. Eseménytelenül teltek az iskolás napok.

Egyik délelőtt egy jeep állt meg az iskola előtt. Egy magas, fiatal tiszt szállt ki és bejött az iskolába. Elkezdtek a tanító nénivel németül beszélgetni. Láthatóan jól érezték magukat, mi persze szintén. Csak azon csodálkoztunk, hogy az orosz tisztek, akiről eddig úgy

tudtuk, hogy barbárok, meg műveletlenek, tudnak németül.

Hirtelen kivágódott a tanterem ajtaja. A jeep sofőrje szaladt be rajta, hozta mindkettőjük géppisztolyát és szinte rémülten mondott valamit a tisztnek.

Addigra már mi is hallottuk, hogy valami nagy baj lehet, mert kintről lárma, ordítozás hallatszott. Felugráltunk és páran az ablakhoz siettünk. Jó sokan hadonásztak az épület előtt. A falubeli asszonyok jöttek mindenféle szerszámmal, kapákkal, ásókkal, dorongokkal felfegyverkezve. Nagyon bőszen léptek fel. Anyám is köztük volt.

A tanítónő a tiszttel megbeszélve kiment az utcára tisztázni a helyzetet. Kiderült, hogy a gyerekeket jöttek megvédeni az oroszoktól. Valaki felröppentette a hírt, hogy most fognak minket Szibériába szállítani ezért percek alatt összeszaladt ez a sokaság. A tanító néni se tudta őket meggyőzni, ezért pár asszonyt behívott a tanterembe, hogy lássák, hogy csak két katona van ott és szó sincs arról, hogy a gyerekeket elvinnék, hisz nincs is hova tenni őket, a katonai jeepben nem fér el több ember.

A tanító néni szavai után két-három asszony bejött a tanterembe és láthatta, hogy semmi bajunk.

Most már aztán az orosz katonák a tanító nénivel együtt mentek ki az asszonyok elé, és ott a tiszt elmondta, hogyan került ide. A tanító néni mindent lefordított.

– Nagyon örültem, mikor megláttam ezt a kis falusi iskolát, mert olyan, mint amilyenben én is tanultam gyerekkoromban... Kíváncsi voltam, hogy megy itt a tanítás... A háború előtt, mint tanár, gimnáziumban tanítottam. Szeretem a gyerekeket. Azt meg ne gondolja senki, hogy el akarjuk vinni a magyar gyerekeket, mert nagyon sok árva gyerek maradt a Szovjetunióban, akiknek sem apjuk, sem anyjuk nem maradt meg, az egész családjuk meghalt a háborúban, nekünk azokról kell gondoskodni.

Az asszonyok még kérdezgettek mindenfélét, hogy tényleg tud-e németül a tiszt, meg hogy igaz-e, hogy tanár, aztán megnyugodtak.

A pusmogás azonban még napokig tartott. Különösen az asszonyok taglalta tovább az eseményt.

– Művelt, okos ember volt ez a tiszt. Tanár! Németül is tudott. Bizony, nem is lehetett ez orosz...

– Én magam is ott voltam, amikor azt mondta, hogy a Szovjetunióban nagyon sok az árva gyerek.

– Persze! Ez nem Oroszországból, hanem a Szovjetunióból jött. A saját szájából hallottuk mindannyian.

Ebben aztán megegyeztek és magyarázhatott nekik bárki, bármit, körömszakadtáig védték a maguk elképzelését.

* * *

Kiadták a parancsot, hogy a földeket meg kell munkálni. Akik nyugatra mentek azokét, meg az uraságét is szét kell osztani! Ne maradjon semmi paragon! Összeültek a gazdák megbeszélni, hogyan menjen az osztozkodás.

István gazda otthon először csak a torkát köszö-
rülte, hogyan is fogjon a mondókájába, de aztán ki-
rukkolt vele:

– Nem mondhatjátok, hogy rosszul bántunk vele-
tek, egy büdös szavatok nem lehet ellenünk, de most
már elég volt. Menjetek Isten hírével és próbáljatok
máshol szerencsét. Minél előbb, annál jobb. Ami föld
itt van, az kell a falunak. Nektek abból nem jut. Na!
Megmondtam.

* * *

– Meg kell beszélni valamit. Menjünk ki valaho-
va, hogy ne ijesszük meg a kicsiket – súgta apám,
ahogy Anyika mellé ért. – Gyere Pipi! Jobb, ha te is tu-
dod, mi a helyzet.

Kimentünk a baromfiudvarra, mintha a libát vennék
szemügyre.

– El kell mennünk innen!

– Hova, hogyan? – ijedezett Anyika.

– Még nem tudom, de István szólt, hogy most
már induljunk elfelé.

– Eddig nem mondták, hogy útjukban lennénk.
Mennyit segítettél nekik mindenféle munkában! Nem
voltunk itt haszontalanul. Mi bajuk ilyen hirtelen?

– A föld, a földéhség. Szét fogják osztani az ura-
sági földeket. Nehogy mi is kérjünk belőle. Talán nem
is István, hanem a falu akarja, hogy menjünk innen. Ő
csak megmondta, mit határoztak.

– Mivel mehetnénk? A lovakat elvitték az oro-
szok. Pénzünk sincs.

– Talán meg tudunk alkudni valakivel, hogy
odaadjuk a varrógépet, ha bevisz minket a városba.

– Nem! A varrógépet nem adom! – csattant fel Anyika rémülten – Megszenvedtem érte... és a libát is vinni akarom. Kétszer kotlik egy évben. Annak még hasznát vesszük, ha sikerül valahol megtelepedni. Másunk már úgysincs.

– Akkor a szekér! Ha nincs ló, a szekér se ér nekünk semmit. Cipelni való holmink úgyis alig van már. Valaki csak beszállít minket, libástól, varrógépes-től a legközelebbi városba azért a jó szekérért. Ott aztán majdcsak találunk valahol egy hivatalt, ahol meg tudják mondani, hogy hol élhetünk ezután.

8. fejezet

A májusvégi reggel csalóka fénye bizakodással töltötte el a szüleimet, mikor a szürke állomásépület előtt ledobálták az ócska teherautóról a család kevéske holmiját.

- A varrógépet csak óvatosan! - kiáltott Anyika - Vigyázzatok a libára is, nehogy kiszabaduljon a kosárból.

Ketrecet nem hozhattunk magunkkal. A szegény liba összekötött lábakkal egy jókora kosárban utazott egy durva vászon abrosszal leszorítva, csak a feje, nyaka látszott ki alóla.

Behurcolkodtunk a váróterembe. Nyirkos hideg, állott cigarettafüst és vizeletszag fogadott minket, az elhanyagolt állomások jellegzetes, áporodott levegője. Szinte ma is az orromban érzem, ha eszembe jut.

Mi gyerekek megilletődötten ültünk le egymás mellé a kopott padra. Anyika mindegyikünk kezébe nyomott egy buktát, amit indulás előtt Bözsi néni pakolt útravalóul, vagy talán engesztelésül.

Petike álmosan majsolt, Zoli hamar befalta a tésztát és megszerezte a következő darabot, én elfogódottan suttogtam:

- Nem lehetne még egy keveset?

- Nem. Te már nagyfiú vagy. Megértheted, hogy ami maradt, kell a kicsiknek és a libát se hagyhatjuk éhen pusztulni.

- Itt várjatok, igyekszem vissza - mondta Api és elindult, körülnézni a városban.

Csak késő délután került elő. Papírokat szedett ki a kabátja belső zsebéből.

– Szerencse, hogy annyi lajstromot csináltak rólunk. Be vagyunk osztva. Baranyában kapunk helyet egy elnéptelenedett sváb faluban. Azt mondják, az Elhagyott Javak Kormánybiztosa, vagy mi a fene, mindenkinek házat, földet utal ki. Talán még szőlőt is kapunk.

Áhítattal böngésztük ki a település nevét a papíroson. Hát itt lesz az új otthon!

– Hol van ez a falu?

– Mondtam már, hogy Baranyában!

– Milyen messze vagyunk most attól a Baranyától? – érdeklődött anyám.

– Mit tudom én! Valamerre visszafelé megyünk.

– Egészen Mohácsig?

– Hagyj már békén, egész nap talpaltam, vitáztam, legalább egy kicsit fogd be a szádat, Anica! – méltatlankodott apám igaza tudatában. Mindent elintézett, kijárta a papírokat és most azt se engedi anyánk, hogy végre kiszuszogja magát.

Mintha a falaknak beszélt volna, Anyika csak tovább folytatta a kérdezősködést.

– Hogyan jutunk oda?

– Hogyan? Vonaton. Mit gondoltál, mért a vasútállomásra jöttünk? Ha repülni kellene, egy repülőtérre vittek volna minket!

Anyika végre elhallgatott, de csendesen szipogni kezdett megbántottságában.

– Ne bőgj! Itt a papír, ingyen jegyet adnak rá. Vagy talán nem is kell jegy. Erről nem volt szó. Majd meglátjuk...

Minden nagyon egyszerűnek látszott az első percekben. Aztán, ahogy indultunk volna, akkor derült ki, hogy megint szinte megoldhatatlan a helyzetünk.

Sok vonat tartott Pécs felé, Baranyába, és onnan tovább. Katonavonatok. Oroszokat, bolgárokat, románokat vittek hazafelé. Zengtek a szerelvények a vidám nótától. Ha hosszabban várni kellett az indításra, az oroszok leugráltak a vonatról és valami furcsa kirúgós táncot roptak, olyan lendülettel, mintha mindegyikük színpadra termett volna. Szólt a harmonika...

Más szerelvények gépeket, komplett gyárakat szállítottak az elfoglalt német területek felől Oroszország irányába... és hadifoglyokat. Őket szigorúan őrizték, senkit nem engedtek a szerelvény közelébe. A foglyok az ablakon át kiabálták üzeneteiket: *Bekecs Marci él... Józsi megsebesült...*

Leveleket, papír fecniket dobáltak ki az ablakon.

Mondjátok meg az anyámnak, hogy élek!

Mariska várj rám!

Legtöbb papíron címzés sem volt, csak repült ki a világba, mint a palackposta a végtelen tengerre.

A vonat elment, a leveleket elfújta a szél, vagy az orosz őrség szedte össze. A szemétbe kerültek.

Polgári járat alig volt. Ha mégis akadt, az ilyen szerelvényekre fűrtökben kapaszkodtak az emberek. Sokan az ablakon át próbáltak bejutni. A tetőn is utaztak. Bizony, három gyerekkel képtelenség volt felszállni akármelyikre, de Anyika még a libához és a varrógéphez is ragaszkodott.

Az élelmünk elfogyott.

Ha valamelyik katonavonat hosszabban időzött az állomáson, Api megfigyelte, melyik vagonban van a tábori konyha és ott kért egy csajkára való ételt. A vasutasok is segítettek néha. Így össze tudott szedni ezt-azt, de az eleség ötünknek soha nem volt elég. Ha semmi nem akadt, vizet ittunk, az legalább volt.

– Meg ne tudjam, hogy kunyeráltok az utasoktól, vagy elloptok valahol valamit! Mi nem olyanok vagyunk – erősködött Api, de ahogy elment a közelünk-ből, Anyika mégis elküldött a városba koldulni, és titokban arra biztatta Zolikát is, hogy a katonáktól kéregessen. A liba részére a szemetesben kerestünk enni-valót. Sokat kellett talpalni, hogy valamit találjunk is. Az egész napi járkálás, szaladgálás ellenére, egyikünk sem érezte a fáradtságot, se Zolika, sem én. Nem ragadt ránk szüleink letargiája. Sőt! Estefelé még további viháncoláshoz is kedvünk volt.

Nekem jutott eszembe az ötlet, hogy a mosdóban kipróbálhatjuk az új tapasztalatokat. A WC előterében volt hozzá elég hely. Zoli a hátával betámasztotta az ajtót, hogy senki ne zavarjon, én meg megpróbáltam azt a guggolós, kirúgós táncot, amit az oroszoktól láttam. Az első próbálkozások seggre-eséssel végződtek, amin az öcsém nagyokat röhögött, de én nem hagytam abba. Úgy éreztem, meg tudom tanulni, ha eleget gyakorlom. Ettől fogva naponta bejártunk a mosdóba, mikor elfogytak az utasok, mígnem valami bakterféle felfigyelt ránk és beárult anyánknak.

- Mit csinálsz te Zolival a WC-ben?
- Zoli nem csinált semmit... csak én mutattam neki valamit...
- Mit?

- Amit a katonáktól láttam.
 - Úristen! Az ember egy kicsit szem elől téveszti őket, máris rosszkodnak – sopánkodott, éppen mikor megjött apánk. Akkor hozzá fordult: – Pipi a WC-be vitte Zolikát és ott... játszottak!
 - Mit csinálsz ekkora ügyet belőle? Előbb-utóbb minden fiúgyerek rájön magától is, aztán kipróbálja, mire megy vele... Gyere csak Pipi! – hívott félre, nyilván négy szemközt akart beszélni velem, „mint férfi a férfival”.
 - Mit mutattál te Zolikának?
 - Hát azt a táncot, amit a ruszkiktól láttam! Már egészen jól megy.
 - Igen? Na, mutasd csak!
- Megmutattam.
- Gyere, Anica! Nézd meg, mit tud az én fiam!

Éhezünk. A szüleim is, én is. Engem már elég nagynak tartottak, hogy megértsem, hogy a kisebbek az elsők, ha ennivalóhoz jutunk.

Több mint tíz napot töltöttünk el így az állomáson, míg végre egy bolgár csapatszállító vonaton kaptunk Módosékkal közösen egy üres vagon.

Elindultunk Baranya és a jövő felé egy sovány libával és egy varrógéppel. Fálá bogu!

9. fejezet

Sokszor félreállították a szerelvényt, hogy szabad legyen a pálya, más, fontosabb szállítmányok, főként a hazafelé tartó orosz egységek részére.

A mellékvágányra tolt vagonból nekem kellett leszállni, hogy a katonák, vasutasok és civil utasok között eljussak az ivóvízes csaphoz, meg élelmet kéregessek. Sokan káromkodva zavartak tovább, de valami keveset mindig sikerült összekunyerálni. Éppen csak annyit, hogy nem haltunk éhen.

Napokig tartott az út visszafelé, az ország nyugati részéről Mohácsig, ahol végre lekaszálódhattunk a vonatról.

A mohácsi állomáson fogat várta a menekült családokat, és végre megcsillant a remény, hogy hamarosan befejeződik a vándorélet, és egyszer mégis csak véget ér ez a kilátástalannak tűnő utazás, de még sokáig remegő tagjainkban éreztük a vonat zakatolását.

A falu, ahol végül célba értünk Baranya megyében, a déli határszélen volt.

Az új otthon! Sok üres ház volt a faluban, de ezeket egyelőre nem utalták ki senkinek, mondván, hátha nem véglegesen hagyta el a gazdája, és még előkerül valahonnan.

Bizony a menekültek nem arról álmodtak, amit kaptak. Anyika sírva fakadt, mikor meglátta, hol fogunk lakni.

Egy kis éléskamra méretű helyiségbe tessékeltek be minket. Alig fért el benne az öttagú család. Vigasztalá-

sul azt mondták, hogy ez csak ideiglenes szállás, majd kapunk jobbat.

A ház nem volt teljesen elhagyatott. Csak a fiatalok mentek nyugatra, a volksbundista fiú és a szülei. Az épületet, az ingóságokkal egy öreg mamára bízta. Így csak annyi hely jutott, amennyit a nénike adott. Semmihez nem nyúlhattunk, igaz nem is mertünk volna.

A tehén volt az egyetlen, aminek Anyika örülhetett. Burger néni, a tulajdonos, már nehezen győzte reumás kezével a napi fejést. Anyámra bízta. Cserébe tejlet kapott. Ez volt az egyetlen biztos élelem az éhenhalás ellen. Semmink nem volt. Krumplit, hagymát, zöldséget kellett volna szerezni, hogy Anyika valami főtt ételt is készíthessen. Fiatal csalán, lósóska volt elég, de hogy abból étel legyen, nem volt elég összeszedni a leveleket.

Minden szorongatás ellenére, a szüleim nem tudták rászánni magukat, hogy a kertekből szerezzenek – lopjanak – élelmet, nem mintha elkeseredésükben még mindig bármi erkölcsi meggondolás gátolta volna őket. Inkább arra gondoltak, hogy ha itt akarnak letelepedni, nem kockáztathatják meg, hogy rossz hírük legyen, lejárassák a családot. A szégyenérzet és apám büszkesége is visszatartó erő volt.

– Volt, ami volt – mondta –, túléljük. Itt ne mondhasson ránk senki semmit.

Engem és Zolikát Anyika még most is kiküldött néha beszerzési körútra, ha nem volt más megoldás. Ha egy gyereket rajtakapnak – ejnye, az a bűdös kölök – és el lehet intézni az ügyet...

Így aztán hol volt, hol nem volt ebéd az asztalon, és ha volt is, akkor is először Petike éhségét kellett kielégíteni. Meg apámét, mert ő dolgozik.

Zolikával egész nap az utcán vagy a kertek alatt csavarogtunk. Lopni azonban a közeli kertekből nem mertünk, legfeljebb a falutól messze, kinn a mezőn szedtük ki krumplit, ha senki nem járt arra. Ha valaki feltűnt a távolban, eldobtuk a tíz körömmel keservesen kikapart gumókat. Voltak napok, mikor csak papsajtot meg hullott gyümölcsöt ettünk, nyár közepén meg kajszi magot törtünk, amit valamelyik gazdaasszony lekvárfőzéskor a szemétdombra szórt.

Nemcsak mi éltünk így. A többi délvidéki család, akiket betelepítettek, hasonló helyzetbe került. Módos, a fiával, meg az öt lányával és még három másik család Boszniából.

Több mint két hónap telt el ilyen nyomorúságban, míg végre kiutaltak a családoknak egy-egy elhagyott házat, minden holmival együtt, amit a svábok nem tudtak magukkal vinni.

A fészerben szekér, eke, borona és mindenféle kerti szerszám volt. *Csak lenne már hol használni!*

A kamrában lisztet, zsírt, köcsögben szilvalekvárt találtunk. *Azt megehetjük, úgyis tönkremenne előbb-utóbb* – biztatta apám anyámat.

Edények, ruhák kerültek elő, és egy kis láda, tele csekkek befizetést igazoló szelvényeivel.

– Látjátok, hitelre építkeztek. Sokat kellett nekik dolgozni, hogy pontosan törleszthessenek. Egy élet keserves munkája van benne és mire igazán a maguké-

nak mondhatták volna a házukat, itt kellett hagyni mindent.

Anyika óvatosságra intett:

– Ne nyúljatok semmihez! Itt semmi nem a miénk. Csak addig használhatjuk, míg vissza nem jön a tulajdonos.

A svábok azonban nem jöttek. Az a hír járta, hogy Németországban letelepítették őket.

Egy napon aztán behívatták a menekülteket a hivatalba. Megtudták, hogy házat, szántót, rétet és egy darab szőlőt is írnak minden család nevére.

Este András összedugta a fejét a Módos sógorral.

– Ha azt akarjátok, hogy tényleg a magatoké legyen, amit adnak, és Dunagárdony, meg a leventék is feledésbe merüljenek, akkor véget kell vetni ennek a bújócskának – ajánlotta a sógor. – Ez az utolsó alkalom, hogy rendezni lehessen a dolgaitokat.

– Megvan még az eredeti iratok egy része. Az enyém mind egy szálig, meg Pipi keresztlevele. A kabátbélésbe varrva őriztem. Az újakat, ami Bódogh névre szól, mindjárt elégetem.

Így is tett. A vacsorageles főzése közben hamuvá vált minden, ami a csalásra emlékeztetett volna bárkit. Még a gimnáziumi bizonyítványom is pernyeként szállt ki a kéményen. Igaz, nem volt kár érte.

– Pipinek tanulni kell! Hogyan íratjuk be a mohácsi középiskolába, ha nincs semmi papírja arról, hogy egy gimnáziumi osztályt már elvégzett? – aggódott Anyika.

– Nincs egyéb bajod? Kapjanak el, mint volt leventeparancsnokot? Mi fontosabb, a gyerek dolga,

vagy az életünk? Különben is! Minek ennek a gyereknek középiskola? Én is csak a tanonciskolát jártam ki, mégis itt vagyok! Minden helyzetben feltalálom magam. Ha professzor lennék, akkor se lenne több eszem, mint amennyi van, az egyszer biztos! Majd én megbuherálom ezt az egészet, ahogy eddig is mindent. Te csak bízzál bennem, és a gyerekeket okítsd ki, hogy meg tudják mondani a nevüket. Az eredetit! Érted? Az igazit! Bár azt hiszem, a kutya se törődik velünk.

Másnap a hivatalban az írni-olvasni alig tudó megbízott, látva a két keresztlevelet, természetesnek vette, hogy valami elírás van a lajstromban. A Bódogh nevet szó nélkül átjavította Baloghra. Aztán az egész családot beírta ezen a néven, hiszen nem csoda, ha ezekben a zűrzavaros időkben elveszett pár darab az iratok közül. A többi menekültnek se volt meg minde-
ne.

Így aztán az egész családunk: Balogh András és felesége, három gyerekkel hivatalosan is jogosult lett az elhagyott javakból rájuk jutó részre.

Egy sovány tehenet és segélyt is utaltak ki apámnak és még mindig megvolt a liba, amit Anyika a család legkeservesebb napjaiban sem volt hajlandó levágni. Hirtelen szinte gazdagnak éreztük magunkat.

Szüleim legnagyobb bánata az volt, hogy lovat nem adtak, de apám egy éjszaka Módossal, a komájával elment valahova és hajnalban két szép lóval jött meg. Azt mondta, az oroszoktól cserélte pálinkáért,

amit a sváb pincéjében – vagyis már a magunkéban –
talált.

Lehet, hogy így történt.

10. fejezet

A falu nem fogadta be a letelepített családokat. Szorongva és ellenségesen figyelték, hogy elmenekült, elhurcolt rokonaik tulajdonával mi történik

– Ezek a jöttmentek beültek a készbe!

A kiközösítés megerősítette a telepesek összetartozását.

A szüleim eleinte nem sokat értettek a gazdálkodáshoz. Más dolog a más földjén szántani, vetni, csinálni, amit a gazda parancsol, mint a sajátban mindent tervszerűen, célszerűen megtermelni, a terményt eladni. Mégis viszonylag hamar feltalálták magukat. Apám nem röstellt kérdezni, ellesni, hogy a tapasztalt gazdák, mit, hogyan csinálnak, de csak azt vette át, amit jónak tartott. Szerbiában sokfelé hányódott. Ipariskolát végzett és lakatos volt az eredeti foglalkozása, kitanulta az úthenger vezetését. Dolgozott villanyszerelőként és fűtőként, mikor mi adódott. Ez a sokoldalúság, a különböző élethelyzetekhez való gyors alkalmazkodás képessége segítette elő, hogy hamar beilleszkedjen az új körülményekbe. A telepes gazdák közül, ő volt a legtanultabb, legtapasztaltabb. A többiek hallgattak rá. Minden munkában segítették egymást.

Alig rendeződött az életünk, Anyika az én sorsom miatt kezdett aggódni.

– Be kellene íratni a mohácsi gimnáziumba! Mi-nek égetted el a bizonyítványát?

– Azon nem az igazi neve volt! Kiment már abból a csöpp kis eszedből?

– Az örökös okoskodásod miatt most mindent előlről kezdhet. Látod, mit csináltál?

– Elég legyen! Tudhatod, hogy nem volt semmi más út – mordult rá apám, azzal kifordult az ajtón.

Nap, nap után ismétlődött az iskola miatt a veszekedés. Apám ordítozott, anyám sírt, de nem hagyta abba a zsörtölődést, és ha kicsit elült a vihar előlről kezdte. Végül apám megelégtelte a sok perpatvart, befogta a lovakat és szó nélkül elment.

Késő délután ért haza.

– Elintéztem. Ezt is elintéztem! Felvették a gyereket az iskolába. Évet se fog veszíteni.

– Szeptemberben már mehet is?

– Még mit nem! Azt mondták, első évben magántanuló lesz és levizsgázik az első három osztályból.

– Három? Hogyan? Hiszen csak egyet járt ki a szabadkai gimnáziumban.

– Belgrádban csak hétévesen került iskolába. Ott is vesztett egy évet. A 44-es év is elúszott, meg ez a mostani, ami jön, amikor magánúton készül. Különbözetit kell neki tenni latinból, meg mit tudom én, miből. Tanárt kellett fogadni mellé. Azt is elintéztem. Ha már ennyit áldozunk rá, legyen valami haszna, hozzon be minden elvesztett évet! Hetente kétszer fog bejárni Mohácsra. Ha ráérek, beviszem, ha nem, majd gyalogol. Csak 15 km tőlünk az iskola. Oda-vissza 30, de nem egyvégben. Közben pihen is, míg a tanárnál ül. Nem olyan sok az egy fiatal gyereknek. Legalább erősödik, úgyis olyan nyiszlett.

– Busszal nem mehetne? – kockáztatta meg anyám.

– Nem. Így is sokba kerül. Különben sincs megfelelő járat. Elúszna az egész napja. Itthon is szükség van rá, nem urizálhat akkor se, ha tanul.

Ha eszembe jut, ma is hallom:

– Hogy tartod azt a kapát! Ha így fogod, kivágod a babot... kivágod a kukoricát! Az istenit a kezedenek!

Nehéz idők voltak. Minden munkában részt vettem apám mellett, sokszor apám helyett is. Ha valami segítséget vissza kellett szolgálni, ő meg nem ért rá, vagy beteg volt, engem küldött maga helyett. Mivel gyerek voltam, dupla napot dolgoztam. Kapálás, sárbolás, lovak vezetése, mikor miben egyeztek meg. Hiába volt megduplázva a napok száma, apám a lelkemre kötötte, hogy ne hozzak rá szégyent, ne maradjak le a felnőttektől. Így hát igyekeztem. Enni mindig adtak, de nem sok idő volt a delelésre. A gazdák gyakran példálóztak:

– Aki lassan eszik, lassan is dolgozik!

Így aztán kapkodtam magamba az ételt, nehogy azt mondják, hogy húzom az időt, lusta munkás vagyok.

A magunk földjén is igyekeznem kellett. Apám a lovait mindennél jobban féltette, kímélte. Korán kelünk, hogy mire kimelegszik az idő, végezzünk és a lovak újra istállóba kerüljenek.

A lovak után fontossági sorrendben az asszonyok jöttek. Láttam, amit láttam. Ha együtt mentünk ki a szőlőbe, beálltunk egy-egy sorba metszeni, tetejezni, vagy ami éppen aktuális volt. Egy idő után apám ott hagyta a munkát, mert meglátott a szomszédban egy menyecskét dolgoztatni. Mindjárt akadt valami fontos mondanivalója. Aztán előbb-utóbb eltűntek a tőkék között. Csináltam tovább a dolgom, mintha észre se vettem volna, és arra gondoltam, legalább egy ideig anyámat békén hagyja.

A tanárhoz talán kétszer vitt be fogaton, azt is csak, mert úgyis meg kellett járatni a lovakat. Gyalog mentem és mikor rövidültek a napok sötétben indultam haza. Nem tagadom, féltem. Ritkán vett fel valaki a szekérére, mert amikor én jártam, alig volt forgalom. A gazdák reggel igyekeztek a városba, délután vissza, én meg 11 óra körül, ebéd előtt mentem be, estefelé fordultam hazának. A kevés késői fogattal is rossz tapasztalatokat szereztem. Volt, aki lassított, aztán mikor fel akartam szállni, ostorral vágott a nyakam közé és gyorsan elhajtott.

Azért csak eltelt az év. Levizsgáztam mindenből, igaz csak elégségesre. Hogyan is érhettem volna el jobb eredményt, hiszen akkor még nyelvi nehézségeim is voltak. Szerencsére nem tudtam róla, és így nem feszélyezett.

Sokat töprengtem például azon, hogy hogyan tud négy ember átkelni a Dunán egy kályhacsövön ülve. Senkitől nem mertem megkérdezni, mi nem stimmel ebben, hiszen ezt apám mesélte, hát igaznak kell lennie. Sokára jöttem rá hogy csónakról volt szó, amit én a szerb csunakkal azonosítottam.

Más alkalommal apám egyik barátjával vitatkozott az ecetgyártásról:

– Minden szarból ecetet tudnak csinálni! – legyintett apám, én pedig ugyancsak gondolkodóba estem.

Még évek múlva is foglalkoztatott ez a probléma, és mindig eszembe jutott, ahányszor csak elmentem a mohácsi ecetgyár előtt, mert elképzelni se tudtam, hogyan lesz a szarból ecet.

* * *

A következő szeptemberre felvettek a Népi Kollégiumba. A sok magamfajta falusi gyerek között jól éreztem magam. Ma sem sajnálom, hogy oda kerültem, mert változatos, érdekes volt az életünk és az iskolai anyagon túl is sokat tanultunk. Minden reggel együtt vonultunk a korai misére, ahol a kollégisták adták beosztás szerint a ministrálást. Szombaton délután mindenki haza utazott, de meghagyták, hogy a vasárnapi misét senki ne mulassza el. Kaptunk egy úgynevezett miseigazolványt, amit a sekrestyében alá kellett írni a pappal. Hétfőn ellenőrizték.

Nekem nagyon tetszett a templom és az egész vallásos élet. Mondtam is anyámnak, hogy pap szeretnék lenni.

– Akkor fogom a nagykést és elvágom inkább a nyakad! – mondta anyám, és tudtam, hogy kitelik tőle. Így aztán nagy sajnálattal, de lemondtam a papi pályáról és soha többé nem mertem szóbahozni, mert igen-csak féltettem a nyakam.

A tanórák után a kollégiumban előadásokon vettünk részt, politikai, közgazdasági ismereteinket bővítették, vitáztunk. Nem olyan volt ez, mint a későbbi propaganda beszédek, amit csak amolyan „fejtágításnak” csúfoltak. Sok mindent megértettem, aminek később is hasznát láttam, mert az akkor hallottak alapján eligazodtam a világ történéseiben.

Háromszor egy héten népdalokat tanultunk, rengeteg volt a sport, a játék, elsősorban röplabda. Hétvégén kritika-önkritika keretében mindenki elmondhatta a véleményét és nem emlékszem, hogy bárki megsértődött volna miatta, retorzió pedig egyáltalán nem fordult elő.

Egy alkalommal én is elmondtam, hogy mikor hétfőn megjövök és hozom magammal a hazait, akkor rengeteg barátom van, de szerdára, mikorra kiürül a dobozom, elfogynak a barátaim is. Ezen nagyon csodálkoztak, de komolyan megszívlelték.

Szigorú hierarchia volt a kollégiumban, a felsőbb osztályosok tartottak rendet. Büntetésre nem emlékszem, mert mindenki, önként betartotta, amit vállalt. Nagyon öntudatosak voltunk.

Az érettségi előtt állókat úrnak kellett szólítani: Kovács úr, Szabó úr, Weisz úr... Ők kaptak először ebédet, aztán lefelé a többi, a kicsiknek jutott, vagy nem, de biztos, hogy kevesebb.

Az iskolában akkor már más rend kezdett kialakulni. Különböző szervezett felvonulásokon kellett részt venni, nyilván felsőbb utasításra. Kiabálni kellett, hogy „Vivá Sztalin!”, meg hasonlókat.

Egyik nap az igazgató kihirdette, hogy szombaton fáklyás felvonulás lesz. Mindenkinek kötelező, a vidékieknek is. A kollégisták sem utazhatnak haza.

Kicsit félve mentem be az irodába és elmondtam, hogy nekem haza kell menni, mert csak két ingem van, és édesanyám hét végén mossza ki.

Az utolsó órán az osztályfőnökünk még egyszer szigorúan meghagyta, mihez tartsuk magunkat. Alaposan a szánkba rágta, hogy szombaton senki nem mehet haza. Kicsengetés előtt pár perccel bejött az igazgató:

– Balogh! Álljon fel Balog András!
Én akkor már álltam.

– Ez a Balogh András olyan gyerek, akinek csak két inge van. Az édesanyja hét végén mossza ki. Ő haza mehet! – aztán még hozzátette – Szegény gyerek mindig volt és mindig lesz.

Nagyon megalázónak éreztem a szavait. Éltünk, ahogy lehetett, de csak akkor döbbentem rá, hogy mi mások vagyunk, mint a többiek. Mi szegények vagyunk.

11. fejezet

Én, ifjú Balogh András, „akinek csak két inge van”, egy évig voltam kollégista Mohácson. Mikor megszűnt a NÉKOSz, bejáró lettem. Most már autóbusszal mentem, jöttem, de ettől nem jutott több időm a tanulásra. Sőt, jóval kevesebb. Indulás előtt elláttam a lovakat, kitrágyáztam az istállót, aztán mosakodni és indulás! Az ebédem egész tanévben lekváros kenyér volt, amihez ősszel nagy üstben főzte anyám az otellót. Néha az osztálytársaim heccből megették szünetben, pedig helybeliek voltak, várta őket otthon a meleg ebéd.

Öt óra körül értem haza. Átöltözni, megcsinálni, amit apám parancsol, szecskázni, itatni, gyújtóst vágni, segíteni anyámnak... vacsora. Kinek van ereje ezután még a leckével foglalkozni? Megtanultam puskázni, az órákról lógni, elevickélni az iskolai életben, megúszni minden bajt, amit csak lehet.

Jó barátságban voltam az öreg autóbuszkalauzzal. Ha nem akartam bemenni az első órára, igazolást adott, hogy késtünk, vagy a sok utas miatt nem vett fel a járat. Megtehetette, mert a siklósi vonalon én voltam az egyetlen diák, nem kellett félni, hogy valaki beárul.

Zavaros volt akkoriban a diákélet. Mások is lógtak. Így kerültem ismeretségbe első szerelmemmel Terussal, aki nálam két évvel fiatalabb volt. Kerekképű nevetős kislány volt.

Akkoriban gyakran előfordult, hogy a tanároknak hirtelen valami értekezletre kellett menni. A tanulók ilyenkor magukra maradtak és mindenki azt csinált, amit akart. Ha így elszabadultunk egy tanóráról,

Terussal lementünk a Duna partjára beszélgetni. Vicceket meséltünk egymásnak, meg a tanárokat figuráztuk ki, vagy csak néztük a Dunát. Néha énekelt. Volt egy hatlyukú furulyám, azon játszottam neki. Csak ennyi történt. Aztán siettünk vissza az iskolába. Lehet, hogy mást várt tőlem? Akkor nem jutott eszembe vele kapcsolatban semmi egyéb, mint hogy jó mellette lenni.

Mesélte, hogy a születésnapján nagy vendégség lesz náluk. Vártam, hogy nekem is szól, de hiába, pedig kerékpárral is elmentem volna hozzájuk, vagy akár a világ végére is, ha meghív.

Már nyár volt, mikor a második csalódás ért. Megbeszéltük, hogy vasárnap is találkozunk. Alig vártam a hét végét. Mise alatt is csak nála járt az eszem. A végén még a miseigazolványt is majdnem a sekrestyében felejtettem, pedig az fontos volt. A „Viva Sztalin” és hasonló felvonulások ellenére, az iskolában abban az évben még volt hittan és a tisztelendő úr mindig szigorúan ellenőrizte, hogy a vidékiek voltak-e misén.

Ahogy hazaértem a templomból, otthon már várt az üzent, hogy Terusnak nagyon fáj a feje, és ma délután ne menjek be Mohácsra. Halasszuk el a találkozást. Nagyon sajnáltam. Különösen akkor ütött szíven, mikor meghallottam, hogy semmi baja nem volt, hanem a Duna partra, a szabad strandra ment a felsős fiúkkal. A csalódás ellenére nem tudtam sokáig haragudni rá.

Felsőskoromban nyaranta az állami gazdaságban dolgoztam. Terus biztatott. Utolsó levelében is erről volt szó. „Örülök, hogy munkát kaptál. Ha sokat keresel, vegyél magadnak szép ruhákat. Akkor csinos le-

szel és majd meg is látogathatsz” – vagyis szégyellt velem mutatkozni, mert nem voltam olyan jólöltözött, mint a többiek. Ez a levél végre kijózanított.

Nagyon fájt, hogy elveszítem, de nem kerestem a találkozást vele soha többé.

Otthon a falunkban is voltak csinos lányok, de mire érdekelni kezdtek volna, már mindegyiknek volt udvarlója. Engem valahogy pajtásként, bizalmas barátként kezeltek. Elmondták a problémáikat, ha összekaptak, ha kibékültek a szerelmükkel, beszámoltak a találkáikról mintha nem is fiú lennék, hanem valami lánytestvérük. Volt, aki amúgy magyarosan nevére nevezte a dolgokat, hogy mit csináltak a kiserdőben, a szalmakazalban, vagy a szénapadláson. A szüleimtől olyan szavakat soha nem hallottam, mint ezektől a lányoktól.

Kidobolták, hogy tánciskola lesz a kocsmá hátsó termében. Anyika ragaszkodott hozzá, hogy engem is írasson be apám. Szerettem táncolni, de ott se udvaroltam senkinek. Mindenkit felkértem, ahogy adódott, de ha „hölgyválasz” volt engem mindig ugyanaz a kislány választott ki. A csordás lánya.

Apám gyakran bejött a kocsmába egy korsó sörre, és ilyenkor, akár a többi szülő, benézett hozzánk is. Egyik alkalommal, este a táncóra után elővett:

– Nem bánom, akárkinek csapod a szelet, de tudd meg, hogy nem fogom túrni, hogy engem megszégyeníts! Agyonverlek, ha valami disznóságot csinálsz! Ha felcsinálsz egy lányt, azt el fogod venni, még ha a faluvégi koldus, vagy akár a csordás lánya is!

Szólni se tudtam a meglepetéstől. Csak néztem dermedten magam elé.

– Megértettél?

– Igen...

Nagyon féltem apám haragjától. Nagyobb volt ez a félelem, mint az a fokozódó, természetes vágy, hogy végre én is kipróbálhassam mindazt, amit a többi fiattól hallottam.

Így aztán maradtam a lányok fecsegésének hűséges hallgatója, de egyikhez se mertem közeledni se szerelemmel, se kíváncsiságból.

12. fejezet

Ha éjjel kialudt a közvilágítás, tudtuk, fekete autó jár az úton... valakit elvisznek, vagy innen, vagy valamelyik közeli községből. Szegény emberek között is kulákot kerestek. Így tűnt el az öreg suszter. Szegény volt, jóformán csak foltozásból élt, tanév kezdetén meg az elnyűtt iskolatáskákat gépelte meg. Feldúlták az egész műhelyét. Ki tudja mit kerestek nála... Reggel a bejárat előtt volt az összes cipő, kaptafa, minden szerszáma. Senki nem mert hozzányúlni. Vártuk, hogy majd csak hazaengedik, de többé nem került elő.

Egyik éjszaka elvittek egy bosnyákot a telepések közül. Soha nem derült ki, hogy miért. Apám és két barátja, kerékpárral Pestre is elmentek utána, hiszen jól ismerték. Rákosit akarták megkeresni, hogy megmagyarázzák, se nem kulák, se nem kém, akit elhurcoltak. Nem jutottak Rákosi elé, csak az ÁVH -ig. Nem esett bajuk, de nem tudtak semmit intézni. Csak annyit mondtak nekik, jobb, ha nem érdeklődnek, mert ők is bajba kerülhetnek.

Pár hét múlva hazajött az öreg bosnyák, de hiába faggattuk, mi történt, merre járt. Annyit mondott csak, hogy megtiltották neki, hogy bármit elmondjon abból, amit vele tettek. Csak ezt hajtogatta:

– Ha elmondom, mit csináltak velem, újra elvisznek, de akkor többé nem kerülök haza.

Mindannyian féltünk. Mi jöhet még?

Akkoriban már egyre jobban erőltették a tsz-ek megszervezését.

Sokat dolgoztunk, és mégis alig éltünk meg a beszolgáltatás és az adó miatt. Ha apám kifizette, újra

kivetették, még többet követeltek, hogy bekényszerítsék a tsz-be. Nem csak vele bántak így. Aki belépett a tsz-be, annak elengedték a tartozását, aki nem, annak megemelték az adóját, sőt ha azt is kifizette, újra kivettek egy még magasabb összeget.

El kellett adni a tehenet, a lovakat. Lesöpörték a padlásról a gabonát az utolsó szemig. A disznót a kert végében még meglévő bunkerben dugtuk el, hogy valami ennivalónk maradjon, aztán titokban a pincében vágta le apám, nehogy meghallja a visítását valamilyik szomszéd, hiszen feljelenthet fekete vágásért.

* * *

A telepések mind azt mondták, csak akkor lépnek be a tsz-be, ha apám is aláír.

– Nem. Nem írok alá semmit. Mindenki döntsön maga. Nem veszem a lelkemre más családok sorsát.

Már csak a ház, meg a föld maradt, amit érkezésünkkel kaptunk. Se állat, se kenyérnek való liszt, se pénz. Csak baromfi volt, a tojás, meg a kert hozott valamit. Minden elment az adóba, amit egyre feljebb srófoltak.

Apám nem tudta elviselni ezt a világot, inkább a bányába jelentkezett gépésznek. Naponta ingázott a munkásjárattal, de a tsz-be nem lépett be.

Jó helye volt a bányánál, mert nem a föld alatt dolgozott. Mikor munkára jelentkezett bemutatta igazolványát, ami szerb nyelven arról szólt, hogy úthengervezető. A személyzetis az úthengert mozdónynak fordította. Így lett apám a kis iparvasút mozdonyvezetője. Mint szinte mindenhez, még ehhez is értett.

Volt már munkája, de a félelem nem múlt el. Attól tartott, hogy valaki ide is utána nyúl.

Magyar. Na, persze, hogy magyar, de külföldről jött... nem megbízható.

Anyámmal, Zoli öcsémmel, ahogy tudtunk dolgoztunk a földeken, de az nem volt elég, apám munkájára is szükség volt. Ő egész héten az ipari szerelvényt vezette, aztán a szombatot, vasárnapot a szőlőben és a szántón töltötte, hogy az se maradjon parlagon.

A tsz szervezése miatt továbbra is jöttek az agitálók, csak most anyámat zaklatták az aláírásért.

Nekem még vissza volt egy évem a gimnáziumban. Előtte nyáron cséplési ellenőrként dolgoztam, hogy legalább az érettségire és az esetleges felvételi vizsgához legyen egy rendes sötét ruhám.

13. fejezet

Eljött az utolsó tanév. A pályaválasztás ideje. Apám megpróbált rábeszélni, hogy ne tanuljak tovább, inkább maradjak otthon, de én erdész szerettem volna lenni. Az iskola nem javasolta. Egyébként is bajban voltak, mert kaptak bizonyos irányszámokat, hova, hányat kell beiskoláznunk.

Három tanulónak katonai főiskolára kellett volna menni, de attól mindenki elzárkózott. Pedig csábító volt az ajánlat: ha valaki jelentkezik, de nem nyer felvételt, akkor átirányítják más főiskolára, vagy egyetemre kedve szerint.

– Fiúk, meg fogjuk oldani! – biztatott az osztályfőnökünk. – Janinak egyik szemét kiskorában kicsúzlították, Péternek a jobb kezén hiányzik egy ujj. Nyugodtan mondhatják, hogy leghőbb vágyuk a katonai pálya, úgyse válnak be, aztán máris biztosított a helyük másfelé! Balogh Andrisnak meg nem javasoltuk a továbbtanulást, de katona azért még lehetne belőle. Ott ingyen tankönyveket, ruhát, cipőt, teljes ellátást, kap, egészen az avatásig.

Mind a hárman rábólintottunk.

* * *

Megérkezett a bizottság három magas rangú katona személyében.

Hogy ki ne lógjon a lóláb Jani lelkesen bizonygatta, hogy egy szemmel is tudna löni, hiszen célzásnál úgyis be kellene hunyni valamelyiket.

Péter felajánlotta, hogy átképzni magát balkezesnek, meg aztán hajón szeretne szolgálni. Mindegy, hogy egy kapitánynak hány ujj van.

Megdicsérték a lelkesedésüket, de mindkettőt kiszuperálták.

Én kerültem sorra. Két perc alatt végeztek velem.

Csak az adataimat egyeztették.

– Neve?

– Balogh András.

– Született?

– Belgrád, 1933.

– Nem azt kérdeztem, hogy mikor, hanem azt, hogy hol!

– Belgrádban.

– Tessééék? –kapta fel a fejét a másik.

– Belgrádban.

– Jól van fiam. Majd értesítjük.

Pár hét múlva megjött a levél, hogy felvételire várnak a műszaki egyetemen, vagyis nem váltam be katonának.

Apám elkísért Pestre. Nagy volt az izgalom, de minden jól ment. Délre már kihirdették az eredményt. Felvettek azzal, hogy majd írásban megküldik a papírokat. Magamban hálát adtam a sorsnak, hogy a szigorú követelményeket támasztó mohácsi gimnáziumba jártam. Még a matektanárunknak is megbocsátottam, akinek nem véletlenül adtuk a Halál Kaszája nevet.

Pesten kollégiumi elhelyezést is kaptam. Megnéztük, ha már ott vagyunk, így mindjárt az ágyamat is kijelölték. Azonnal telefonáltam Anyikának, hogy ne izguljon tovább. Boldog nyugalommal utaztunk haza, talán még apám is büszke volt rám, ha nem is mondta.

Megkezdődött a tanév, de nem jött meg a várva várt értesítés.

Szeptember közepén váratlanul Pécsről kaptam levelet. Menjek be a tanárképző főiskolára, pótfelvételre, a jelzett időben.

Egy tanársegéd fogadott.

– Na, maga az a Balogh? Mért gondolják Pesten, hogy aki se katonának, se mérnöknek nem felel meg, matematikatanárnak jó lesz? – dűnnyögte maga elé, aztán adott néhány feladatot.

Pár perc múlva vittem neki a papírt.

– Azért adtam, hogy ezeket csinálja meg! – figyelmeztetett.

– Már készen van!

Átnézte.

– Hibátlan. Örülök, hogy nálunk fog tanulni. Felvesszük. Kollégiumot is kap. Érezze jól magát közöttünk. Mindjárt megkapja a papírt, amivel beiratkozhat. Jövő héten a holmiját is hozza magával, mert az előadások már megkezdődtek.

Fejcsóválva nézegette az előtte fekvő iratokat.

– Ki maguknál a párttitkár?

– Nem is tudom... nem volt vele semmi dolgom.

– Az apjának se?

Nem tudtam mit mondani. Később eszembe jutott, hogy apám nem volt hajlandó belépni a tsz-be és nélküle a többi telepes se. Jó, hogy nem böktem ki! Lehet, hogy innen is kidobtak volna.

Sokat töprengtem rajta, hogy honnan tudhatta odahaza a párttitkár, hogy Pesten fel akartak venni az egyetemre?

Csak édesanyámnak telefonáltam meg a nagy örömhírt. Biztos, hogy nem mondta el senkinek. Mi történhetett?

A közmondás szerint: „Zaklela sze zemlja raju, da sze szvake tajne znaju...” – vagyis: Megesküdött föld az égnek, minden titkot kibeszélnek...

Erre a titokra is fény derült.

Mivel nem volt otthon telefonunk, a postára kellett menni, átvenni az üzenetet. Hát igen! A postáskisasszony azonnal továbbadta a hírt a párttitkárnak.

Ilyen világ volt, de én nem hiszem, hogy az ország vezetői tudták, hogy egyes helyi kiskirályok mit csinálnak.

* * *

A pécsi felvételimet már nem hiúsította meg senki. Megkaptam a hivatalos papírt, hogy megkezdhetem főiskolai tanulmányaimat. Apám a markomba nyomott kétszáz forintot, hogy legyen valami költőpénzem, míg kiosztják az ösztöndíjakat.

– Városban fogsz tanulni. Van ott mozi, még talán színház is. Ne maradj ki semmiből. Ha a többiek mennek, te is tarts velük! Így is sokat megtudhatsz a világról.

Bekísért a vonathoz Mohácsra, és amíg az állomáson a pécsi vonatra vártunk, igyekezett még néhány atyai intelemmel ellátni.

– Biztos lesz pár csinos lány az évfolyamon. Lehet, hogy beleszeretsz valamelyikbe. Azt veszel el, akit akarsz. A te dolgod. Mi, anyád, meg én, nem fogunk beleszólni, de azért ne gondold mindjárt nősülésre! Pár év múlva kikerülsz a főiskoláról, állásod lesz, keresni

fogsz. Jusson eszedbe, hogy még van két öcséd. Az ő iskoláztatásukat is segítened kell. – Kicsit elgondolkodott, aztán közelebb hajolt, mint aki valami bizalmas titkot árul el. – Tudod fiam, az ember úgysem szerelemből nőszül. Én se szerettem anyádat, hanem azért vettem el, mert jóra való, dolgos, munkabíró volt. Ilyen lány való feleségnek.

Nem tudtam mit mondhatnék erre, de szerencsére beállt a szerelvény. Apám megölelt. Azt hitte talán, hogy a búcsúzástól könnyezem, pedig nekem attól szorult össze a torkom, amit anyámról mondott. Szegény anyámért fáj a szívem, akit apám nem szeretett...

Az zakatolt a fejemben, hogy lám én nem két szerelmes fiatal öleléséből születtem, hanem egy ridegen számító férfi az apám.

Elindult a vonat, én pedig néhány hét késéssel, de végre elfoglaltam a helyem Pécsen, a kollégiumban.

* * *

Október közepén jött egy levélben a váratlan hír, hogy apám otthagytott csapot-papot és az Alföldön egy állami gazdaságban helyezkedett el. Hét év munkáját, erőfeszítését rúgta fel a párttitkár miatt, és hogy ne kelljen aláírni a tsz belépőt, se neki, se az édesanyának.

Ház, szőlő, földek, minden... minden ottmaradt, amit akkor kaptunk, mikor a hosszú vándorlás után letelepítettek minket.

Az egész család elköltözött abból a kis baranyai faluból, amit már majdnem az otthonomnak éreztem.

Hova fogok én ezek után haza menni? Hol az én hazám?

Sok helyhez kötnek szálak, de sehova igazán. Mindig mindenhol tovább kellett mennünk. Mindig csak tovább, tovább...

Hol vannak a játékaim, a karácsonyfadíszek, a gyerekkori mesekönyvem: a Tulipános láda? Ma is keserű a szívem, ha rágondolok.

Erősen elhatároztam, hogy ha én egyszer valahol letelepedhetek, hat ökörrrel se lehet onnan kimozdítani. Igenis, én szerelemből fogok nőszülni! Nekem is lesz majd egyszer feleségem, családom, de hozzá saját, állandó, biztos otthonom is.

Legalább az utódaim mondhassák el:
„Innen indultam, itt voltam gyerek, itt voltam fiatal, ide kötnek a gyökerek, az emlékek. Bármerre járok, ide mindig visszatérhetek, mert ide tartozom.”

Utószó

Ahogy haladnak velem előre az évek, úgy egyre inkább bizonyossá válik számomra, hogy egyszer mindennek eljön az ideje – ezért soha semmit nem szabad sürgetni, ki kell várni a beérést, türelemmel. Mert hiába verselt már hét-évesen Kamarás Klára, aztán a nagymamától hallott meséket is versbe szedte – ez csak a tehetség megmutatkozása volt. A megpróbáltatások, az örömök, a bánatok, a tapasztalatok, a kínok és még sok minden egyéb – amiről csak ő tudna beszámolni, illetve vallanak helyette a festményei, rajzai, versei és prózái – kellettek ahhoz, hogy könyvekké álljon össze mindaz, ami ő maga. Közel nyolc megélt évtized történései jelennek meg alkotásaiban.

Történetei lebilincselők – az olvasó kíváncsian várja, hogyan alakulnak a bemutatott élethelyzetek. Ugyanakkor történelmi képet kapunk egy korról, mint most az *Utak és években*. Kamarás Klára az őt követő korosztálynak egy általuk meg nem élt háborúról beszél, a haza- és otthonkeresésről, a gyökértelenségről. A két kisregény részben ugyanarról szól – mégis együtt teljes a történet. A szerző a matematika-fizika-rajztanár pontosságával fogalmaz: ezért láthatóan életre kelnek prózájának szereplői, és a könyvet letéve az olvasó még tovább gondolja, próbálja elképzelni, mire is jutottak azok a „családot, otthont veszített szegény, szerencsétlen magyarok”, akik 1944-ben „szerb lovakkal vontatott szerb szekereken vándoroltak és keresték hazájukat egy számukra teljesen ismeretlen vidéken”.

Pécs, 2011. szeptember

L. Szepesi Katalin

Idegen szavak és kifejezések

dzsezva.....	törökkávé főző
gibanica.....	rétesféle
bogati.....	káromkodás
Csevapcsicsa.....	szerb sültkolbász
Fala Bogu!.....	Hála Istennek!
Jebemti Boga!.....	káromkodás
Jebemti majku!.....	káromkodás
Kajmak.....	tejföl, forralt tejből
kardamom.....	fűszernövény
megbuheráлом.....	elintézem,
Molimte druzse!.....	Kérlek barátom!
muszaka.....	rakott darált hús
pljeskavica.....	szerb étel, sült hús
potage.....	zöldségleves
potázs.....	zöldségleves
Raták.....	orosz repülők
siskebab.....	sült hús, nyársonsült
szinkó.....	fiacskám
teta.....	néni
schwein.....	disznó
csunak.....	kályhacső

Tartalom

1. könyv: Anica	5. oldal
2. könyv: Pipi útja	139. oldal
Utószó	221. oldal
Idegen szavak és kifejezések	222. oldal

Kamarás Klára: Utak és évek
Kiadja a Héthatár Kiadó
Kozármisleny, Mikszáth K. u. 24.
www.hetedhethatar.hu
Felelős kiadó: L. Csépanyi Katalin
Nyomdai munkálatok: B-Group Kft., Pellérd
Felelős vezető: Borbély Zsolt